

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

**«Ефективність сталого розвитку підприємств України в контексті
концепції smart-спеціалізацій (на матеріалах ПП «Ланнівський цукровий
завод)»**

Виконав: здобувач першого рівня вищої освіти,
групи 401-ЕП

Спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність»

Пивоваров В. О.

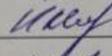
Керівник: Мінняйленко І. В.

Рецензент: Березнюк С. М.

Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

20.06 2024 р. Мінняйленко І. В.

Здобувач 20.06 2024 р. Пивоваров В. О.
Керівник роботи 20.06 2024 р. Мінняйленко І. В.
Нормоконтроль 20.06 2024 р. Мінняйленко І. В.

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри 20.06 2024 р. М. Б. Чижевська

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

ступінь вищої освіти «бакалавр»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу

М.Б. Чижевська

«15» квітня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Пивоваров Владислав Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Ефективність політики сталого розвитку підприємств України в контексті реалізації стратегій smart-спеціалізацій. (на матеріалах ПП «Ланнівський цукровий завод»)

керівник роботи Міняйленко І.В., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “08” грудня 2023 року №1481/1-фа

2. Строк подання здобувачем роботи 18.06.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні основи політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізацій. 2. Організаційно-економічна характеристика ПП «Ланнівський цукровий завод». 3. Шляхи підвищення ефективності політики сталого розвитку підприємств в контексті реалізації smart-спеціалізацій.

5. Перелік графічного матеріалу:

Ілюстративний матеріал у кількості 27 аркушів представлений у Додатку

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
р. 2	Міняйленко І.В., доцент	15.04.2024	15.04.2024

7. Дата видачі завдання 15.04.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	15.04–05.05.2024	
2	Аналітична частина	06.05–26.05.2024	
3	Проектна частина. Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	27.05–16.06.2024	
4	Рецензування та підготовка до захисту	17.06–23.06.2024	
5	Захист випускної роботи бакалавра	24.06–30.06.2024	

Здобувач

Пивоваров В.О.
(підпис)

Пивоваров В.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Міняйленко І.В.
(підпис)

Міняйленко І.В.
(прізвище та ініціали)

Примітки:

52. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з боку кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
53. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
54. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Пивоваров В.О. Ефективність політики сталого розвитку підприємств України в контексті реалізації smart-спеціалізацій на прикладі ПП «Ланнівський цукровий завод». Машинопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 120 сторінок, 19 таблиць, 31 рисунка, список використаних джерел складає 70 найменувань та 7 додатків.

Об'єктом дослідження є сталий розвиток ПП «Ланнівський цукровий завод».

Мета роботи – дослідження теоретичних та практичних основ сталого розвитку ПП «Ланнівський цукровий завод», а також розробка рекомендацій для покращення його удосконалення в контексті реалізації стратегій smart-спеціалізацій.

У кваліфікаційній роботі бакалавра проаналізовано економіко-фінансові показники та організаційно-правові основи діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод». Розглянуто систему охорони праці відповідно до Закону України «Про охорону праці», без зафіксованих випадків травматизму. Особливу увагу приділено політиці сталого розвитку та впровадженню концепції smart-спеціалізацій для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод».

Ключові слова: сталий розвиток, показники, стратегії, smart-спеціалізації, інновації, економічна ефективність.

ABSTRACT

Pivovarov V.O. Efficiency of Sustainable Development Policy of Ukrainian Enterprises in the Context of Implementing Smart Specializations on the Example of "Lannivsky Sugar Factory" Private Enterprise. Typewritten manuscript. Qualification work for obtaining the first level of higher education in the specialty 076 "Entrepreneurship, Trade, and Exchange Activities." Poltava: National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic," Poltava, 2024.

The work comprises 120 pages, 19 tables, 31 figures, a list of references with 70 titles, and 7 appendices.

Object of the study: Sustainable development of PE "Lannivskiyi Sugar Plant."

Purpose of the work: To study the theoretical and practical foundations of sustainable development of PE "Lannivskiyi Sugar Plant," and to develop recommendations for its improvement in the context of implementing smart specialization strategies.

The bachelor's qualification work analyzes the economic and financial indicators and the organizational and legal foundations of the activities of PE "Lannivskiyi Sugar Plant." The occupational health and safety system is considered in accordance with the Law of Ukraine "On Occupational Health and Safety," with no recorded cases of injuries. Special attention is paid to the sustainable development policy and the implementation of the smart specialization concept to enhance the competitiveness of the enterprise. The results obtained can be used in the practical activities of PE "Lannivskiyi Sugar Plant."

Keywords: sustainable development, indicators, strategies, smart specializations, innovations, economic efficiency.

ЗМІСТ

Вступ	9
Розділ 1. Теоретичні основи політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізацій	12
1.1 Сутність і завдання політики сталого розвитку підприємств України	12
1.2 Складові політики сталого розвитку підприємств	21
1.3 Концепція smart-спеціалізацій як основа ефективної політики сталого розвитку підприємств	31
Висновки до розділу 1	39
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика ПП «Ланнівський цукровий завод»	40
2.1 Проблеми та перспективи розвитку цукрової промисловості України	40
2.2 Організаційно-правові основи функціонування підприємства. 47	
2.3 Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства	59
2.4 Стан охорони праці на підприємстві	67
Висновки до розділу 2	71
Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності політики сталого розвитку підприємств в контексті реалізації smart-спеціалізацій	72
3.1 Аналіз політики сталого розвитку ПП «Ланнівський цукровий завод»	72
3.2 Визначення ключових smart-спеціалізацій ПП «Ланнівський цукровий завод»	84
3.3 Пропозиції щодо покращення політики сталого розвитку в контексті реалізації smart-спеціалізацій	87
Висновки до розділу 3	101
Висновки та пропозиції	102

Глосарій	106
Список використаних джерел	109
Додаток А Статут ПП «Ланнівський цукровий завод»	
Додаток Б Організаційна структура управління ПП «Ланнівський цукровий завод»	
Додаток В Економічні та фінансові показники діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки	
Додаток Г Фінансова та статистична звітність ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 рік	
Додаток Д Фінансова та статистична звітність ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2022 рік	
Додаток Е Фінансова та статистична звітність ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2023 рік	
Додаток Є Ілюстративний матеріал	

ВСТУП

У сучасному світі концепція сталого розвитку набуває все більшої актуальності та значущості. Це зумовлено не лише загальносвітовими тенденціями, але й необхідністю вирішення локальних проблем, зокрема в Україні. Сталий розвиток підприємств стає основою для досягнення економічної стабільності, соціального благополуччя та збереження навколишнього середовища. Врахування концепції smart-спеціалізацій у цій політиці відкриває нові можливості для підвищення ефективності та інноваційного розвитку підприємств.

Україна, як держава, що прагне інтегруватися в світову економічну систему та відповідати сучасним викликам, активно розвиває свою політику сталого розвитку. Це підтверджується прийняттям Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка акцентує увагу на взаємоузгодженні та гармонізації соціальних, економічних та екологічних аспектів для забезпечення потреб нинішніх та майбутніх поколінь. В умовах глобалізації та стрімких технологічних змін, українські підприємства стикаються з необхідністю впровадження інноваційних підходів, зокрема концепції smart-спеціалізацій, яка сприяє підвищенню конкурентоспроможності та адаптації до нових умов.

Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ політики сталого розвитку підприємств з урахуванням концепції smart-спеціалізацій та розробка рекомендацій щодо її ефективного впровадження на прикладі ПП «Ланнівський цукровий завод».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішувати наступні завдання:

1. Визначити сутність і завдання політики сталого розвитку підприємств в Україні.
2. Дослідити складові політики сталого розвитку підприємств.

3. Розглянути концепцію smart-спеціалізацій як основу ефективної політики сталого розвитку підприємств.

4. Провести організаційно-економічну характеристику ПП «Ланніський цукровий завод» та проаналізувати основні економічні та фінансові показники його діяльності.

5. Визначити ключові smart-спеціалізації ПП «Ланнівський цукровий завод» та запропонувати шляхи покращення політики сталого розвитку в контексті їх реалізації.

Наукова новизна даного дослідження полягає в комплексному підході до розгляду політики сталого розвитку підприємств з урахуванням концепції smart-спеціалізацій. В роботі пропонується адаптація теоретичних основ сталого розвитку до умов функціонування українських підприємств, зокрема ПП «Ланнівський цукровий завод». Також розроблено практичні рекомендації щодо впровадження smart-спеціалізацій, що сприятиме підвищенню ефективності та стійкості підприємства в умовах сучасної економіки.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування розроблених рекомендацій щодо впровадження політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізацій на практиці. Це дозволить підприємствам не лише досягти економічних цілей, але й внести вагомий вклад у соціальний та екологічний розвиток регіонів, де вони функціонують. Особливу увагу приділено проблемам та перспективам розвитку цукрової промисловості України, що робить дане дослідження актуальним для практичного застосування в даній галузі.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, глосарію, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні основи політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізацій. Другий розділ присвячений організаційно-економічній характеристиці ПП «Ланнівський цукровий завод», аналізу основних економічних та фінансових показників його діяльності, а також стану охорони праці на підприємстві. У третьому розділі пропонуються шляхи

підвищення ефективності політики сталого розвитку підприємств в контексті реалізації smart-спеціалізацій, на прикладі ПП «Ланнівський цукровий завод».

Таким чином, дане дослідження є комплексним підходом до вирішення проблем сталого розвитку підприємств, що враховує сучасні тенденції та виклики, зокрема впровадження smart-спеціалізацій, що є актуальним та важливим напрямом для подальшого розвитку економіки України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ З УРАХУВАННЯМ КОНЦЕПЦІЇ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

1.1 Сутність і завдання політики сталого розвитку підприємств в Україні

Сталий розвиток підприємств є важливою складовою загальносвітової концепції сталого розвитку, яка передбачає збалансований розвиток економічних, соціальних та екологічних компонентів діяльності, що веде до покращення якості життя поточних та майбутніх поколінь.

У контексті підприємств, політика сталого розвитку включає в себе стратегії та практики, які дозволяють компанії не тільки досягати економічних цілей, але й вносити позитивний вплив на суспільство та довкілля. Це передбачає впровадження інноваційних технологій, раціональне використання ресурсів, зменшення викидів в атмосферу, відповідальне ставлення до споживачів та працівників, та інші заходи.

Тож як пояснюється термін «сталий розвиток». Поняття «сталий розвиток» має безліч інтерпретацій. Кожен дослідник у цій області пропонує своє розуміння цього поняття, котре залежить від особливостей його спеціалізації.

Відповідно до В. Кухаря, сталий розвиток – це такий розвиток, який підтримує себе сам і являє собою ідеологію раціональної та виваженої діяльності людини, яка гармонійно існує з природою і створює умови для кращого життя себе та майбутніх поколінь [1].

За словами Л. Гриніва, сталий розвиток полягає у забезпеченні стабільної роботи еколого-економічної системи шляхом впровадження концепції ноосфери.

З. Герасимчук розглядає сталий розвиток як процес, що забезпечує діяльність територіальної системи за певними параметрами в конкретних умовах на необхідний період часу. Цей процес сприяє гармонізації виробничих факторів та покращенню якості життя поточних та майбутніх поколінь, при цьому

забезпечуючи збереження та поступове відновлення цілісності навколишнього середовища.

О. Латишева вважає, що сталий розвиток включає досягнення економічної безпеки, при цьому враховуючи соціальні та екологічні аспекти потенціалу. Вона стверджує, що баланс між цими складовими можна досягти через систему ефективного управління та регулювання на різних рівнях ієрархії [4].

А в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» подається таке визначення: «Сталий розвиток – це процес створення держави, заснований на взаємоузгодженні та гармонізації соціальних, економічних та екологічних компетенцій для вдоволення потреб нинішніх та майбутніх поколінь».

Загалом термін «сталий розвиток» можемо трактувати як організація економічного і соціального прогресу таким чином, щоб задовольнити потреби сучасного світу, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. Цей підхід передбачає збалансоване сполучення трьох основних складових: економічного росту, екологічної стійкості та соціальної справедливості.

Сталий розвиток вимагає раціонального використання природних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища, захисту біорізноманіття та підтримки економічного розвитку, який сприяє покращенню якості життя для всіх без дискримінації. Одночасно, це передбачає розвиток технологій і інфраструктури, які зменшують вплив на довкілля і сприяють соціальній інтеграції та справедливості.

В межах сімдесятої сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, у вересні 2015 року, відбувся Саміт ООН з питань сталого розвитку. Підсумком даного засідання був документ Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»[6] 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань.

Україна на державному рівні зосередилася на досягненні Цілей сталого розвитку в 2019 році. Це сталося завдяки двом ключовим крокам:

1. Президент України видав указ, яким підтримав Цілі сталого розвитку та адаптував їх до потреб країни. Адаптовані цілі були викладені в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна»;

2. Кабмін вніс зміни до Регламенту у грудні 2020 року. Згідно цим змінам, Цілі сталого розвитку тепер обов'язково враховуються при формуванні та реалізації державної політики.

Тож, Цілі сталого розвитку було закріплено на державному рівні як орієнтир для розроблення програмних та прогнозних документів [7].

На рисунку 1.1 приведено 17 Цілей сталого розвитку.

Рисунок 1.1 – Цілі сталого розвитку

Згідно твердженням авторів Балабанових та Дудіна [9], сталий розвиток підприємницьких структур не лише виступає новою науково-практичною концепцією, але також є критично важливою для забезпечення неперервної еволюції національної, соціально-економічної та глобальної системи. Вчені наголошують, що інтеграція соціальних та економічних аспектів є ключовою частиною концепції сталого розвитку на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

У роботі А. М. Вергуна та І. О. Тарасенко [10] розглядається системний підхід до сталого розвитку, який передбачає інтеграцію соціальних, економічних та екологічних аспектів в рамках єдиної соціально-екологічно-економічної системи конкретної території, такої як країна чи регіон. Згідно з поглядами авторів, для кожної окремої галузі, підприємства необхідно розробляти спеціалізовані стратегії, які враховують взаємодію та вплив на різні біологічні, географічні, економічні та соціальні елементи. Дані елементи повинні розглядатися як нероздільна складова соціально-екологічно-економічної системи, що розвивається в збалансований спосіб. Сталість і гармонійний розвиток окремих підсистем є ключовими для досягнення сталості в системі в цілому. Неврівноваженість між компонентами системи вказує на невідповідність до принципів сталого розвитку. Окрім того, ефективний економічний розвиток у такій системі повинен задовольняти не тільки матеріальні потреби, але й ширший спектр людських потреб, включаючи духовні, соціальні та екологічні аспекти.

У дослідженні Баумгартнера [11] наголошується на значенні сталого розвитку для компаній і виокремлюються ключові контекстуальні фактори, що впливають на цей процес. Визнання зовнішніх вимог та оцінка впливу діяльності корпорації є важливими для ідентифікації можливостей і загроз, які впливають на її стабільність. Контекстуальні фактори розділені на три групи: фактори загального бізнес-середовища, секторальні фактори та фактори, що виходять від зацікавлених сторін. Фактори загального бізнес-середовища охоплюють політичні, правові, економічні, соціальні, технологічні та екологічні аспекти. Секторальні фактори ґрунтуються на Портерівській моделі п'яти сил і включають такі елементи, як конкуренція, загроза нових продуктів, влада покупців і постачальників, а також бар'єри для входу. Зацікавлені сторони вносять свої вимоги, які можуть відрізнитися від внутрішньої оцінки важливості цих факторів у компанії, підкреслюючи важливість розуміння зовнішніх поглядів на сталість.

Підприємства мають можливість обрати різні стратегії сталого розвитку [11] (таб. 1.1):

Таблиця 1.1 – Стратегії сталого розвитку підприємства

Стратегія сталого розвитку	Характеристика
Вступна стратегія	Фокусується на мінімізації ризиків через дотримання законодавства та зовнішніх стандартів, особливо у сферах екології та соціальних питань
Екстравертна стратегія	Спрямована на розширення зовнішніх зв'язків та забезпечення легітимації через отримання необхідних ліцензій
Консервативна стратегія	Зосереджена на підвищенні екологічної ефективності та впровадженні чистих технологій у виробництво
Прозорлива стратегія	Інтегрує принципи сталого розвитку у всі аспекти бізнесу, забезпечуючи конкурентні переваги через інновації та диференціацію, що вигідно впливає на сейкхолдерів і клієнтів

Вибір стратегії сталого розвитку надає підприємствам переваги у вигляді зниження витрат, зменшення бізнес-ризиків, покращення ринкових позицій, зростання репутації бренду та підвищення загальної конкурентоспроможності. Крім того, такий підхід сприяє вирішенню деяких екологічних та соціальних проблем, приносячи користь як суспільству, так і навколишньому середовищу.

Дослідження Ділліка та Маффа [12] висвітлює, що концепція бізнес-стабільності на рівні Business Sustainability (BST) 1.0 (тобто уточнене управління цінностями акціонерів) ефективно ілюструється за визначенням від SAM Group і Pricewaterhouse-Coopers (2006), де корпоративна стабільність розглядається як бізнес-стратегія, що генерує акціонерну цінність через використання можливостей і керування ризиками, пов'язаними з економічними, екологічними та соціальними аспектами. Незважаючи на те, що інтеграція сталого розвитку у бізнес-практики має позитивні наслідки для окремих аспектів сталості, головні цілі таких заходів залишаються економічними. Вони включають зниження

витрат, мінімізацію бізнес-ризиків, покращення репутації, приваблення нових та утримання існуючих талантів, задоволення змінних потреб клієнтів і, як наслідок, зростання прибутків, підсилення ринкових позицій, підвищення конкурентоспроможності та збільшення вартості для акціонерів.

Концепція сталості бізнесу BST 2.0 (управління постійною нижньою лінією (триєдина концепція)) має більш глибоке та широке значення, ніж просто визнання важливості та необхідності реагування на соціальні та екологічні виклики нарівні з економічними. У даному контексті, сталість бізнесу означає не лише розширення точки зору на інтереси зацікавлених сторін, але й застосування інтегрованого підходу в управлінні, який перевищує створення вартості виключно для акціонерів та включає соціальні та екологічні аспекти. Компанії генерують цінність не тільки через свою економічну діяльність, але й за допомогою спеціалізованих програм та ініціатив, спрямованих на вирішення конкретних проблем сталого розвитку або взаємодії з зацікавленими сторонами. Ці аспекти часто описуються триєдиним підходом: люди, планета і прибуток.

Автори Діллік та Мафф зазначають, що справді сталий бізнес (BST 3.0) відзначається радикально іншими стратегічними підходами до управління. Такий бізнес переосмислює свою стратегію, прагнучи не тільки мінімізувати негативний вплив своєї діяльності, а й активно створювати значущий позитивний вплив у критично важливих для суспільства та планети сферах, таких як економічна, соціальна та екологічна. Традиційний інтроспективний підхід у таких компаніях зміщується на екстроспективний, подібно до підходу що застосовується у соціальному бізнесі. Підприємства аналізують актуальні проблеми сталого розвитку суспільства і включаються у розробку нових стратегій та бізнес-моделей, які використовують їх ресурси, компетенції та досвід для вирішення цих викликів. Таким чином, переваги від розв'язання проблем сталості реалізуються не тільки для навколишнього середовища та суспільства, але й для самих компаній, що значно впливає на їх стратегії та операції.

Вітчизняні дослідники Кирич, Мельник та Погайдак [13] описують сталий розвиток як «процес безперервних, постійних (закономірних), незворотніх (що гарантують стабільне існування) та чітко визначених (цілеспрямованих) змін у об'єкті».

В українські підприємства стикаються з нагальною потребою у вдосконаленні асортименту та якості своєї продукції, модернізації технічної та технологічної бази виробництва, а також застосування новітніх управлінських підходів та методів для всіх видів ресурсів, що можливо лише через інновації. Успішне впровадження інновацій вимагає від економічних суб'єктів наявності відповідного внутрішнього потенціалу та створення сприятливих зовнішніх умов. Ці умови мають бути підтримані через законодавчо-нормативні акти як національному, так і на регіональному рівнях та в окремих галузях. Зокрема, інноваційний вектор розвитку є ключовим у Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. Ці стратегічні документи також включають положення про підтримку розвитку малого та середнього бізнесу.

Малий та середній бізнес відіграє значну роль у вирішенні питань сталого розвитку на різних рівнях соціально-економічних систем. Цей сектор економіки ефективно створює нові робочі місця, активно впроваджує інновації, сприяє створенню здорової конкурентної атмосфери, збагачує місцеві та державні бюджети, підтримує розвиток місцевих громад, допомагає знижувати рівень безробіття та підвищувати доходи населення.

Для досягнення сталого розвитку підприємство має співпрацювати не лише з іншими економічними агентами, а й з місцевими органами влади, освітніми та науковими установами, а також громадськими організаціями. Одним з прикладів такої співпраці є створення Львівського промислового хабу, ініційованого Львівською обласною державною адміністрацією у 2018 році. У цьому хабі об'єднують зусилля промислові підприємства, заклади професійно-технічної освіти та наукові установи. Співпраця промислових підприємств із професійно-технічними установами сприятиме вирішенню проблеми забезпечення кваліфікованими робітничими кадрами. Ця ініціатива є особливо

актуальною, оскільки значна кількість українців виїхала за кордон у пошуках роботи та біженцями, що є важливим для розвитку України.

Виконання встановлених цілей за участю усіх зацікавлених сторін на різних рівнях суспільства дозволить у першу чергу вирішити актуальні проблеми сучасності: створення нових робочих місць, покращення якості професійної освіти, зростання оплати праці, зменшення міграції робочих кадрів за кордон, впровадження екологічно безпечних технологій та перехід до виробництва продукції, що відповідає сучасним вимогам.

Сталий розвиток підприємства вимагає створення системи ефективного управління, яка ґрунтується на системі утворюючих та часткових принципах (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Класифікація принципів сталого розвитку підприємства

Визначення та роз'яснення принципів сталого розвитку підприємства є ключовим для розуміння цього поняття, а також для уточнення стратегічних цілей, функцій та обов'язків підприємств.

На основі систематичного аналізу та узагальнення наукових підходів можна сформулювати наступне визначення сталого розвитку підприємства: це такий розвиток, при якому забезпечується стабільне зростання підприємства, відновлення його підсистем і здобуття користі від діяльності у трьох аспектах: економічному, екологічному та соціальному. Це досягається за рахунок ефективного внутрішнього управління та застосування на державному рівні сучасних економічних і правових механізмів регулювання.

Що стосується економічного аспекту сталого розвитку підприємства, його суть можна пояснити через компоненти представлені на рисунку 1.3 [15].

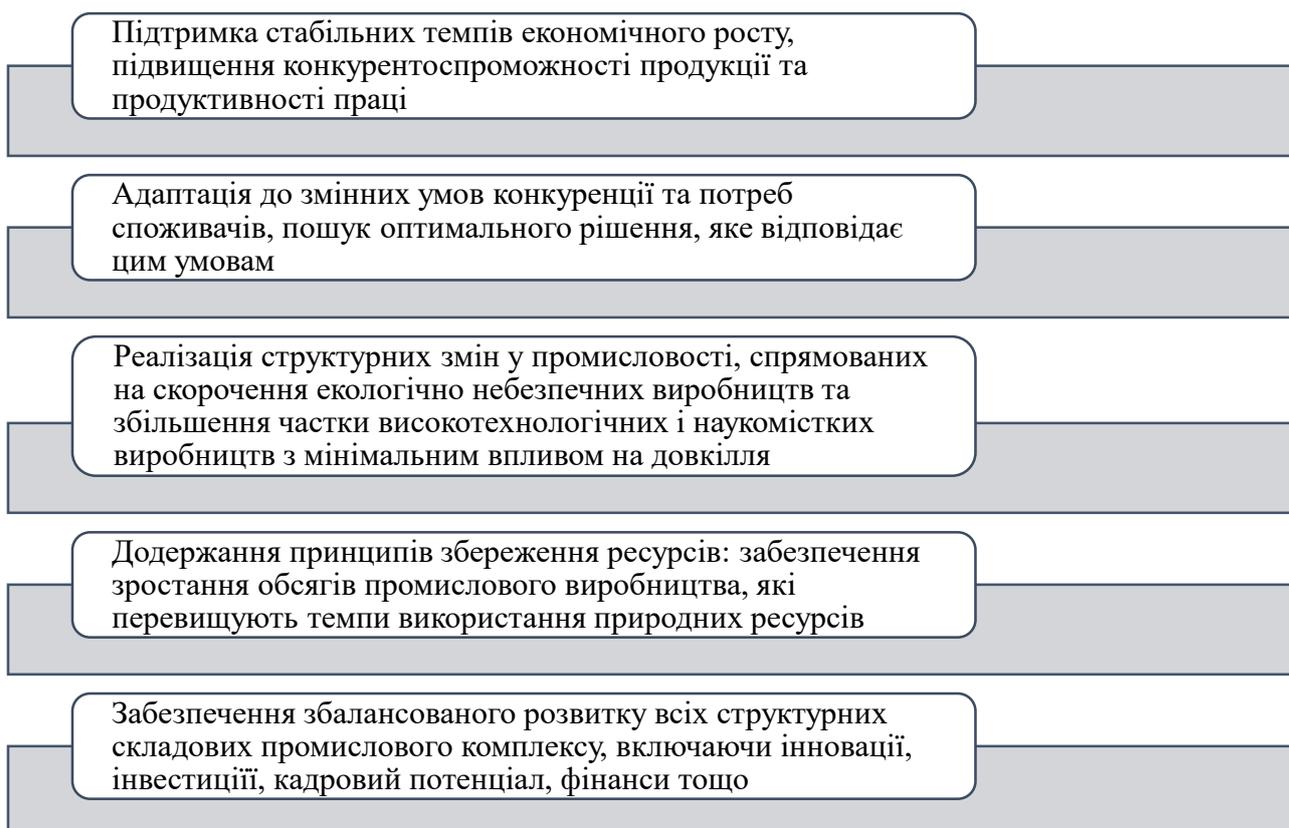

Рисунок 1.3 – Компоненти економічного аспекту сталого розвитку підприємства

Сталий розвиток підприємства є ключовою частиною глобальної концепції сталого розвитку, яка передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними компонентами. Це сприяє покращенню якості життя як сучасних, так і майбутніх поколінь.

Сталий розвиток підприємства включає в себе впровадження інноваційних технологій, раціональне використання ресурсів, зменшення викидів, відповідальне ставлення до споживачів та працівників.

Баланс між економічним ростом, екологічною стійкістю та соціальною справедливістю є критично важливим. Раціональне використання ресурсів, зменшення забруднення, захист біорізноманіття та підтримка економічного розвитку сприяють загальному покращенню якості життя.

Підприємства можуть вибирати різні стратегії сталого розвитку, такі як вступна, екстравертна та консервативна. Вибір стратегії надає переваги у вигляді зниження витрат, покращення ринкових позицій, зростання репутації бренду та підвищення конкурентоспроможності.

Сталий розвиток підприємства вимагає системи ефективного управління, яка базується на принципах, таких як встановлення цілей, системний підхід, адаптивність та зворотній зв'язок. Принципи сталого розвитку включають економічні, соціальні та екологічні аспекти, сприяючи гармонійному розвитку підприємства.

Для досягнення сталого розвитку підприємства мають співпрацювати з місцевими органами влади, освітніми та науковими установами, а також громадськими організаціями. Інновації, модернізація виробництва та ефективне управління ресурсами є ключовими для успішного сталого розвитку.

1.2 Складові політики сталого розвитку підприємств

На сьогоднішній день українські підприємства повинні будувати систему управління, що ґрунтується на принципах сталого розвитку. Такий підхід до управління сприяє зміцненню фінансової стійкості, підвищенню

конкурентоспроможності, ефективному функціонуванню на ринку, організації виробництва з урахуванням зменшення шкідливих викидів, скороченню витрат на матеріали, поліпшенню умов праці та підвищенню соціального рівня населення. Дієвий механізм сталого розвитку дозволяє підприємствам не лише легко адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, а й постійно зростати.

Політика сталого розвитку підприємств базується на комплексі складових, що орієнтовані на збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів. Економічний аспект сталого розвитку підприємства охоплює стан фінансових ресурсів, їх розподіл і ефективне використання з метою забезпечення приросту прибутку та збереження платоспроможності в умовах змін зовнішнього середовища. Соціальна складова сталого розвитку підприємства передбачає спрямованість діяльності на підвищення якості життя населення та працівників шляхом поліпшення умов праці, збільшення заробітної плати та підвищення рівня кваліфікації персоналу. В екологічному аспекті сталого розвитку підприємство використовує сучасні технології, автоматизує робочі процеси та застосовує екологічно безпечні матеріали з метою зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, включаючи відмову від шкідливих речовин та раціональне використання електроенергії.

Для оцінки сталого розвитку підприємства визначають значення конкретних показників, які дозволяють встановити ступінь сталості в економічному, соціальному та екологічному аспектах на внутрішньому рівні підприємства (рис. 1.4)[17].

Ці показники можуть відтворити поточну ситуацію на підприємстві та підкреслити увагу на сферах, де сталий розвиток відстає в діяльності підприємства. Більшість підприємств приділяють більше уваги економічним показникам, ніж соціальним та екологічним. Такі тенденції пов'язані з тим, що вплив від екологічних показників спостерігається майже негайно, і його можна виміряти у грошовому виразі.

Однак заходи, спрямовані на покращення соціальної та екологічної сфери, також позитивно впливають на діяльність підприємства, хоча їх результати

можуть проявлятися не відразу. Наприклад заходи підвищення кваліфікації персоналу можуть збільшити витрати, але покращення знань та вмій працівників дозволяє їм запропонувати шляхи оптимізації робочих процесів і впроваджувати їх. Високий рівень заробітної плати в галузі, а також направлення частини прибутку на додаткові соціальні програми для працівників та постійне підвищення кваліфікації персоналу формують репутацію підприємства як надійного та турботливого роботодавця. Ці заходи також впливають на впізнаваність бренду, що може бути монетизованою якістю[18].

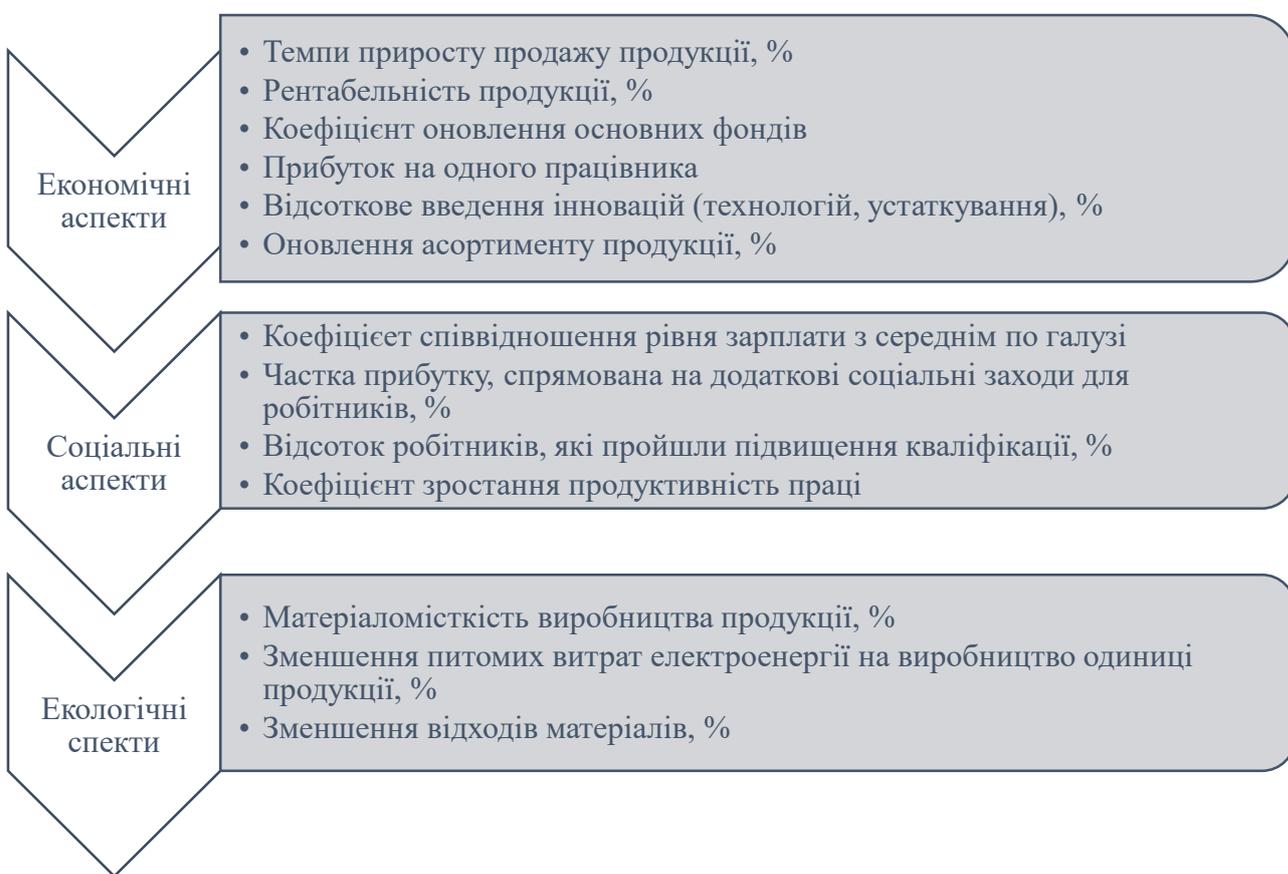

Рисунок 1.4 – Показники діагностики внутрішнього середовища підприємства з точки зору сталості

Для забезпечення сталого розвитку з економічної, соціальної та екологічної перспектив необхідно розробляти спеціальні механізми їх збалансованої взаємодії, які складаються з послідовних заходів для створення умов для стійкого розвитку. Зі слів Л. Г. Мельника, будь-яка соціально-

економічна система, щоб забезпечити свій розвиток на довгострокову перспективу, потребує виконання таких умов, як організація просторової та часткової структури, забезпечення рівноваги між всією системою та її окремими складовими, направленість на розвиток і наявність рушійних сил.

Згідно з цими умовами, концепція сталого розвитку повинна базуватись на принципах наведених в таблиці 1.2 [20].

Таблиця 1.2 – Принципи концепції сталого розвитку

Принципи сталого розвитку	Характеристики
Принцип збалансованості	Забезпечення пропорційного розвитку економічної, соціальної та екологічної сфер
Принцип цілеспрямованості	Надання системі імпульсів до саморозвитку через наявність розвинутого науково-технічного та виробничого потенціалів, що забезпечують гармонізацію з оточуючим середовищем та припускають екологічну спрямованість соціально-економічного розвитку
Принцип забезпечення стійкості	Урівноваженість природної, виробничої та соціально-економічної сфери
Принцип адаптивності	Спроможність пристосовуватись до змін, які відбуваються в зовнішньому середовищі та впливають на подальший розвиток в довгостроковій перспективі
Принцип динамічності	Зміни в будь-якому параметрі діяльності приводять до змін в інших, що відображається в системі показників і дає можливість визначити стан системи в будь-який момент
Принцип цілісності	Забезпечення пропорційності та збалансованості розвитку всіх сфер та елементів, а саме операційної, фінансової, інвестиційної сфер
Принцип екологічної мотивації	Обумовлює корегування мотиваційних інструментів для досягнення цілей екологізації економіки

Використання цих принципів сприяє ефективній взаємодії, забезпечує баланс та гармонію в системі сталого розвитку з метою досягнення прогресу.

Об'єднання економічної та соціальної складових сприяє справедливому розподілу доходів та користі серед зацікавлених сторін. Економічна підсистема безпосередньо впливає на соціальну та екологічну підсистеми, сприяючи їхньому збалансованому розвитку. Соціальна підсистема опосередковано впливає на екологічну підсистему шляхом формування екологічної свідомості та стимулювання застосування заходів з охорони природи. Екологічна підсистема впливає безпосередньо на економічну підсистему, оскільки впровадження ресурсозберігаючих технологій призводить до зменшення витрат, а дотримання екологічних стандартів та використання безпечних технологій підвищують лояльність всіх зацікавлених сторін до даного суб'єкта господарювання.

Внаслідок взаємодії складових системи сталого розвитку на рівні основної ланки, тобто підприємств, формується сталий розвиток систем вищого порядку, що призводить до наступного:

- Підприємство задовольняє свої потреби через отримання прибутку, підвищення іміджу як виробника екологічно безпечної продукції, оптимізації енергоспоживання та зменшення обсягів відходів виробництва, а персонал отримує справедливу винагороду за свою компетентність та професіоналізм, що сприяє формуванню соціальної відповідальності та стратегічних переваг над конкурентами [21];

- На рівні регіонів вирішується проблема зайнятості населення, рівень забруднення навколишнього середовища зменшується через зниження викидів;

- На національному рівні поліпшується рівень екологічної та технологічної безпеки.

Основною ідеєю сталого розвитку являється пошук оптимального балансу між соціально-економічним зростанням і використанням ресурсів, що забезпечує екологічну безпеку і не порушує можливостей майбутніх поколінь, а також забезпечує необхідний рівень життя та благополуччя населення. У такому контексті виникає необхідність розробки та впровадження стратегії сталого розвитку для забезпечення фінансової стійкості підприємства, задоволення його потреб, ефективного функціонування та розвитку, задоволення інтересів всіх

зацікавлених сторін, забезпечення гідних умов життя та праці для працівників, а також створення іміджу підприємства як екологічно та соціально відповідального учасника господарювання, яке сприяє розвитку суспільства та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Це відкриває можливості для комплексної та системної взаємодії між внутрішнім середовищем підприємства та його зовнішнім оточенням на основі принципів сталого розвитку. Актуальним стає питання розроблення механізму стратегічного управління підприємством, що враховує пріоритети сталого розвитку та забезпечує підприємство ефективним інструментарієм для оцінювання рівня досягнення поставлених цілей. Для вирішення цього питання можна запропонувати такий порядок формування стратегії управління підприємством на засадах сталості (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Алгоритм формування стратегії управління підприємством на засадах сталості

Назва	Характеристика
Аналіз факторів внутрішнього середовища та зовнішнього оточення	На даному етапі проводиться оцінка здатності підприємства до функціонування в контексті сталого розвитку. Для забезпечення стійкого розвитку необхідно постійно діагностувати його діяльність для визначення рівня сталого розвитку та розробки відповідної стратегії. Важливо оцінювати всі аспекти сталого розвитку підприємства, виявляти наявні проблеми. Для цього розробляється система оцінки сталого розвитку, яка має відображати взаємозв'язок між економічним, соціальним та екологічним аспектами. Оцінка проводиться за допомогою системи показників та індикаторів, які дозволяють оцінити поточний стан та тенденції розвитку кожного з аспектів сталого розвитку, виявити критичні точки для встановлення рівня стійкості системи, проаналізувати динаміку протягом тривалого періоду часу для оцінки реальної стійкості. Низка авторів пропонує використання як кількісних, так і якісних показників та індикаторів [23] для ідентифікації факторів впливу на рівень сталого розвитку

Продовження таблиці 1.3

	<p>підприємства. Задля отримання комплексної оцінки і прогнозування рівня розвитку підприємства можна використовувати збалансовану систему показників, яка дозволить оцінити еколого-економічну ефективність виробництва та споживання, якість соціального розвитку та стан навколишнього середовища.</p>
<p>Постановка мети та цілей стратегії</p>	<p>Проведення оцінювання складових сталого розвитку підприємства та їх ідентифікація дозволяють виявити проблеми, що в ньому існують, встановити пріоритетність їх вирішення та сформулювати систему відповідних цілей. Основною метою є впровадження соціально відповідального типу поведінки у зовнішньому середовищі для забезпечення безперервного типу поведінки у зовнішньому середовищі для забезпечення безперервного розвитку шляхом збалансованої взаємодії з оточуючим середовищем та підтримки внутрішньої рівноваги. При цьому економічні цілі повинні бути спрямовані на досягнення економічної стійкості підприємства щодо сталого розвитку; соціальна спрямованість цілей передбачає забезпечення можливостей учасників соціально-економічних відносин адаптуватись до змінних умов соціального характеру та ринкової нестабільності; екологічні цілі передбачають забезпечення ефективної взаємодії підприємства з навколишнім середовищем.</p>

<p>Формування стратегії на засадах сталого розвитку підприємства, визначення шляхів її реалізації</p>	<p>На цьому етапі розглядаються оптимальні варіанти досягнення кінцевої мети. Сформульовано рекомендації щодо реалізації стратегії, серед яких:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Необхідно врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін, зокрема власників підприємств; встановлення корпоративні стандарти та оціночні критерії для концепції сталого розвитку; – Визначити потреби підприємства на довгостроковий період для забезпечення його стійкого зростання та збалансованості економічної, соціальної та екологічної складових; – Враховувати потреби суспільства у захисті довкілля та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище; – Інвестувати кошти у модернізацію виробництва, застосування ресурсозберігаючих технологій, інноваційну діяльність та збереження ресурсів; – Створювати сприятливі умови для праці та розвитку працівників.
<p>Розроблення та впровадження системи моніторингу та контролю показників реалізації стратегії сталого розвитку</p>	<p>На цьому етапі проводиться аналіз факторів стійкості на основі системи показників та індикаторів. Це включає визначення класу стійкості для обґрунтування цілей та завдань подальшого розвитку, а також корегування функцій, цілей, принципів та методів стратегічного управління з урахуванням принципів сталого розвитку. Наявність такої системи постійного контролю дозволяє підприємству ефективно функціонувати та розвиватися у довгостроковій перспективі, а також вчасно реагувати на потенційні небезпеки.</p>

Загалом можемо виділити наступні складові стратегії сталого розвитку підприємств (табл.1.4):

Таблиця 1.4 – Складові стратегії сталого розвитку підприємств

Назва	Характеристика
Економічна стійкість	Фінансове управління – Ефективне управління фінансами підприємства, включаючи планування бюджету, управління оборотними коштами, контроль над витратами та оптимізацію податкових обов'язків
	Стратегічне планування – Розробка довгострокових стратегій розвитку, визначення цілей та стратегій, спрямованих на збільшення конкурентоспроможності і прибутковості підприємства
	Маркетинг та продажі – Розробка ефективних маркетингових стратегій, вивчення ринку, аналіз конкурентів та залучення клієнтів
	Інвестиції в інновації – Розробка та впровадження нових продуктів, технологій та процесів для збільшення ефективності та конкурентоспроможності підприємства
Соціальна відповідальність	Управління персоналом – Забезпечення справедливих та безпечних умов праці, розвиток програми корпоративної соціальної відповідальності, включаючи підтримку робочого середовища, балансу роботи та особистого життя, та розвиток кар'єрних можливостей
	Взаємодія з громадськістю – Залучення взаємодії з місцевою спільнотою, участь у благодійних та соціальних програмах, сприяння розвитку та підтримка соціальних ініціатив
	Споживачі та клієнти – Забезпечення високої якості продуктів та послуг, збір потреб та відгуків клієнтів, підтримка відкритого та довірчого відношення
Екологічна стійкість	Управління відходами – Використання технологій та процесів, що мінімізують відходи та забруднення довкілля
	Енергоефективність – Зменшення споживання енергії, перехід до відновлювальних джерел енергії та розвиток енергоефективних технологій

	Стратегії збереження ресурсів – Раціональне використання води, розвиток програм вторинного використання та переробки сировини та матеріалів
Інновація і дослідження	Дослідження і розробки – Інвестування в дослідження нових продуктів, технологій та процесів
	Технологічний розвиток – Впровадження новітніх технологій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємство
Стратегічне управління ризиками	Аналіз ризиків – Виявлення потенційних загроз для підприємства та його діяльності
	Планування та управління ризикам – Розробка стратегій та планів дій для зменшення впливу ризиків на підприємство
Транспарентність та звітність	Звітність перед стейкхолдерами – Подання чіткої та точної інформації про діяльність підприємства, його вплив на середовище та соціальний прогрес
	Дотримання стандартів – Відповідність міжнародним та національним стандартам сталого розвитку та звітування

Загальний підсумок складових політики сталого розвитку підприємств полягає в тому, що підприємство працює на досягнення гармонії між економічними, соціальними та екологічними цілями. Це вимагає від підприємства розглядати свою діяльність в контексті широкого спектру факторів, включаючи фінансову стійкість, соціальну відповідальність, екологічну стійкість, інновації та дослідження, стратегічне управління ризиками та транспарентність.

Успішна політика сталого розвитку передбачає інтеграцію цих складових у стратегічне планування та повсякденну діяльність підприємства. Це включає в себе розробку конкретних стратегій, програм та процедур, спрямованих на збалансування потреб бізнесу з потребами співробітників, споживачів та оточуючого середовища. Такий підхід допомагає підприємствам забезпечити

свій успіх у довгостроковій перспективі, створюючи вигоди для всіх зацікавлених сторін і сприяючи сталого розвитку суспільства в цілому.

1.3 Концепція smart-спеціалізацій як основа ефективної політики сталого розвитку підприємств

Smart-спеціалізація, відома як стратегія S3, це концепція та політика, яка ставить перед собою завдання сприяти інноваційному розвитку регіонів та країн, зосереджуючи зусилля та ресурси на обмеженій кількості економічних галузей з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Для підтримки цієї стратегії та розвитку партнерств між різними учасниками та країнами створено Європейську платформу smart-спеціалізації (S3 Platform).

Інформація про методичні рекомендації щодо визначення smart-спеціалізацій розміщена на сайті Міністерства розвитку громад та територій України та Українського інституту міжнародної політики. Послідовність етапів впровадження smart-спеціалізації в Україні та всі відповідні офіційні документи також доступні на сайті проекту «Розвиток інноваційної інфраструктури та вдосконалення інноваційної політики регіонів України на основі «smart-спеціалізації»».

Зміцнення спроможності суб'єктів регіональної політики у застосуванні концепції smart-спеціалізації є ключовим для забезпечення економічного зростання у нових конкурентоздатних сферах економіки. Наприклад, у Національній економічній стратегії України до 2030 року розвиток регіонів на основі smart-спеціалізації виділено як стратегічне завдання у розвитку промисловості та регіонального розвитку.

Концепція smart-спеціалізації, яка була розроблена економістами Д. Форесом, П. Девідом та Б. Холлом [25] у 2008 році та представлена Європейській комісії, стала важливим інструментом для втілення стратегії «Європа 2020». Ця концепція є основою для визначення національних та регіональних орієнтирів та

формуванню інноваційних стратегій з метою забезпечення сталого, розумного та інклюзивного зростання, особливо в умовах глобалізації.

Європейська Комісія впровадила ряд заходів для підтримки впровадження smart-спеціалізації, таких як створення Smart Specialisation Platform для сприяння обміну інформацією між регіонами та суб'єктами стратегії, розробка керівництва RIS 3 Guide для координації дій, а також запровадження програми Regional Programmes of Innovative Action, яка визначає умови фінансової підтримки регіональних інноваційних програм зі структурних фондів ЄС.

Сучасний інтерес до розробки та впровадження регіональних стратегій smart-спеціалізації в ЄС відзначаються зростання їх ролі в європейській регіональній політиці. Фактично, наявність стратегії smart-спеціалізації стала обов'язковою передумовою для отримання фінансування зі структурних фондів країн чи регіонів.

Проте, необхідність обґрунтування теорії smart-спеціалізації в контексті політики регіонального розвитку залишається актуальною та потребує подальших наукових досліджень. Існує розрив між практичною політикою та теорією, що вимагає уваги для вирішення цього питання [25].

У своїй роботі над теоретичними основами smart-спеціалізації М. Фадеев підкреслює, що ця концепція базується на класичних теоріях економічного зростання, таких як праця А. Сміта, та на дослідженнях економічного розвитку, таких як роботи П. Кругмана, А. Маршалла, М. Піора, М. Стопера, Ш. Шабеля. Вона також вказує на зв'язок цієї концепції з сучасними науковими теоріями та напрямками досліджень [26].

Еволюція концепції smart-спеціалізації проявляється в тому, що спочатку основна ідея полягла в розподілі регіонів за рівнем інноваційного розвитку, де провідні інноваційні регіони спеціалізувалися на наукових дослідженнях та розробці технологій, а інші регіони сприяли просуванню цих технологій місцевими підприємствами [27]. Проте подальші дослідження показали, що smart-спеціалізація не повинна обмежуватися простою промисловою спеціалізацією регіону. Це більше процес, який вирішує проблему відсутності

або слабкості зв'язків між науково-дослідницькою та інноваційною діяльністю та галузевою структурою економіки. Тому smart-спеціалізація передбачає відмову від різкого розподілу праці між виробниками та користувачами знань [25].

У рамках аналізу поняття smart-спеціалізації варто зазначити комплексний підхід наукового колективу під керівництвом В. Гейця, який розглядає smart-спеціалізацію як концептуальну модель формування не лише інноваційної політики, але й соціально-економічної політики регіону в цілому. Це пояснюється спрямованістю не лише на стимулювання інновацій, а й на активізацію довгострокових структурних трансформацій в економіці з метою зайняття важливої ніші на глобальних ринках [28].

Загалом існує багато понять smart-спеціалізації, а в таблиці 1.5 наведено кілька з них.

Таблиця 1.5 – Наукові підходи до визначення smart-спеціалізації

Автор	Визначення поняття
<p>Регламент ЄС № 1303/2013</p>	<p>Стратегія smart-спеціалізації означає національну або регіональну інноваційну стратегію, яка визначає пріоритети для створення конкурентних переваг шляхом розвитку і пристосування власних потужностей з досліджень та інновацій до потреб бізнесу для того, щоб послідовно відповідати новим можливостям і ринковим змінам, уникаючи при цьому дублювання й фрагментації зусиль; стратегія smart-спеціалізації може мати форму чи бути частиною національної або регіональної політики досліджень та інновацій (п. 3, ст. 2). Стратегії smart-спеціалізації слід розробляти шляхом залучення до процесу підприємницького пошуку національних або регіональних органів влади і зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, представників промисловості й соціальних партнерів (п. 4.3 пп. 2 у додатку I)</p>

Я. Бжуска, Я. Пика	Розумна спеціалізація – це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону і зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень
Колектив авторів під керівництвом В. Гейця	Розумна спеціалізація – нова концепція регіонального розвитку, яка поєднує промислову та інноваційну політику і покликана сприяти ефективному та дієвому використанню держаних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону
О. Амоша, О. Лях, М. Солдак, Д. Черватський	Смарт-спеціалізація є стратегічним підходом до розробки політики максимізації інноваційного потенціалу регіону, незалежно від того, чи є регіон економічно сильним або слабким та чи пов'язано це з високотехнологічними інноваціями
О. Яцюк	Смарт-спеціалізація є інноваційним інструментом Є для розбудови регіональної спроможності завдяки двом ключовим підходам, зокрема урахуванню місцевих умов та економіці знань. На практиці такий підхід передбачає виявлення конкурентів переваг та активів регіону, використання його інноваційного і наукового потенціалу
М. Федяєва	Розумна спеціалізація – це індустріальна та інноваційна система для регіональних економік, яка має на меті продемонструвати, як державна політика, ринкова кон'юнктура, а також політика в галузі досліджень, розробок та інвестицій в інноваційні процеси можуть впливати на економічну, наукову і технологічну спеціалізацію регіону, а отже, на його продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання

У країнах ЄС впровадження політики smart-спеціалізації стало необхідністю через відсутність в науково-технічному розвитку в порівнянні з США та Японією. Це передбачало, перш за все, подолання фрагментації та уникнення дублювання наукових досліджень, що виникало через відокремлене формування національних стратегій науково-технічної політики та розвитку однакових технологічних галузей. Попри те, що ЄС завжди акцентувала на

розвитку свого власного потенціалу в інноваційній сфері, попередні регіональні інноваційні стратегії мали серйозні недоліки.

Ці недоліки включали ізольованість регіональної інноваційної системи, відсутність міжнародної та транспортної перспективи, неефективну взаємодію між суб'єктами економіки регіону, розрив між вектором дослідницьких пріоритетів та спрямованістю промислового виробництва, а також неузгодженість ухвалення законодавчо-нормативних актів та програмних документів.

У контексті smart-спеціалізації регіональні інтереси стають основою загальнонаціональних пріоритетів, що досягається шляхом вертикально орієнтованого підходу до вибору галузей або сфер державної підтримки. Цей підхід передбачає формування регіональної спеціалізації за рахунок консолідації зусиль всіх суб'єктів регіону на конкретних бізнес-функціях і процесах, а також стимулює інноваційно-експериментальну діяльність.

Розглядаючи те, що стратегії спеціалізації в рамках концепції smart-спеціалізації об'єднують урядові органи, місцеві владні структури, наукові установи, підприємства, асоціації, громадські організації, малі та середні підприємства на рівні регіону, підходи пов'язані, із smart-спеціалізаціями, відкривають можливості для розробки ефективності заходів з вирішення соціальних проблем регіону. Це слугує передумовою для економічного зростання і джерелом створення нових робочих місць (рис. 1.5).

Суть smart-спеціалізації полягає в аналізі можливостей, які має регіон для розробки нових видів діяльності, шляхом визначення пріоритетів у локальній концентрації та максимально ефективного використання наявних ресурсів. При цьому, концепція ґрунтується на системі принципів та базується на таких постулатах (рис 1.6)[30].

Концепція smart-спеціалізації передбачає економічні підґрунтя, зосереджені на регіонах шляхом визначення факторів, що можуть впливати на економічні, наукові та технологічні спеціалізації в межах регіональної політики або їх вплив на механізм продуктивності, конкурентоспроможності та

економічного зростання. Впровадження цієї концепції спрямоване на досягнення двох основних цілей:

1. Створення можливостей шляхом дослідження нових перспективних галузей, секторів та сфер. Країни, що мають ширший набір можливостей, зазвичай розвивають більш спеціалізовані продукти часто виробляються в обмеженій кількості національних економік і стають основою для

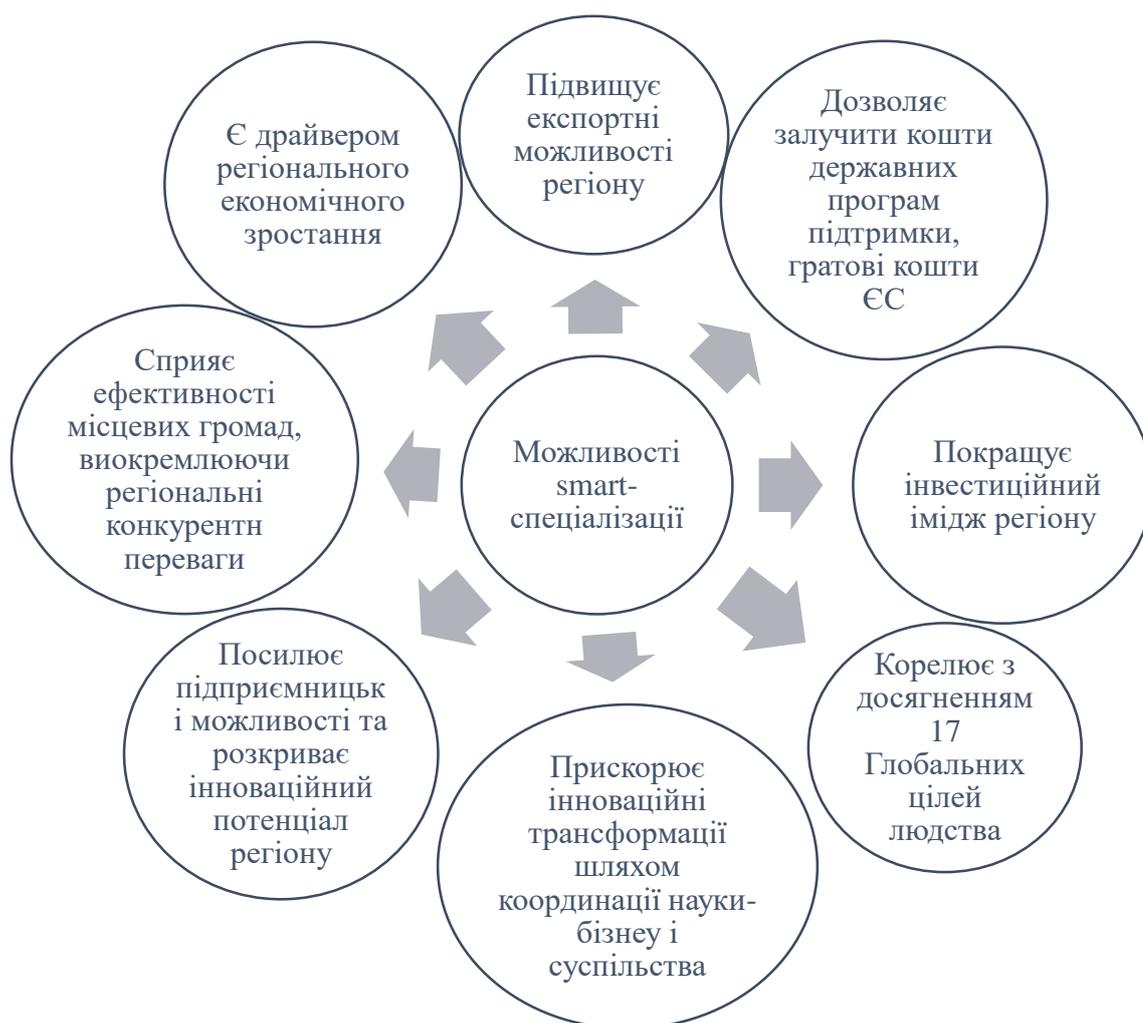

Рисунок 1.5 – Переваги smart-спеціалізації регіонів

довгострокової конкурентної переваги. Впровадження smart-технологій відкриває нові можливості для підприємств у всіх сферах функціонування вітчизняної економіки.

2. Впровадження структурних змін. Smart-спеціалізація базується на багаторівневій ієрархії управління, де теоретичні основи політики та її реалізація здійснюється на різних територіальних рівнях. Наприклад, ЄС встановлює загальні правила та цілі для фінансування, а влада на національному та регіональному рівнях реалізує політику з урахуванням конкретних завдань, адаптованих до соціально-економічного контексту регіонів. Ці характеристики

Рисунок 1.6 – Принципи, на основі яких базується розвиток регіону в контексті smart-спеціалізації

роблять smart-спеціалізацію політикою, що ґрунтується на місцевих засадах та експериментах [36].

Концепція smart-спеціалізацій виступає як ключова стратегія для ефективної політики сталого розвитку підприємств. Її успішна реалізація вимагає комплексного підходу, що включає в себе аналіз конкурентних переваг, створення інноваційних екосистем, фінансову підтримку, розвиток освітніх програм і підготовку кадрів, а також систематичний моніторинг і оцінку результатів.

Зосередження зусиль на розвитку тих сфер, де підприємства мають конкурентні переваги та можуть принести максимальну користь для суспільства і навколишнього середовища, сприяє не лише економічному зростанню, але й сприяє сталому розвитку, зменшенню викидів шкідливих речовин, оптимізації використання ресурсів та підвищенню якості життя населення.

Таким чином, впровадження концепції smart-спеціалізацій в політику сталого розвитку підприємств є важливим кроком на шляху до створення економіки, яка сприяє інноваціям, конкурентоспроможності та довгостроковому благополуччю суспільства.

В результаті аналізу основ політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізації можна зробити наступні висновки:

- Концепція smart-спеціалізацій є ключовою стратегією для ефективної політики сталого розвитку підприємств. Вона передбачає аналіз конкурентних переваг, створення інноваційних екосистем, фінансову підтримку, розвиток освітніх програм, підготовку кадрів, систематичний моніторинг та оцінку результатів. Впровадження цієї концепції сприяє не тільки економічному зростанню, але й сталому розвитку, зменшенню викидів шкідливих речовин, оптимізації використання ресурсів та підвищенню якості життя населення.

- Успішна реалізація smart-спеціалізацій базується на місцевих засадах та експериментах. Це дозволяє враховувати специфічні умови та потреби регіону, що сприяє більш ефективному розвитку підприємств і територій.

– Зосередження зусиль на розвитку сфер, де підприємства мають конкурентні переваги, може принести максимальну користь для суспільства і навколишнього середовища. Інноваційний підхід до політики сталого розвитку сприяє створенню економіки, яка підтримує інновації, конкурентоспроможність та довгострокове благополуччя суспільства.

– Політика сталого розвитку з урахуванням smart-спеціалізацій не лише сприяє економічному зростанню, але й забезпечує соціальну стабільність та покращення екологічних умов. Це включає оптимізацію використання ресурсів, зменшення викидів шкідливих речовин та підвищення якості життя населення.

Таким чином, впровадження концепції smart-спеціалізації у політику сталого розвитку підприємств є важливим кроком до створення інноваційної, конкурентоспроможної та сталої економіки, що забезпечує довгострокове благополуччя суспільства.

Висновки до розділу 1: В цьому розділі розглянуто теоретичні основи політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізації. Визначено, що сталий розвиток підприємств є важливою складовою загальносвітової концепції, яка передбачає збалансований розвиток економічних, соціальних та екологічних компонентів діяльності. Політика сталого розвитку підприємств включає стратегії та практики, що дозволяють досягти економічних цілей, а також сприяти позитивному впливу на суспільство та довкілля.

Концепція smart-спеціалізації розглядається як ключова стратегія для ефективної політики сталого розвитку підприємств. Вона базується на багаторівневій ієрархії управління, де теоретичні основи політики та її реалізація здійснюється на різних територіальних рівнях. Впровадження smart-технологій відкриває нові можливості для підприємства та сприяє створенню довгострокової конкурентної переваги, зменшенню викидів шкідливих речовин, оптимізації використання ресурсів та підвищенню якості життя населення.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПП «ЛАННІВСЬКИЙ ЦУКРОВИЙ ЗАВОД»

2.1 Проблеми та перспективи розвитку цукрової промисловості України

Цукровопродуктовий підкомплекс агропромислового комплексу (АПК) України є системою взаємопов'язаних галузей, що проводять наукові дослідження для забезпечення ефективності свого функціонування та функціонування підкомплексу загалом. Він включає виробництво цукрових буряків (зокрема селекцію та насінництво), їх заготівлю, транспортування, переробку та реалізацію продукції. Ефективність агропромислового виробництва залежить від взаємодії трьох складових агропромислового виробничого циклу: аграрного, переробного та реалізаційного.

Основною технічною культурою, яка забезпечує цукрову промисловість України сировиною, є цукрові буряки, від якості та кількості яких залежать обсяги виробництва цукру.

Агропромисловий виробничий цикл цукрово-бурякового підкомплексу складається з трьох основних етапів, кожен з яких виконує свої специфічні функції та забезпечує ринок відповідною продукцією: аграрний, переробний та реалізаційний.

Родючі ґрунти, м'який клімат та велика кількість дешевої робочої сили історично сприяли концентрації вирощування цукрових буряків на території України. У 1824 році в селі Макошин Чернігівської губернії було побудовано перший цукровий завод. До 1861 року вже діяло 229 цукрових заводів, що становило 59% від їх загальної кількості в Російській імперії, і вони виробляли понад 3 мільйони пудів цукру, що становило 80% загальноросійського виробництва. За обсягами виробництва цукру на світовому ринку Україна займала друге місце після Німеччини.

На початку 1991 року буряко-цукровий підкомплекс України складався з 192 цукрових заводів, 5 цукрово-рафінадних заводів, 4 насінневих заводів, 135 насінницьких господарств, понад 8 тисяч колективних господарств, які вирощували цукрові буряки, 12 машинобудівних заводів, 10 кар'єрів з видобутку вапнякового каменю, будівельних, ремонтних та інших організацій, науково-дослідних та проектно-конструкторських інститутів, підприємств виробничої та соціальної інфраструктури. Сільське господарство налічувало 5,5 тисяч бурякосійних колгоспів, 400 радгоспів та 131 радгосп із вирощування бурякового насіння, а також 3 заводи, спеціалізовані на доведенні бурякового насіння до посівного стану [38].

Після 1991 року ситуація в галузі кардинально змінилася. Під впливом економічної кризи почали згортатися інвестиційні, науково-дослідні та технологічні програми, включаючи насінництво. Водночас стрімко зросли ціни на енергетичні та матеріальні ресурси, мінеральні добрива, а також техніку та обладнання для вирощування, збирання, транспортування і переробки цукрових буряків. Це призвело до значного збільшення собівартості, і для більшості цукрових заводів виробництво цукру стало збитковим, що призвело до їх банкрутства і закриття. У 2015 році сезон цукроваріння розпочали лише 36 заводів, а в 2022 році в зв'язку з повномаштабним вторгненням сезон розпочали лише 22 заводи. Ці зміни призвели до скорочення тисяч робочих місць та руйнування всієї інфраструктури буряко-цукрового підкомплексу. В результаті, протягом останнього десятиріччя відбувається постійне скорочення кількості підприємств, що займаються вирощуванням цукрових буряків, та їх частки у загальній кількості діючих сільськогосподарських підприємств.

Проте 2016 рік продемонстрував можливість відродження галузі цукроваріння шляхом реконструкції заводів відповідно до нових технологій переробки. Внаслідок цього розпочали роботу 42 цукрові заводи. Найбільшими виробниками цукру в Україні, за підсумками 2015/2016 маркетингового року, стали: ТОВ «Фірма Астаріа-Київ» (24,8% від загального обсягу виробництва цукру), Концерн «Укрпромінвест» (13,8%) та ТЗОВ «Райдехівський цукор»

(13,2%) [38]. В свою чергу, за підсумками 2022/2023 маркетингового року найбільшим виробником цукру стало ТЗоВ «Райдехівський цукор».

Однією з причин значного скорочення кількості цукрових заводів стало перевищення обсягу виробництва над обсягом споживання. Внаслідок перевиробництва цукру та його надлишку на ринку з кожним роком скорочуються площі посівів цукрових буряків і відповідно обсяги їх виробництва. Так, 1990 році площа посівів цукрових буряків складала 1607 тис. га, а до 2023 року цей показник зменшився на 86,31%, склавши 220 тис. га. Обсяг виробництва цукрових буряків у 2023 році порівняно з 1990 роком зменшився на 95,93%, до 1 800 тис. тонн.

Хоча світове виробництво цукру стабільно зростає, основними гравцями залишаються Бразилія, Індія, ЄС, Китай і Таїланд. Однак, українська цукрова промисловість має свої переваги, такі як плідні ґрунти, вигідне географічне розташування і багатий досвід у виробництві цукру.

Українська цукрова промисловість стикається з рядом проблем, таких як високі витрати на енергію, знос обладнання, правова нестабільність і конкуренція з боку зарубіжних виробників.

Україна має значний потенціал для експорту цукру, зокрема до країн СНД, ЄС, Африки та Близького Сходу. Проте для збереження і розширення ринків необхідно підвищувати кість продукції, знижувати її вартість і відповідати міжнародним стандартам.

Розвиток органічного виробництва цукру в Україні може сприяти підвищенню конкурентоспроможності і розширенню експортованих можливостей.

Отже, для стійкого розвитку цукрової промисловості в Україні необхідно забезпечити стабільне постачання сировини, модернізувати виробництво, впроваджувати новітні технології, вдосконалювати законодавство і підтримку держави, розвивати експорт та збільшувати виробництво органічного цукру.

Цукрова промисловість України має довгу історію, що має коріння ще в 19-ому столітті. Проте, не зважаючи на це, сучасна ситуація в галузі цукрозаводів

та виробництва цукру в Україні відзначається як проблемами, так і перспективами.

Що стосується проблем в розвитку цукрової промисловості в Україні, то існують наступні елементи:

- Застаріле обладнання та технології – багато цукрових заводів використовують застаріле обладнання і технології, що призводить до низької продуктивності та якості продукції;

- Недостатнє фінансування та інвестиції – недостатній доступ до фінансування ускладнює модернізацію та розвиток цукрової промисловості, що призводить до збільшення втрат та низької конкурентоспроможності;

- Низька ефективність управління – управління багатьма цукровими заводами характеризується недоліками, такими як корупція, неефективне використання ресурсів та недостатня прозорість у веденні бізнесу;

- Низька рентабельність та конкурентоспроможність – високі витрати на виробництво, застаріле обладнання та недоліки управління призводять до низької рентабельності підприємств і низької конкурентоспроможності на ринку;

- Екологічні проблеми – виробництво цукру може мати негативний вплив на довкілля через велике споживання води, забруднення ґрунтів та викиди парникових газів;

- Погодження з ринком – зміни у вимогах споживачів та конкуренція на світовому ринку ускладнюють планування виробництва та збуту продукції;

- Соціальні проблеми – закриття або скорочення робочих місць на цукрових заводах може мати негативний соціальний вплив на місцеві спільноти.

Розвиток цукрової промисловості в Україні має значні перспективи, які можуть бути досягнуті за рахунок вирішення існуючих проблем та впровадження нових технологій та стратегій. Основні перспективи розвитку цукрової промисловості в Україні наведемо в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні перспективи розвитку цукрової промисловості в Україні

Перспектива	Характеристика
Впровадження інноваційних технологій	Автоматизація та цифровізація – впровадження автоматизованих систем управління виробництвом, що дозволяють підвищити ефективність та знизити витрати. Використання технологій Інтернету речей (IoT) для моніторингу та оптимізації процесів вирощування та переробки цукрових буряків.
	Біотехнології – використання сучасних біотехнологій для підвищення врожайності цукрових буряків, зниження використання хімічних добрив та пестицидів. Розробка генетично модифікованих сортів буряків, стійких до шкідників та хвороб.
Екологічна стійкість	Зменшення екологічного впливу – впровадження технологій для зменшення викидів парникових газів, очищення стічних вод та переробки відходів. Використання відновлювальних джерел енергії, таких як біогаз, для потреб виробництва.
	Органічне виробництво – перехід на органічне землеробство, що дозволить виробляти екологічно чистий цукор, який користується попитом на світових ринках. Це може стати додатковою конкурентною перевагою для українських виробників.
Диверсифікація продукції	Виробництво біопродуктів – розширення асортименту продукції за рахунок виробництва біоетанолу, біопластику та інших біопродуктів з цукрових буряків. Це дозволить зменшити залежність від коливань цін на цукор та знайти нові ринки збуту.
	Альтернативні підсолоджувачі – виробництво альтернативних підсолоджувачів, таких як стевія, всиліт, сукралоза та інші. Це дозволить задовольнити попит на низькокалорійні та природні підсолоджувачі.

Розширення експертних можливостей	Пошук нових ринків – аналіз та вихід на нові експортні ринки, зокрема в країни Азії, Африки та Близького Сходу. Укладення нових торговельних угод та участь у міжнародних виставках для просування українського цукру.
	Сертифікація та відповідність стандартам – отримання міжнародних сертифікатів якості та відповідність світовим стандартам. Це підвищить конкурентоспроможність українського цукру на світових ринках.
Інвестиції в інфраструктуру	Модернізація виробничих потужностей – інвестиції у модернізацію заводів, оновлення обладнання та впровадження енергоефективних технологій. Це дозволить знизити витрати на виробництво та підвищити якість продукції.
	Розвиток логістичної інфраструктури – покращення транспортної та логістичної інфраструктури для забезпечення ефективної доставки продукції на внутрішній та зовнішній ринки. Це включає будівництво нових та модернізацію існуючих складів, транспортних вузлів та шляхів.
Підтримка з боку держави	Стимулюючі програми та субсидії – впровадження державних програм підтримки цукрової промисловості, таких як субсидії на модернізацію обладнання, дослідження та розробки нових сортів буряків, зниження податкового навантаження.
	Законодавчі ініціативи – прийняття законодавчих актів, спрямованих на підтримку екологічно чистого виробництва, стимулювання експорту та залучення інвестицій у цукрову промисловість.
Підвищення кваліфікації працівників	Навчальні програми – організація навчальних програм та тренінгів для підвищення кваліфікації працівників. Співпраця з навчальними закладами для підготовки фахівців у галузі агрономії, технологій виробництва та менеджменту.
	Обмін досвідом – проведення семінарів, конференцій та обмін досвідом з міжнародними експертами та провідними виробниками цукру. Це дозволить впроваджувати передові технології та практики у виробництво.

Соціальна відповідальність	Покращення умов праці – інвестиції у покращення умов праці, забезпечення належного рівня оплати та соціального захисту працівників. Це підвищить мотивацію та продуктивність працівників, також знизить плинність кадрів.
	Розвиток місцевих громад – активна участь у розвитку місцевих громад, зокрема через підтримку соціальних проектів, інвестування в інфраструктуру та створення нових робочих місць. Це сприятиме стабільності та підвищенню якості життя в регіонах, де розташовані цукрові заводи.

Цукрова промисловість України стикається з низкою серйозних проблем, які потребують комплексного підходу для їх вирішення. Основні проблеми включають застарілу інфраструктуру та технології, високі енергетичні витрати, низьку рентабельність та конкурентоспроможність, екологічні виклики, погодження з ринком, соціальні проблеми та нестабільність у правовому середовищі. Кожна з цих проблем впливає на загальну ефективність галузі, її здатність забезпечувати стабільні доходи та підтримувати соціальну та економічну стабільність у регіонах. Проте, цукрова промисловість України має значний потенціал для розвитку.

Загалом, для успішного розвитку цукрової промисловості в Україні необхідно впроваджувати комплексний підхід, що включає інновації, екологічну стійкість, диверсифікацію продукції, розширення експортних можливостей, інвестиції в інфраструктуру, підтримку з боку держави, підвищення кваліфікації працівників та соціальну відповідальність. Ці заходи дозволяють не лише подолати існуючі проблеми, але й забезпечити стійке та конкурентоспроможне майбутнє галузі.

2.2 Організаційно-правові основи функціонування підприємства

Стан економіки нашого суспільства в наш час є ключовим і визначаючим показником його конкурентоспроможності. Більше того, успішне формування ринкової економічної системи в Україні напряму залежить від рівня активності підприємництва у будь-якому секторі, будь то стагнація чи зростання. В перехідний період становлення ринкової економіки визначається значущою роллю, яку відіграє підприємництво. Підприємництво – це самостійна, систематична, на власний ризик діяльність (надання послуг, виробництво певної продукції, виконання робіт), що здійснюється на власний ризик. Метою цього виду діяльності є отримання прибутку та досягнення різних соціальних цілей.

Говорячи про соціальні цілі, можна відзначити, що вітчизняні компанії сприяють створення міцної основи для професійного розвитку студентів різних фахів. Приватне підприємство «Ланнівський цукровий завод» не відступає від даних цілей, функціонуючи як освітній центр студентів технічних та економічних спеціальностей.

Організаційно-правова форма ПП «Ланнівський цукровий завод» - приватне підприємство. Згідно статті 113 Господарського кодексу України, приватне підприємство – це підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Також, приватним є підприємство, котре діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи [42].

На рисунку 2.1 відобразимо перелік основних рис приватного підприємства.

Приватне підприємство «Ланнівський цукровий завод» (англ. PE “Lanna Sugar Factory”) розташоване у Полтавській області, в селищі Ланна за юридичною адресою: вулиця Миру, будинок 5. Діяльність підприємства здійснюється відповідно до чинного законодавства, з урахуванням вимог, визначених ст. 57 Господарського кодексу України [41]. Статут являється

основним установчим документом, який відповідає загальним вимогам, визначеним законодавством.

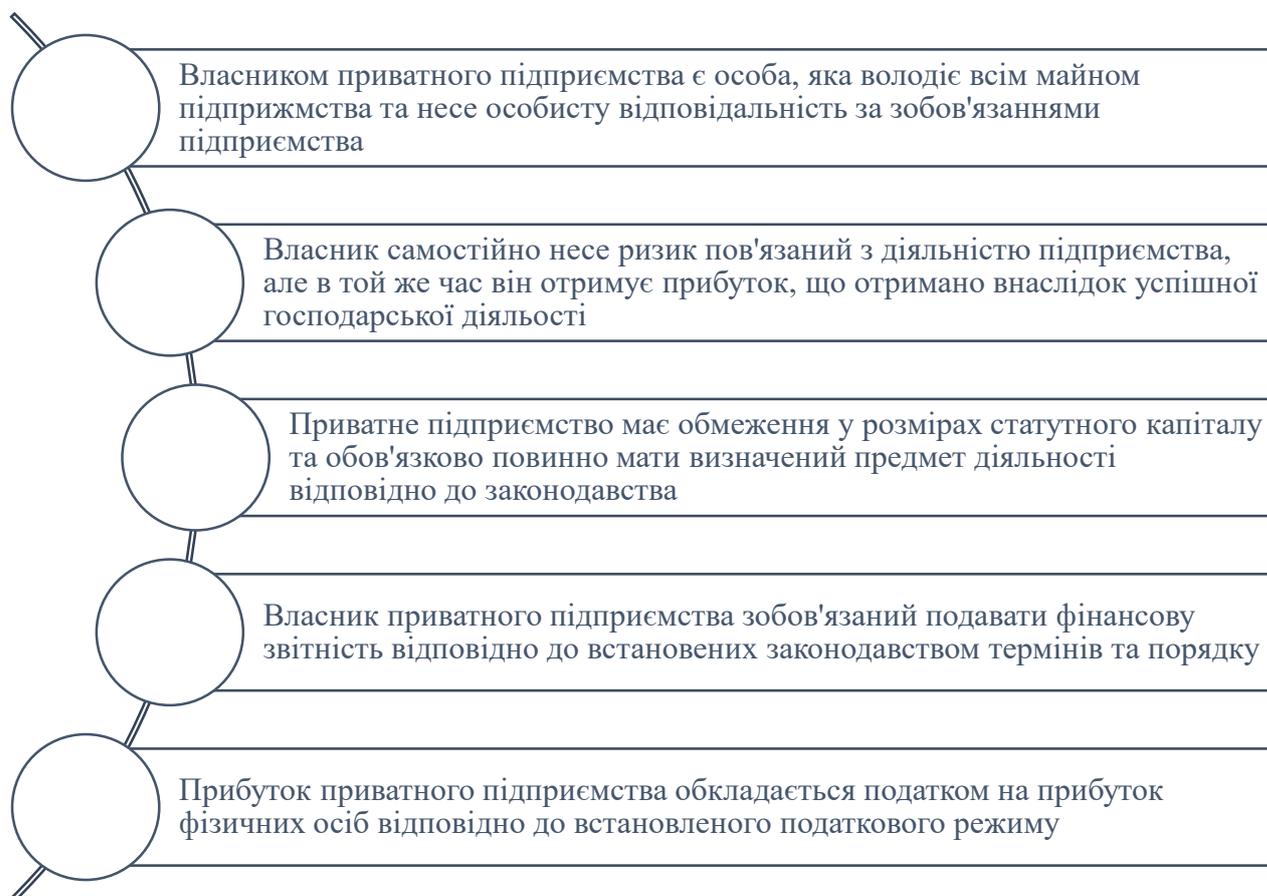

Рисунок 2.1 – Основні риси приватного підприємства

Під час проходження практики на даному підприємстві, вивчено базову інформацію, що містить статут. Проаналізувавши підприємство, можна стверджувати, що воно являється правонаступником усіх прав, обов'язків та майна відкритого акціонерного товариства «Ланнівський цукровий завод» (див. Додаток А). Власником та головним директором ПП «Ланнівський цукровий завод» являється Тимоха Олександр Федорович.

Також, підприємство, яке слугувало базою для проходження практики, створено та діє відповідно Господарського та Цивільного кодексів України та інших чинних законів та нормативно-правових актів України. Необхідно зазначити, підприємство здійснює свою господарську діяльність по виготовленню та збуту цукру, керуючись принципом незалежності та

враховуючи кон'юктуру ринку. Отже, втручання державних органів у господарську діяльність компанії не допускається, якщо це не суперечить чинному законодавству.

У першому пункті четвертого розділу статуту ми можемо знайти формулювання мети діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод». Дана мета полягає в об'єднанні різних ресурсів, таких як фінансові, економічні, матеріальні, трудові, інтелектуальні та інші, для здійснення виробничої, підприємницької, господарської та інших видів діяльності в різних галузях господарювання. Окрім того, така мета передбачає вирішення соціальних питань і отримання прибутку в інтересах самого підприємства та його засновника.

Відповідно до визначених основних задач та цілей, приватне підприємство «Ланнівський цукровий завод» здійснює різноманітні напрями діяльності. Наведемо перелік деяких з них на рисунку 2.2:

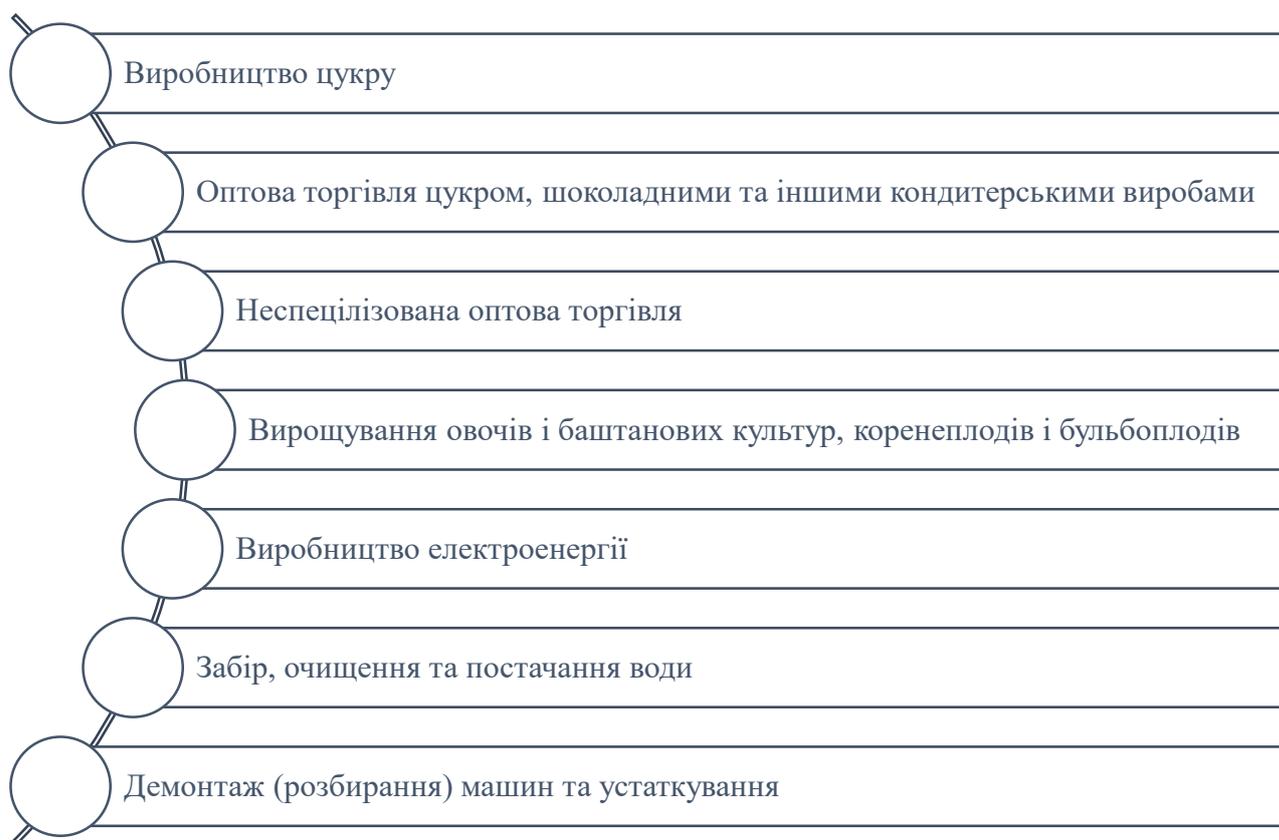

Рисунок 2.2 – Напрями діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод»

Перелік наведений вище охоплює лише малу кількість сфер діяльності, якими займається ПП «Ланнівський цукровий завод», в той час як повний перелік подано в другому пункті четвертого розділу статуту (див. Додаток А).

Спираючись на отримані дані, можемо провести аналіз обсягу реалізованої продукції, робіт та послуг за видами економічної діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» (табл. 2.2). Відобразимо результати проведеного аналізу обсягу реалізації продукції, робіт та послуг за видами економічної діяльності приватного підприємства «Ланнівський цукровий завод» в рисунку 2.3.

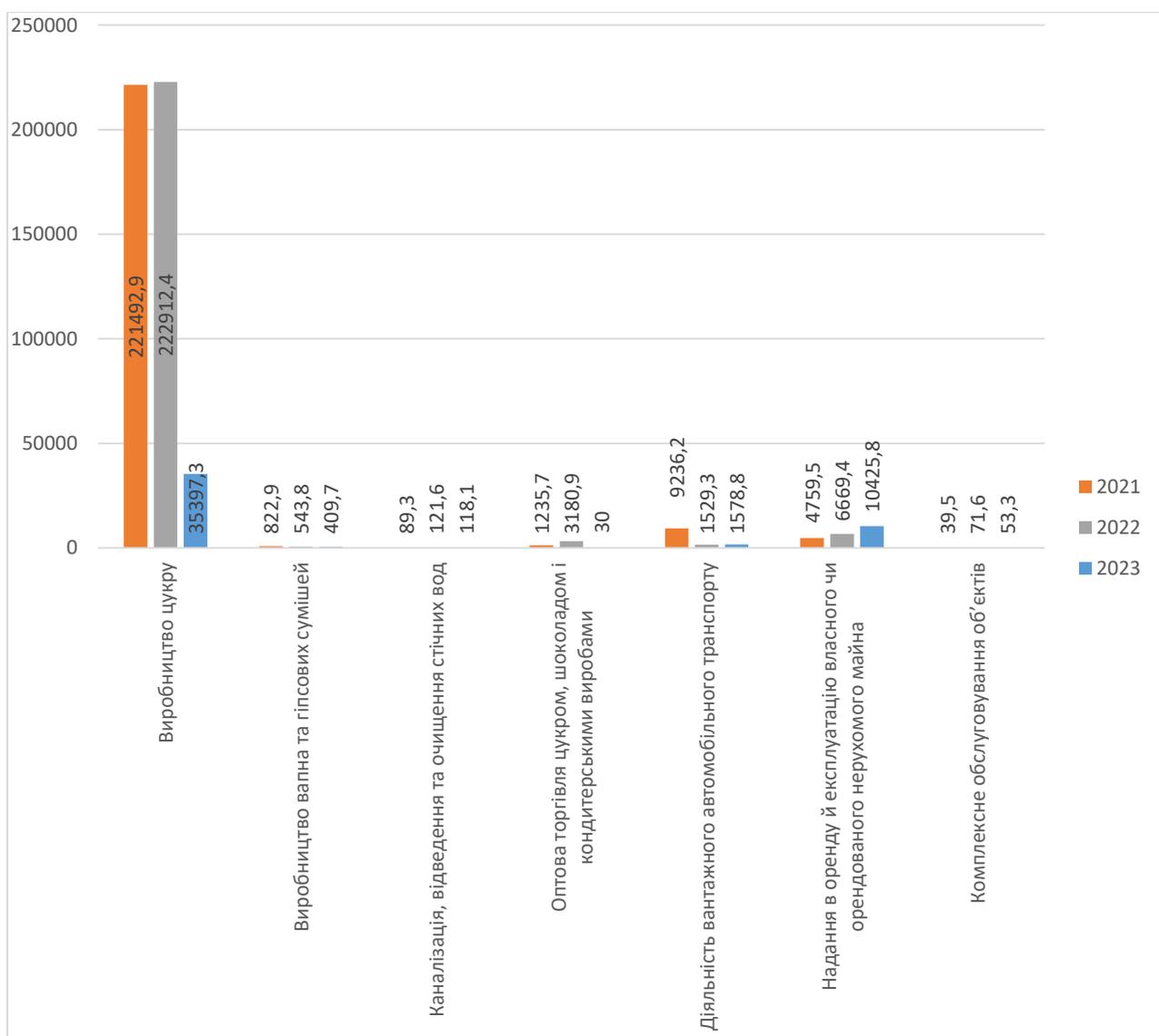

Рисунок 2.3 – Зміни обсягу реалізованої продукції, робіт та послуг за видами економічної діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

Графік відображає дані за три роки 2021 – 2023 для різних секторів. Провівши їх аналіз можемо сказати наступне: Виробництво цукру збільшилося в 2022 році порівняно з 2021 роком, за яким слідує незначне зменшення в 2023 році; виробництво вапна та гіпсових сумішей значно зменшувалося з кожним роком, з найбільшим спадом у 2023 році; показники «каналізація, відведення та очищення стічних вод» в 2022 збільшилися порівняно з 2021 роком, а в 2023 відбулося зменшення; оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами збільшилася з 2021 до 2022 року, після чого різке зниження в 2023 році; показники діяльності вантажного автомобільного транспорту в 2022 році відносно 2021 сильно знизилися, та в 2023 році порівняно з 2022 роком відбулося незначне зростання; надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна мало постійне та значне зростання протягом трьох років; в показниках комплексного обслуговування об'єктів відбулися невеликі зміни, з невеликим піком у 2022 році та зменшенням у 2023 році.

Отже, як підсумок, до зростаючих секторів протягом всіх трьох років відносимо сектор оренди та експлуатації нерухомого майна. Вантажний автомобільний транспорт також збільшився з 2022 до 2023 року. Виробництво вапна та гіпсових сумішей, каналізація, виведення та очищення стічних вод, а також оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами демонструють постійне зниження. Комплексне обслуговування об'єктів має дуже низькі та коливальні значення. Виробництво цукру залишалося відносно стабільним із незначними змінами протягом 2021 – 2022 років, а в 2023 році відбулося різкий спад показника.

Аналіз показує, що деякі традиційні галузі, такі як виробництво цукру, залишаються стабільними, тоді як деякі сектори, такі як оренда нерухомості, показують значне зростання, можливо, вказуючи на зрушення на ринку або підвищення попиту. Навпаки, тенденції до зниження у виробництві вапна та гіпсових сумішей та очищенні стічних вод можуть свідчити про виклики у галузі або зміни в ринковій динаміці.

Таблиця 2.2 – Аналіз обсягу реалізації продукції, робіт та послуг за видами економічної діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг						Відхилення			
	2021-ий рік		2022-ий рік		2023-ій рік		2023-ий до 2021-го		2023-ий до 2022-го	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	у сумі	у стр-рі	у сумі	у стр-рі
А	1	2	3	4	5	6	7= (5-1)	8= (6-2)	9= (5-3)	10= (6-4)
Виробництво цукру	221492,9	93,19	222912,4	94,84	35397,3	73,72	- 186095,6	-19,47	- 187515,1	-21,12
Виробництво вапна та гіпсових сумішей	822,9	0,35	543,8	0,23	409,7	0,85	-413,2	0,51	-134,1	0,62
Каналізація, відведення та очищення стічних вод	89,3	0,04	121,6	0,05	118,1	0,25	28,8	0,21	-3,5	0,19
Оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами	1235,7	0,52	3180,9	1,35	30	0,06	-1205,7	-0,46	-3150,9	-1,29
Діяльність вантажного автомобільного транспорту	9236,2	3,89	1529,3	0,65	1578,8	3,29	-7657,4	-0,60	49,5	2,64
Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	4759,5	2,00	6669,4	2,84	10425,8	21,71	5666,3	19,71	3756,4	18,88
Комплексне обслуговування об'єктів	39,5	0,02	71,6	0,03	53,3	0,11	13,8	0,09	-18,3	0,08
Всього	237676	100	235029	100	48013	100	-189663		-187016	

Приватне підприємство «Ланнівський цукровий завод» має у власному розпорядженні такі виробничі потужності як: бурякоприймальні пункти, бурякопереробний цех, сокоочисний цех, продуктовий, ремонтносиловий, котельню ТЕЦ, електроцех, цехи КВП і А, транспортний цех та механічна майстерня.

Основними видами діяльності відповідно до КВЕД-2010 являється виробництво цукру (10.81) та оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами (46.36). Також слід зауважити, що продукція підприємства – білий кристалічний цукор II та III категорії, виготовлений з цукрових буряків відповідно до стандартів ДСТУ 4623:2006/ГОСТ 31361-2008. Підприємство також закуповує сировину для виготовлення цукру в інших сільськогосподарських підприємствах, фермерських господарств та фізичних осіб Полтавської, Харківської та Дніпропетровської областей.

Основними технологічними операціями виробництва є (рис. 2.4):

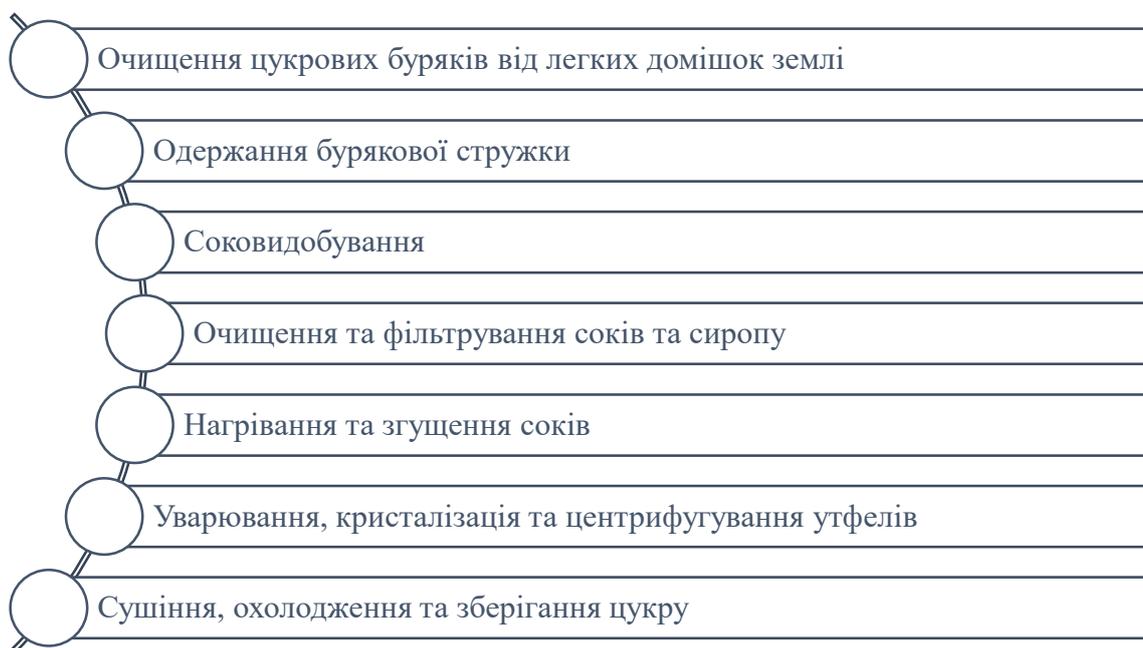

Рисунок 2.4 – Основні технологічні операції виробництва цукру

Проектна потужність цукрового заводу становить 2000 тонн буряку на день, та наразі завод призупинив свою роботу по виготовленню цукру в зав'язку з початком повномасштабного вторгнення в 2022 році.

Багаторічний досвід та висока кваліфікація працівників дозволяє ПП «Ланнівський цукровий завод» зберігати неповторний смак і солодкість цукру. Якість продукції підтверджена 112 – річною присутністю на ринках України та понад 10 – річним досвідом на ринках Європи, а також сертифікатами якості та визначними нагородами. Завод прикладає зусилля для збереження якості та натуральності цукру через власну лабораторію контролю якості, вирощування буряка, реконструкцією заводу, оновленням обладнання та підвищенням кваліфікації працівників. Проте, як і зазначалося вище, з 2022 року виробництво цукру було призупинено внаслідок повномаштабного вторгнення.

На основі статистичної звітності вкажемо та проведемо аналіз основних видів продукції та їх обсяг виробництва та реалізації на приватному підприємстві «Ланнівський цукровий завод» у натуральних та вартісних вимірниках за 2021 – 2023 роки (табл. 2.3).

За три роки кількість реалізованого цукру значно зросла, але вартість продукції в 2023 році суттєво знизилася, незважаючи на збільшення кількості. Це може свідчити про зниження ціни на цукор або інші ринкові фактори, які вплинули на вартість продукції.

В 2023 році реалізація меляси була відсутня, що являється результатом припинення виробництва та продажу даного продукту.

Жом буряковий та інші відходи цукрового виробництва перестали реалізовувати в 2023 році. Дані зміни відбулися за рахунок припинення виробництва цукру, що було спричинене повномаштабним вторгненням, великими ризиками втратити всю продукцію та забезпеченням працівників.

Незважаючи на зростання кількості реалізованого вапна порівняно з 2021 роком, в 2023 році спостерігається зменшення і кількості, і вартості вапна порівняно з 2022 роком.

Таблиця 2.3 – Аналіз основних видів продукції та обсягу їх реалізації ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

Назва виду продукції							Відхилення			
	2021-ий рік		2022-ий рік		2023-ий рік		2023-ий до 2021-го		2023-ий до 2022-го	
	Кількість реалізованої продукції, т.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Кількість реалізованої продукції, т.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Кількість реалізованої продукції, т.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Кількість реалізованої продукції, т.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Кількість реалізованої продукції, т.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.
А	1	2	3	4	5	6	7 = 5-1	8 = 6-2	9 = 5-3	10 = 6-4
Цукор білий рафінований у твердій формі	4656,6	77 976,5	9510,0	214 656,9	1478,35	35 397,3	-3178,25	-42 579,20	-8031,65	-179 259,60
Меяса (патока), отримана при експлуатації або рафінуванні цукру	1650,5	6 624,3	2036,5	8 225,2	0,00	0,00	-1650,5	-6 624,30	-2036,5	-8 225,20
Жом буряковий, багаса, інші відходи цукрового виробництва	19697,8	2 424,4	242,5	30,3	0,00	0,00	-19697,8	-2 424,40	-242,5	-30,30
Вапно негашене	400	822,9	271,5	543,8	211,1	409,7	-188,9	-413,20	-60,4	-134,10

Загалом, аналіз таблиці показує значні коливання в обсягах реалізованої продукції та їх вартості протягом трьох років. Для цукру білого рафінованого спостерігається знане збільшення обсягів при одночасному суттєвому зниженні вартості в 2023 році. Інші види продукції, як меляса і жом буряковий, у 2023 році не були реалізовані взагалі, а вапно негашене показало зниження в порівнянні з 2022 роком.

На основі розрахунків в таблиці 2.3 зробимо графічний аналіз змін обсягу реалізації продукції ПП «Ланнівський цукровий завод» в рисунках 2.5 та 2.6.

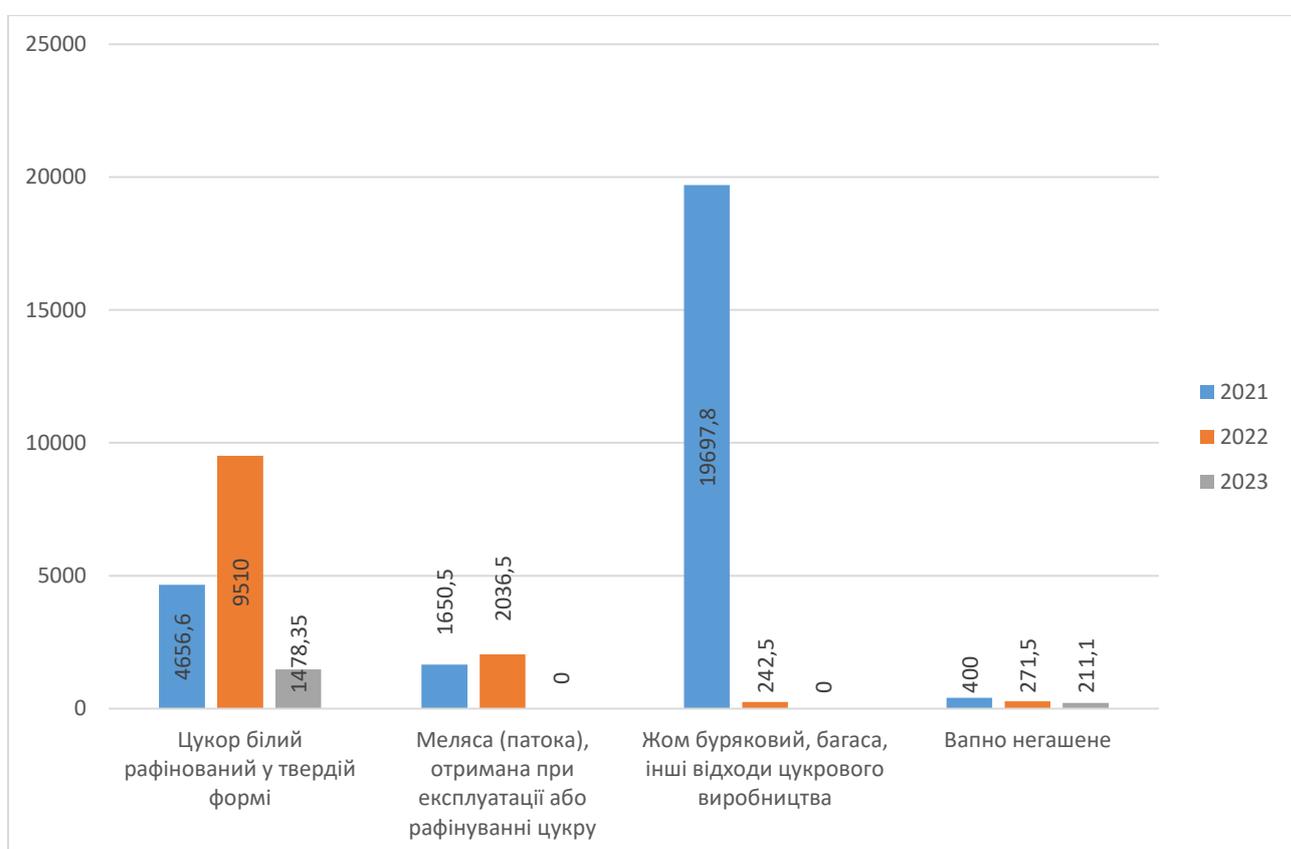

Рисунок 2.5 – Аналіз основних видів продукції та обсягу їх реалізації в натуральних величинах ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

Графік демонструє кількість реалізованої продукції (в тоннах) для різної видів продукції за три роки: 2021, 2022 та 2023.

Спостерігається значне зростання кількості реалізованого цукру за ці три роки. Кількість збільшується майже вдвічі щороку. Кількість реалізованої меляси зростала з 2021 по 2022 рік, але в 2023 році її реалізація повністю

припинилася. У 2021 році було реалізовано значну кількість жому бурякового, але в наступні два роки кількість зменшилася до нуля. Це вказує на повне припинення реалізації цього виду продукції після 2021 року. Кількість реалізованого вапна зросла з 2021 по 2022 рік, але знизилася в 2023 році порівняно з 2022 роком. Однак, у 2023 році кількість все ще залишилася значно вищою, ніж у 2021 році.

Графік чітко ілюструє динаміку змін у кількості реалізованої продукції за три роки. Основні тенденції включають:

- Зростання реалізації цукру білого рафінованого у твердій формі – збільшення кількості реалізованої продукції свідчить про стабільний попит або розширення виробництва;

- Припинення реалізації меляси та жому бурякового – після 2022 року ці продукти більше не реалізуються, що зумовлено припиненням виготовлення цукру через початок повномасштабного вторгнення;

- Збільшення і потім зменшення кількості реалізованого вапна – показує зміну попиту або виробничих можливостей.

Графік демонструє динаміку виробництва різних продуктів цукрової промисловості в Україні за три роки 2021 – 2023. Ключовими висновками аналізу графіка являється наступне:

- Виробництво білого цукру значно зросло у 2022 році, порівняно з 2021, але у 2023 році значно зменшилось. Це вказує на пікове виробництво у 2022 році з подальшим різким спадом у 2023 році;

- Виробництво меляси збільшилось з 6 624,3 у 2021 році до 8 725, 2 у 2022 році, але у 2023 році воно припинилось. Показник 2023 року свідчить про відсутність або призупинення виробництва меляси;

- Невелике виробництво бурякового жому у 2021 році, знизилось у 2022 році і було повністю відсутнім у 2023 році. Тенденція вказує на поступове зниження виробництва і повне припинення у 2023 році;

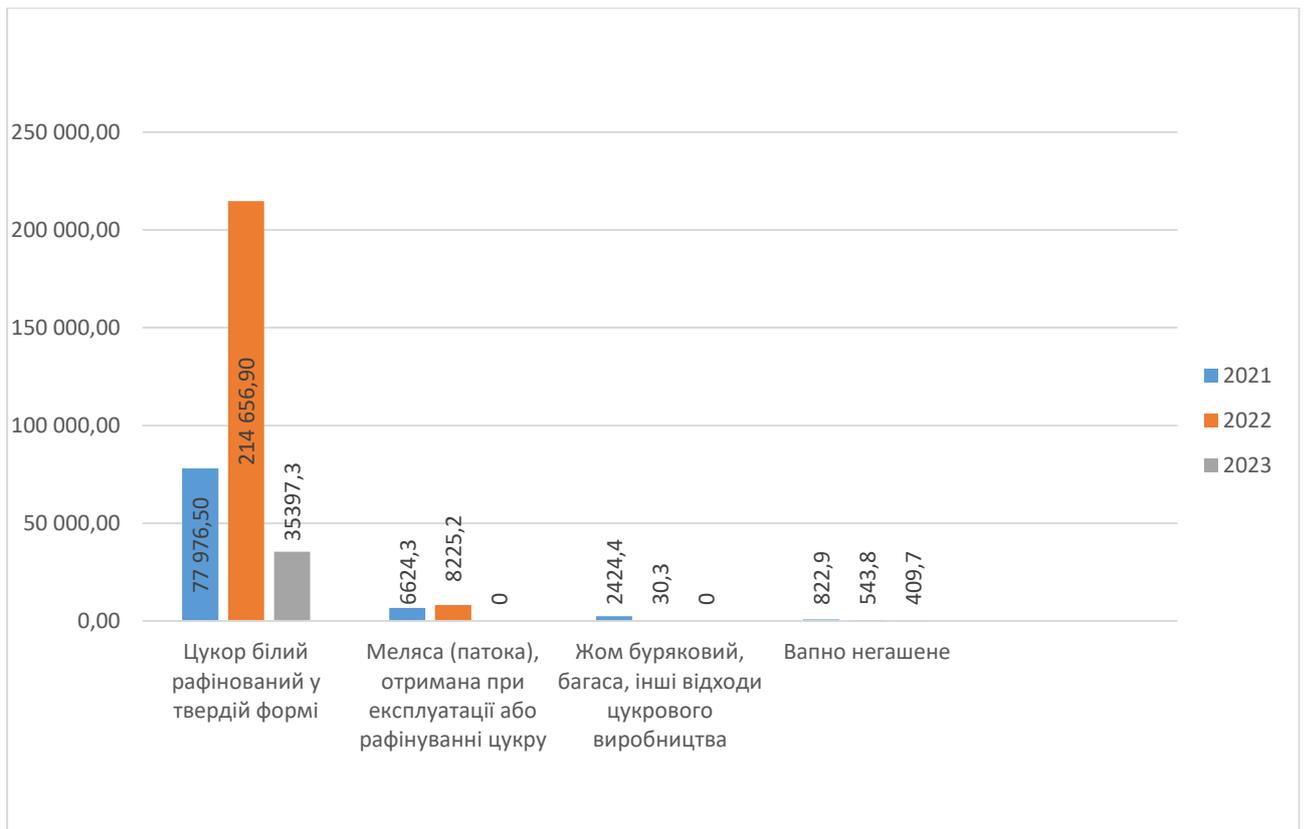

Рисунок 2.6 – Аналіз основних видів продукції та обсяг їх реалізації в вартісних вимірниках ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

– Виробництво негашеного вапна стабільно знижується з 8 229 у 2021 році до 5 438 у 2022 році і до 409,7 у 2023 році. Показує тенденцію до постійного зниження обсягів виробництва.

Загалом у 2022 році було значне зростання виробництва цукру білого рафінованого у твердій формі, але у 2023 році обсяги виробництва значно зменшились. Виробництво меяси та інших відходів цукрового виробництва у 2023 році було припинено. Виробництво вапна негашеного стабільно знижувалось протягом трьох років.

Організаційна структура управління ПП «Ланнівський цукровий завод» відповідає лінійно-функціональному підходу. Це означає, що внутрішні зв'язки між працівниками визначаються двома основними типами відносин: вертикальними, що встановлюють ієрархічний порядок, і горизонтальними, котрі сприяють співпраці в межах виконання спільних завдань. Організаційну

структуру управління ПП «Ланнівський цукровий завод» можемо побачити в додатку Б.

Структурні підрозділи, підпорядковані директору заводу, включають відділи виробництва, технічного забезпечення, економіки та фінансів, кадрів і соціальної політики, маркетингу та збуту. Відділ виробництва являється ключовим ланцюжком виробничих операцій, тоді як інші відділи відповідають за різні аспекти управління, такі як технічна готовність, фінанси, кадри та маркетинг.

Хоча лінійно-функціональна структура забезпечує чітку ієрархію та спрощує управління на цукровому заводі, можливість покращення організаційної структури включає в себе посилення координації між відділами та підвищення ступеня децентралізації для ефективнішого управління.

Щодо організаційної структури власності ПП «Ланнівський цукровий завод», слід зазначити, що всі повноваження з ухвалення рішень знаходяться в руках головного директора підприємства, Тимохи Олександра Федоровича.

2.3 Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства

Економіко-фінансовий стан підприємства залежить від результатів виробничої, комерційної і фінансової діяльності. Вищі показники виробництва, нижча собівартість, вища рентабельність і прибутковість свідчать про кращий фінансовий стан підприємства.

Користуючись даними звітів проведено необхідні розрахунки і відображено в таблиці в додатку В. Варто зазначити, що базою для проведення аналізу слугує звітна інформація за 2021 – 2023 роки.

Після заповнення таблиці проаналізуємо відображені та розраховані в ній показники діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод», а також відобразимо зміни графічно в рисунках 2.7 – 2.15.

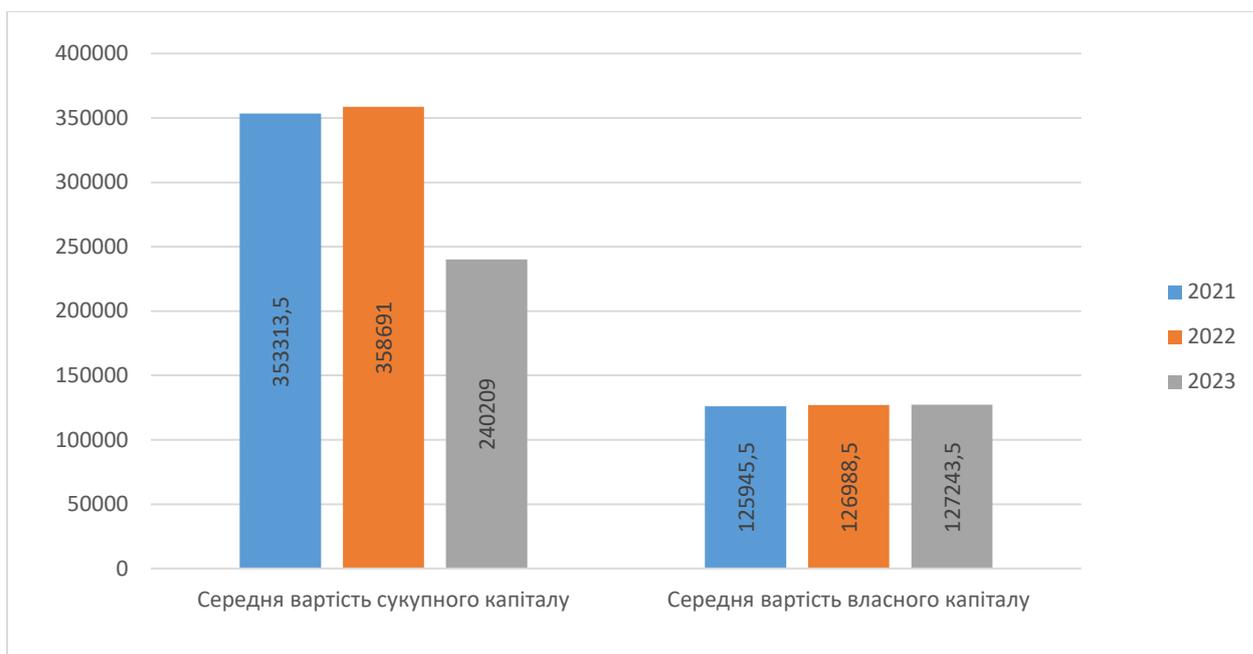

Рисунок 2.7 – Аналіз сукупного та власного капіталу ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

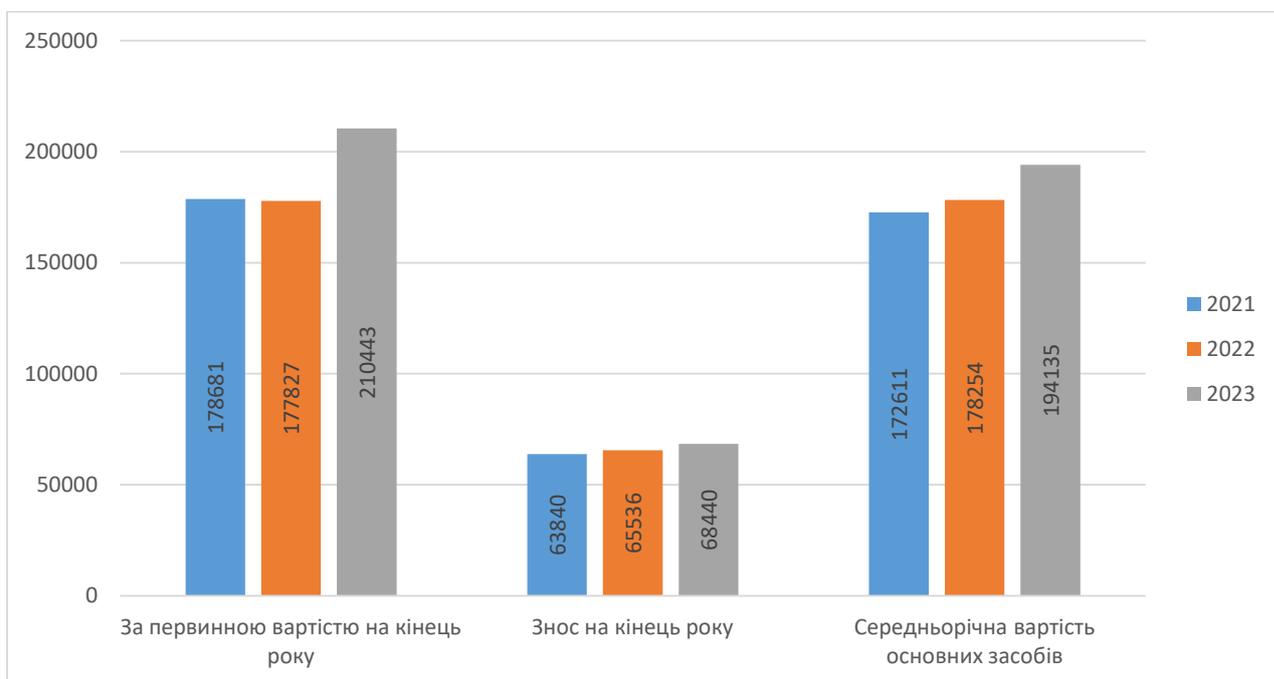

Рисунок 2.8 – Аналіз основних засобів на ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

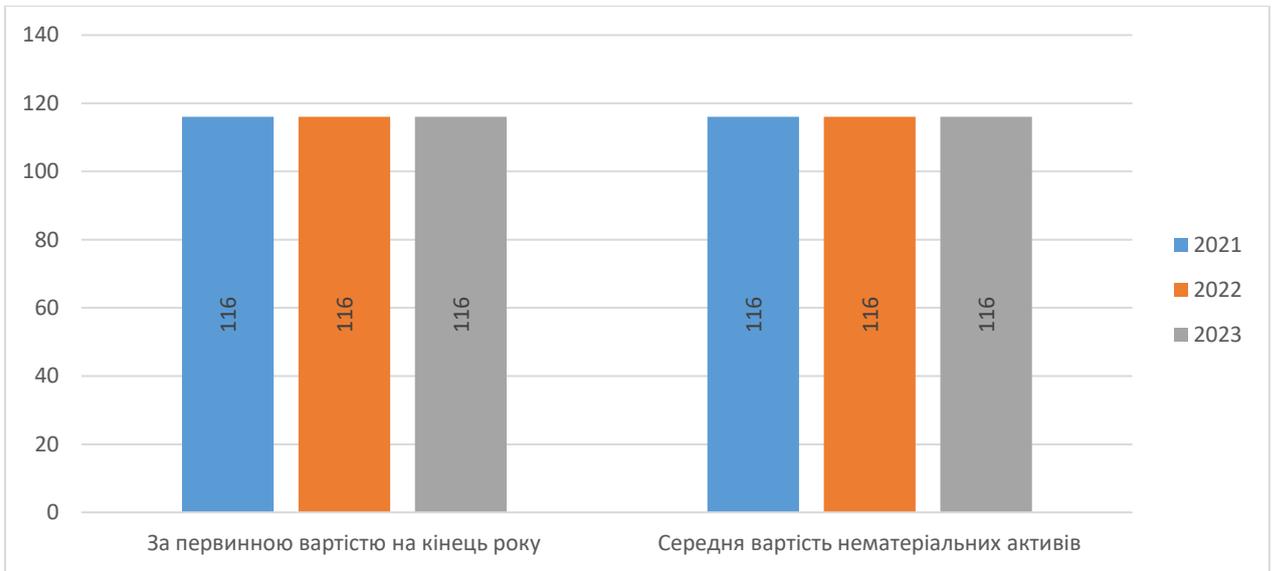

Рисунок 2.9 – Аналіз нематеріальних активів ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

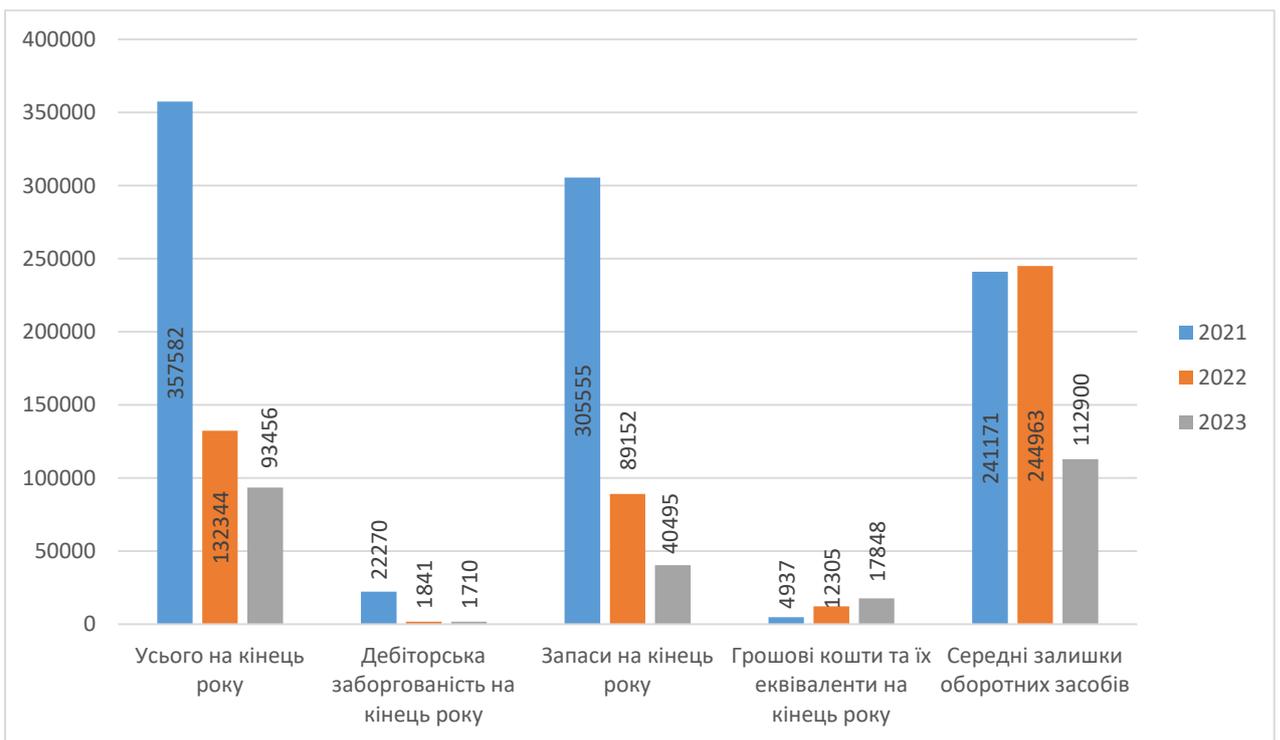

Рисунок 2.10 – Аналіз оборотних активів ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

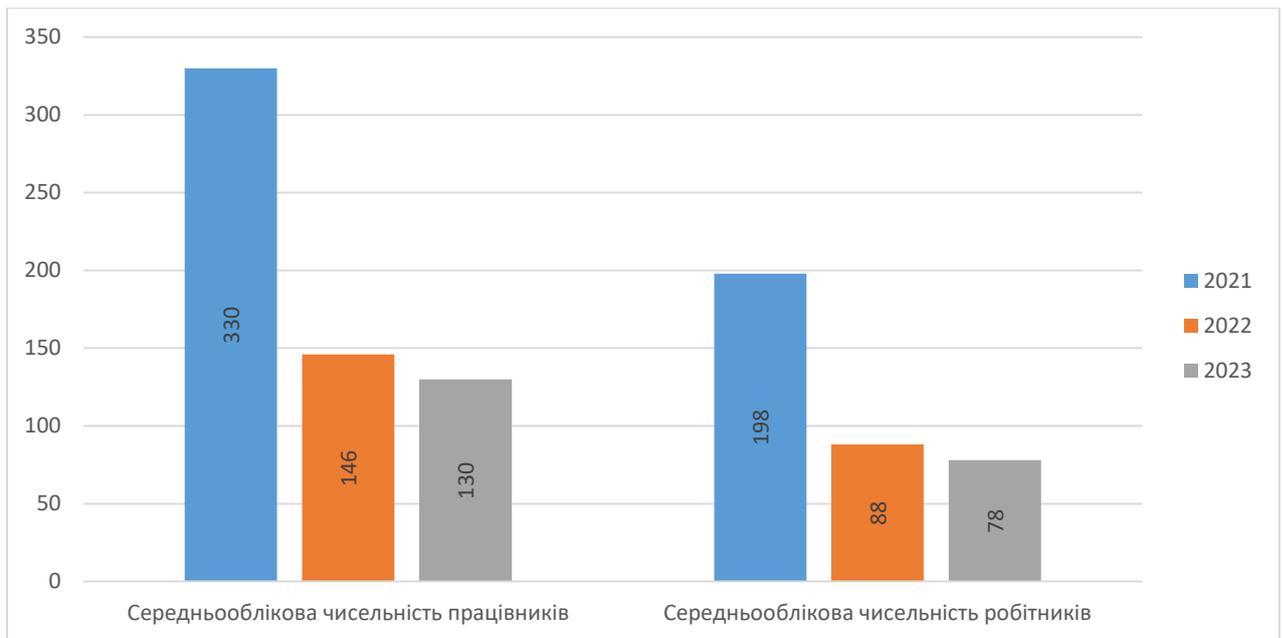

Рисунок 2.11 – Аналіз середньооблікової чисельності працівників та робітників на ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

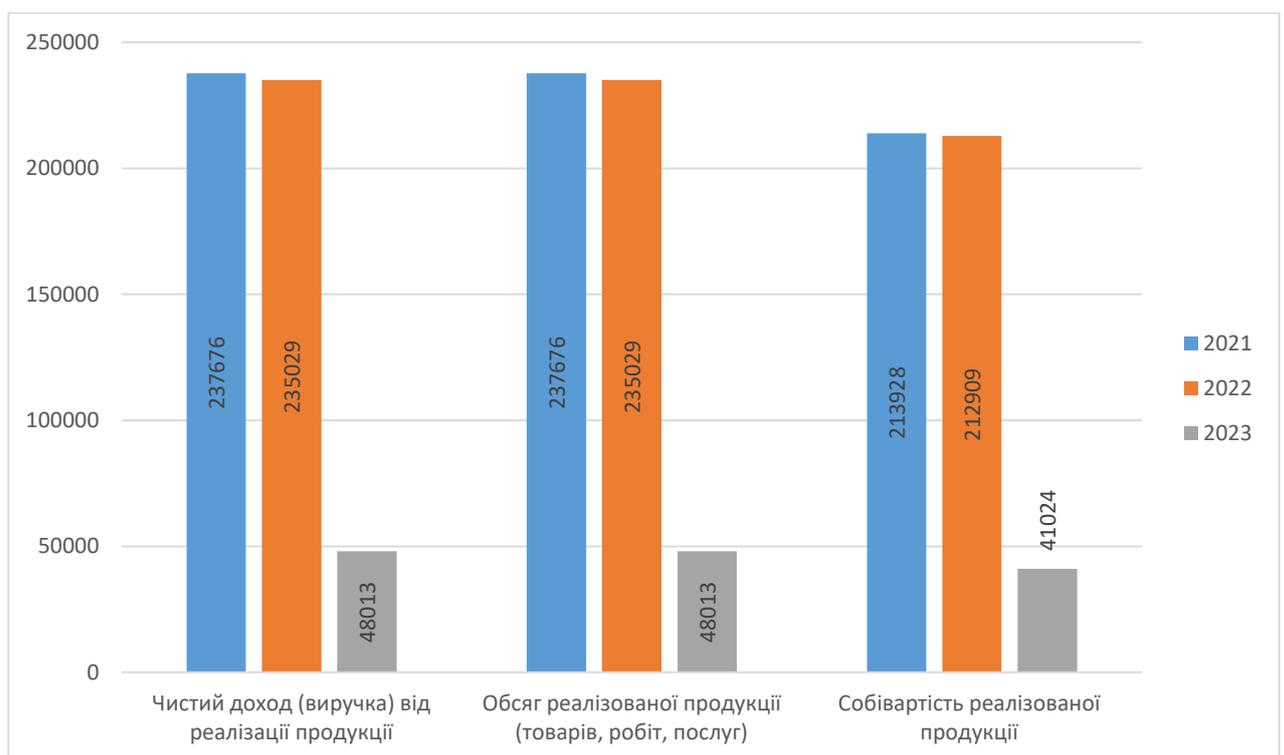

Рисунок 2.12 – Аналіз реалізації продукції ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

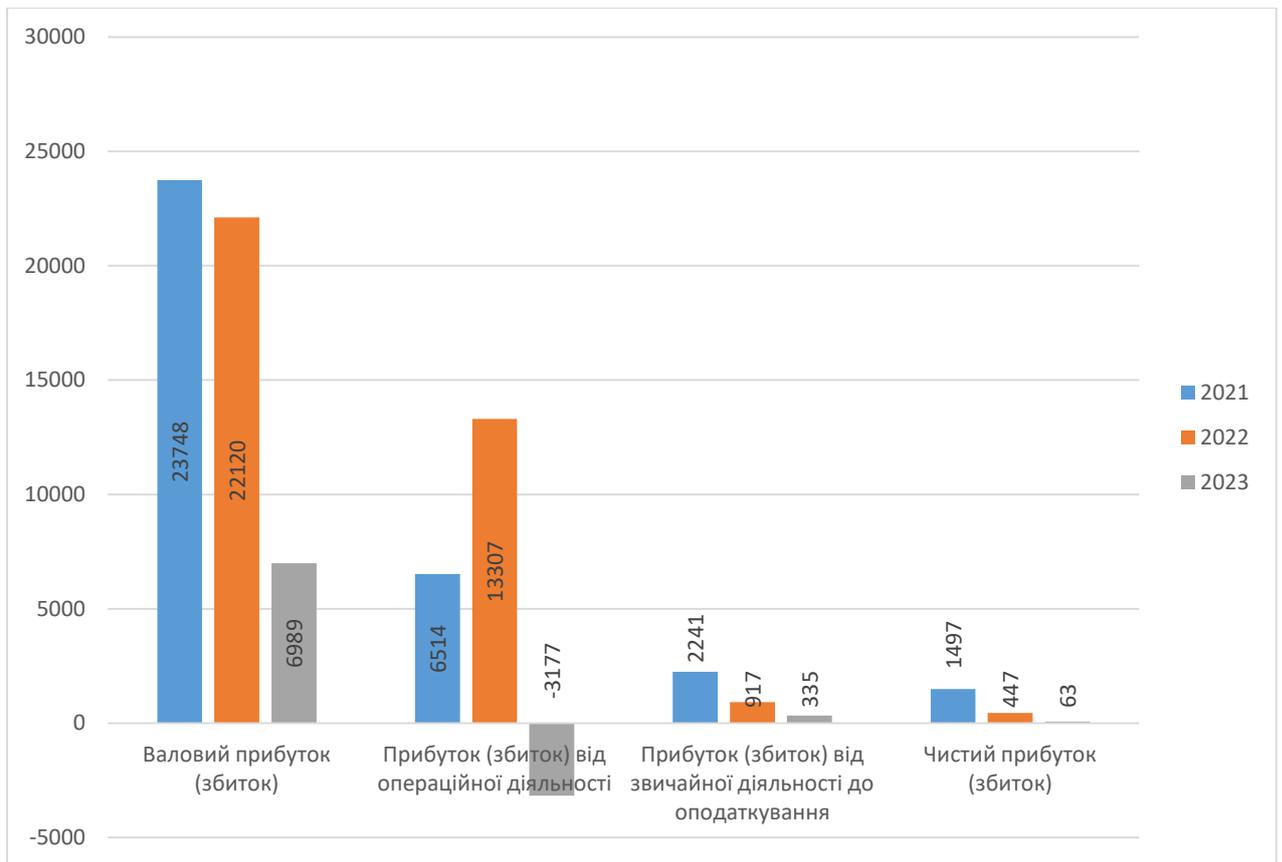

Рисунок 2.13 – Аналіз прибутку (збитку) на ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

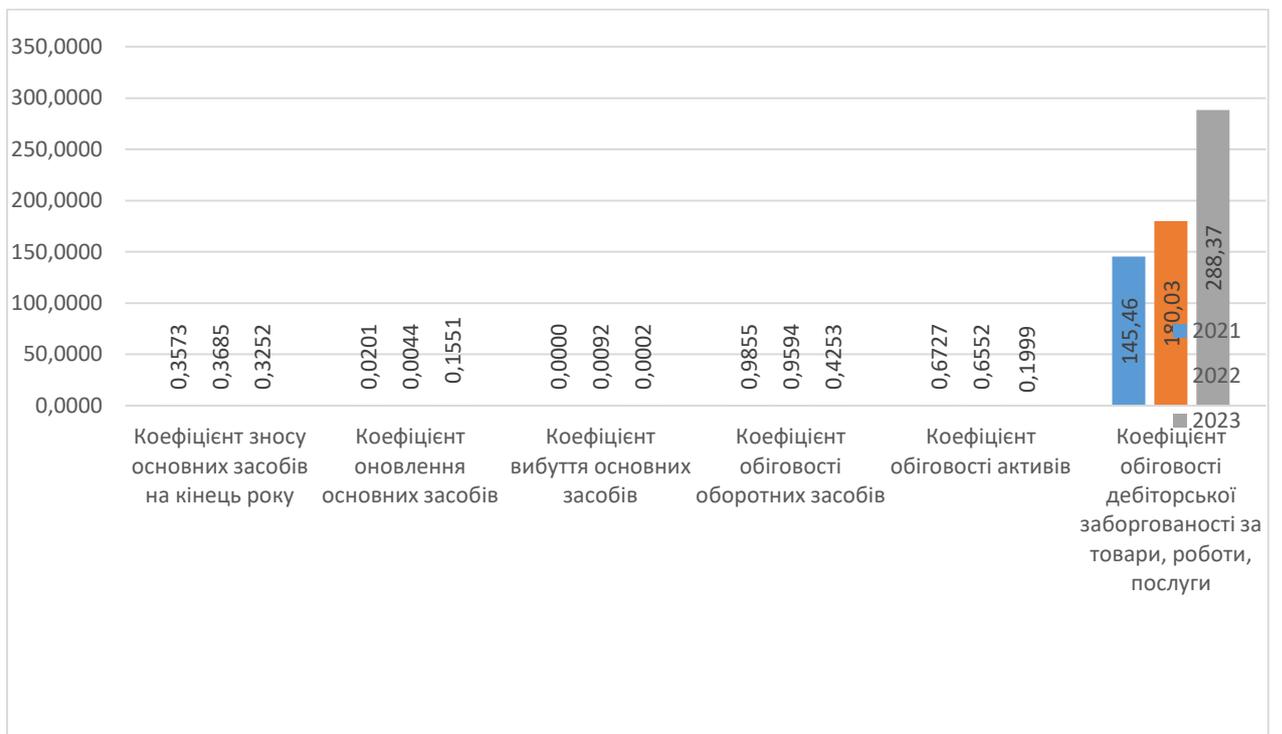

Рисунок 2.14 – Аналіз ефективності використання ресурсів на ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

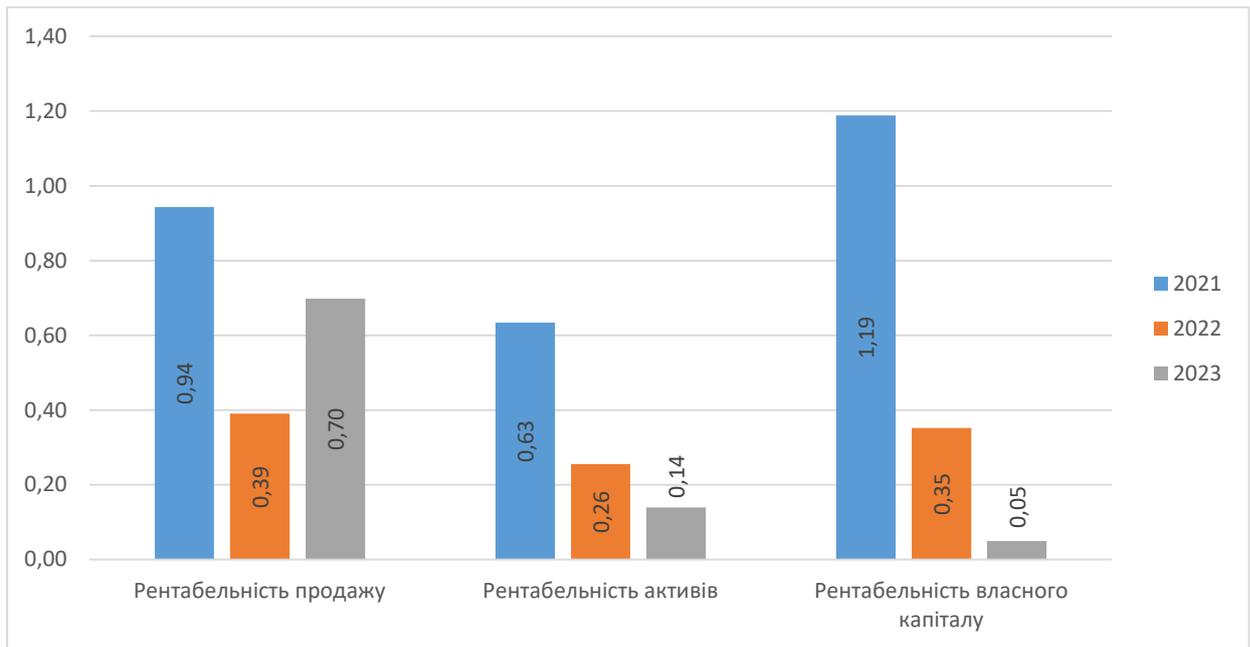

Рисунок 2.15 – Аналіз показників рентабельності ПП «Ланнівський цукровий завод» за 2021 – 2023 роки

Проаналізувавши графіки на рисунках 2.7 – 2.11 можемо сказати наступне: Середня вартість сукупного капіталу у 2021 році становила 353 313,5 тис. грн, в 2022 році було незначне збільшення до 358 691 тис. грн., а в 2023 році зменшилося 240 209 тис. грн.. Це свідчить про значне скорочення капіталу підприємства в 2023 році; Середня вартість капіталу була відносно стабільна з незначним зростанням; За первісною вартістю було невелике зниження у 2022 році з подальшим збільшенням у 2023 році до 210 443 тис. грн.; Знос на кінець року поступово збільшувався з 63 840 тис. грн. у 2021 році до 68 440 тис. грн. у 2023 році; Середньорічна вартість основних засобів збільшилася з 172 611 тис. грн. у 2021 році до 194 135 тис. грн. у 2023 році; За первісною вартістю на кінець року було стабільно на рівні 116 тис. грн. з 2021 по 2023 роки; По елементу «усього на кінець року» відбулося значне зменшення з 357 582 тис. грн. у 2021 році до 93 456 тис. грн. у 2023 році; Дебіторська заборгованість на кінець року значно знизилась з 22 270 тис. грн. у 2021 році до 1 710 тис. грн. у 2023 році; Запаси на кінець року значно знизилися з 305 555 тис. грн. у 2021 році до 40495 тис. грн. у 2023 році; Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року значно

збільшилися з 4 937 тис. грн. у 2021 році до 17 848 тис. грн. у 2023 році; Середньооблікова чисельність працівників зменшилася з 330 у 2021 році до 130 у 2023 році; Середньооблікова чисельність робітників також зменшилася з 198 у 2021 році до 78 у 2023 році.

Отже, узагальнюючи скажемо, що значне скорочення середньої вартості сукупного капіталу та оборотних активів вказує на зменшення ресурсів, доступних для ведення бізнесу. Незначне збільшення власного капіталу може свідчити про певну стабільність у фінансовій структурі підприємства, а зниження чисельності працівників вказує на скорочення персоналу, що пов'язане зі зменшенням обсягів виробництва, а точніше з його призупиненням. Збільшення грошових коштів вказує на ліквідацію частини активів та інші заходи для підвищення ліквідності. Стабільність нематеріальних активів свідчить про відсутність значних інвестицій у цій сфері, а збільшення зносу основних засобів вказує на необхідність оновлення обладнання.

Провівши аналіз рисунки 2.12 – 2.13 має наступне, чистий дохід від реалізації продукції в 2021 і 2022 роках був стабільно на рівні близько 237 576 тис. грн., а в 2023 році значне зниження до 48 013 тис. грн., що свідчить про серйозне падіння продажів; Обсяг реалізованої продукції також був стабільним у 2021 і 2022 роках і різко впав у 2023 році до 48 013 тис. грн.. Собівартість реалізованої продукції зменшилася з 213 928 тис. грн. у 2021 році до 41 024 тис. грн. у 2023 році, що відповідає зменшенню обсягів продажів; Валовий прибуток у 2021 році становив 23 748 тис. грн., незначне зменшення до 22 120 тис. грн. у 2022 році і до 6 989 тис. грн. у 2023 році, що вказує на загальне зниження рентабельності. Прибуток від операційної діяльності в 2021 році становив 6 514 тис. грн. та збільшився до 13 307 тис. грн. у 2022 році, а в 2023 році зазнали збитків в розмірі 3 177 тис. грн.; Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування поступово знижувався 2 241 тис. грн. у 2021 році до 335 тис. грн. у 2023 році. Чистий прибуток знизився з 1 497 тис. грн. у 2021 році до 447 тис. грн. у 2022 році і до 63 тис. грн. у 2023 році.

Загалом можемо сказати наступне, значне зниження чистого доходу та обсягів реалізації продукції у 2023 році вказує на серйозні проблеми зі збутом продукції або зменшення попиту, а покращення прибутку від операційної діяльності у 2022 році може вказувати на певні внутрішні оптимізації, але в 2023 році загальний фінансовий стан все ще незадовільний через збитковість. Загальна тенденція до зниження фінансових показників свідчить про необхідність перегляду стратегії та проведення антикризових заходів для стабілізації та відновлення роботи підприємства.

На основі додатку В та рисунку 2.16 проведено аналіз, тож маємо такі висновки: Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року протягом 2021 – 2022 років було стабільним, а в 2023 році цей коефіцієнт знизився і становив 0,3252 ; Коефіцієнт оновлення основних засобів на кінець року в 2021 році становив 0,0201, в 2022 році він знизився до 0,0044, а в 2023 році зріс до 0,1551; Коефіцієнт вибуття основних засобів на кінець року в 2022 році зріс відносно 2021 до 0,0092, а в 2023 році сталося різке зниження даного показника до 0,0002.

Провівши аналіз рисунку 2.17 маємо наступне: Рентабельність продажів в 2021 році становила 0,94 %, в 2022 році відбулося зниження до 0,39%, а от в 2023 році показник збільшився до 0,7%; Рентабельність активів в 2021 році становила 0,63%, показник стабільно знижувався в 2022 році до 0,26%, а в 2023 році до 0,14%; Рентабельність власного капіталу в 2021 році становила 1,19%, в 2022 році різко знизилась до 0,35%, а в 2023 році показник також знизився до значення 0,05%.

2.4 Стан охорони праці на підприємстві

Система управління охороною праці (СУОП) є частиною загальної системи управління організацією, що спрямована на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням на виробництві та ризикам для третіх осіб. Вона включає комплекс взаємопов'язаних заходів, які забезпечують виконання вимог законодавства і нормативних актів з охорони праці. Головна мета СУОП – створення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці, покращення виробничого побуту, а також запобігання травматизму та професійним захворюванням.

На підприємстві управління охороною праці здійснює керівник, а в цехах та інших структурних підрозділах – їхні керівники. Служба охорони праці підприємства, яка підпорядковується керівнику, виконує організаційно-методичну роботу, готує управлінські рішення і контролює їх реалізацію. Суб'єкт управління аналізує стан охорони праці у підрозділах та приймає рішення для приведення фактичних показників у відповідність з нормативними.

Об'єктом управління СУОП є діяльність підрозділів та служб підприємства щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці. Охорона праці базується на законодавчих, директивних і нормативно-технічних документах. Управління охороною праці повинно відповідати чинному законодавству, державним нормативним актам, стандартам безпеки та правилам охорони праці.

Основні принципи управління охороною праці включають в себе пріоритет збереження життя і здоров'я працівників, гарантії прав працівників на охорону праці, профілактика виробничого травматизму і професійних захворювань та інші (рис. 2.16).

До основних завдань управління охороною праці належать навчання і пропаганда знань про безпечні методи роботи, забезпечення безпеки технологічних процесів та обладнання, нормалізація санітарно-гігієнічних умов

праці, забезпечення працівників засобами індивідуального захисту та інші (рис. 2.17).

Управління охороною праці є підсистемою загальної системи управління підприємством. Високий рівень охорони праці забезпечує ефективне виконання завдань підприємства та досягнення найкращих економічних результатів, що дозволяє комплексно вирішувати питання охорони праці та знижувати виробничі ризики.

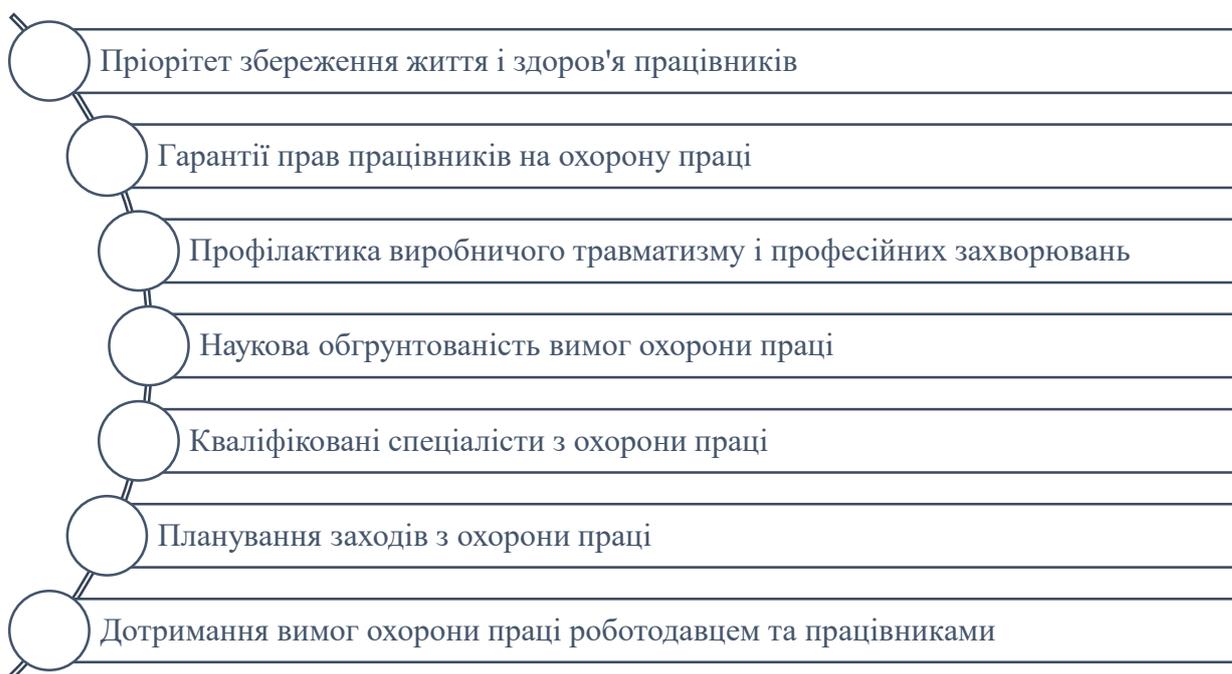

Рисунок 2.16 – Основні принципи управління охороною праці

Найважливіша частина заводу — головний корпус, де з цукрових буряків за допомогою фізико-хімічних процесів видобувають цукор. Тут працівники працюють лише в одязі з натуральних тканин, а мобільні телефони заборонені. Складське господарство приймає цукрові буряки з автотранспорту і випускає готову продукцію.

Планування заходів з охорони праці включає щорічну ідентифікацію, аналіз і оцінку ризиків, впровадження системи реагування. Ризики групуються за рівнем наслідків і ймовірності, розробляються програми для їх зменшення. Інші планові заходи з охорони праці розглянемо на рисунку 2.18.

На підприємстві проводяться щоденні інспекції з охорони праці спеціалістами та керівництвом, використання систем вертикального страхування при роботах на висоті, розробки системи навчання для ознайомлення персоналу з ризиками на робочих місцях та інші заходи по охороні праці (рис. 2.19).

Фінансування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону праці» (стаття 19) і угоди, що додається до колективного договору. У цій угоді зазначені конкретні заходи, об'єкти їх виконання, обсяги робіт, кошторис і відповідальні особи.

Витрати на охорону праці покриваються роботодавцем, при цьому для підприємств, що використовують найману працю, ці витрати становлять не менше 0,5% від фонду оплати праці. З цієї нормативної суми виділяються кошти на поліпшення умов праці.

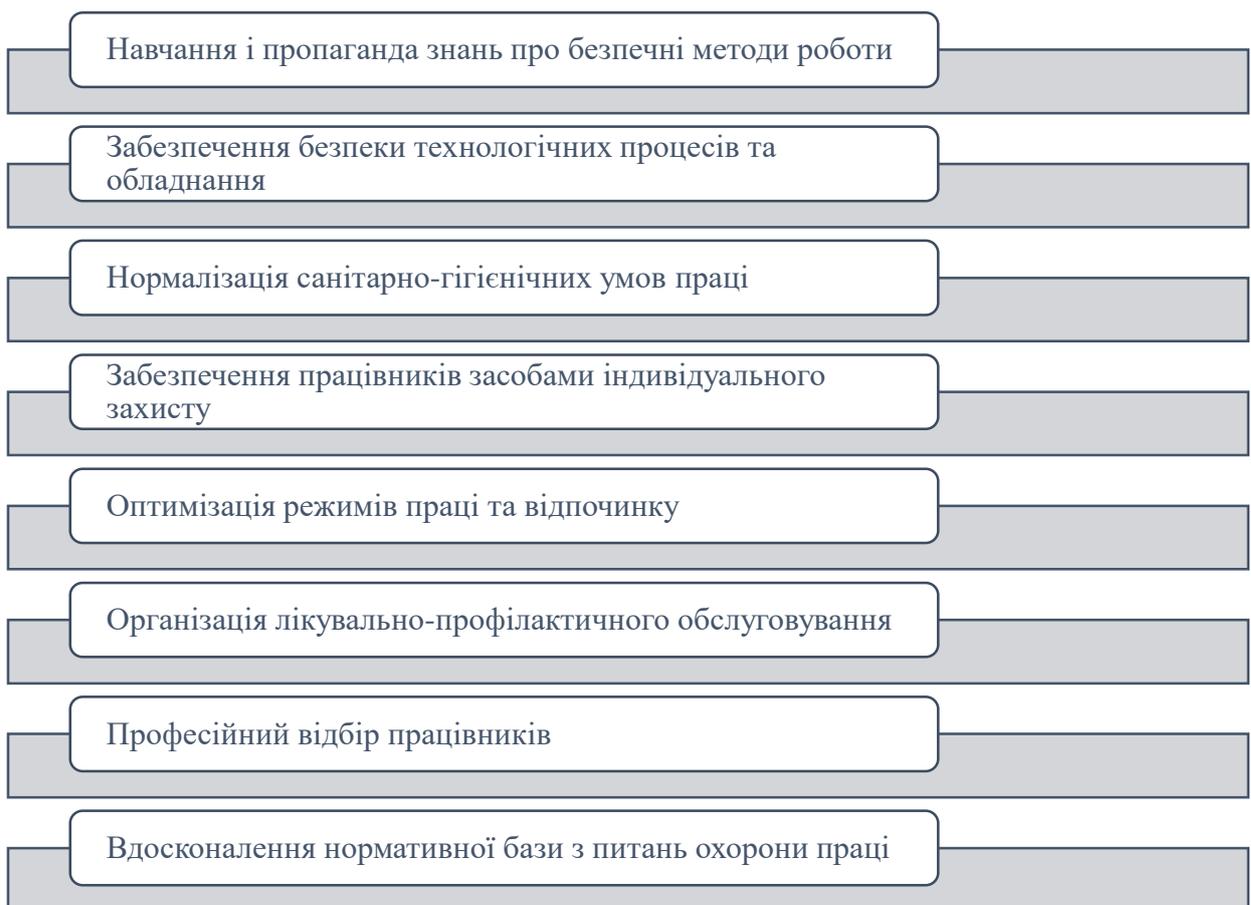

Рисунок 2.17 – Основні завдання управління охороною праці

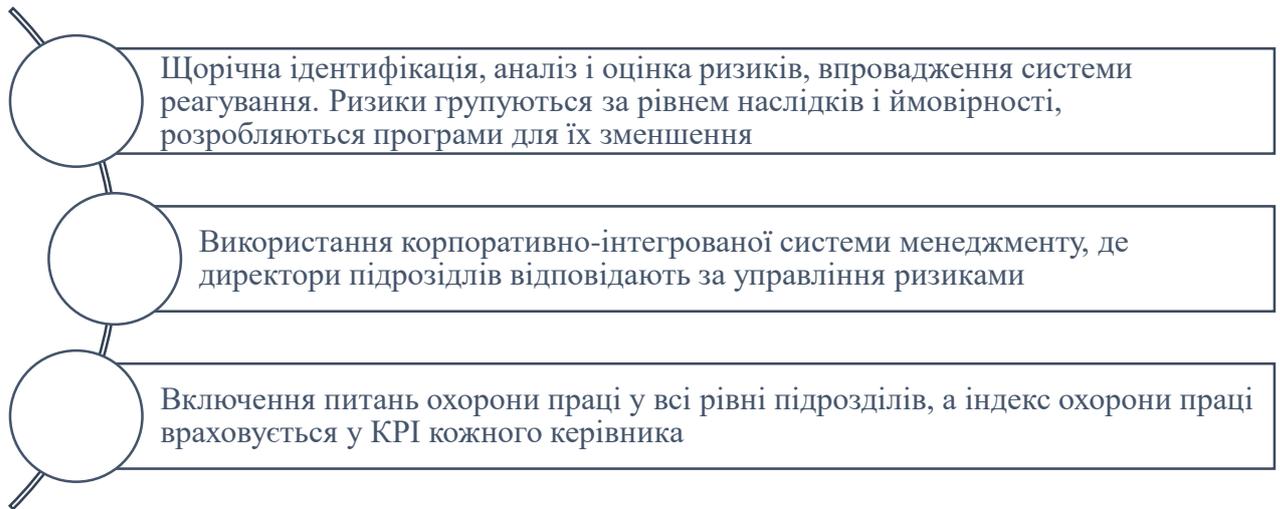

Рисунок 2.18 – Планові заходи з охорони праці

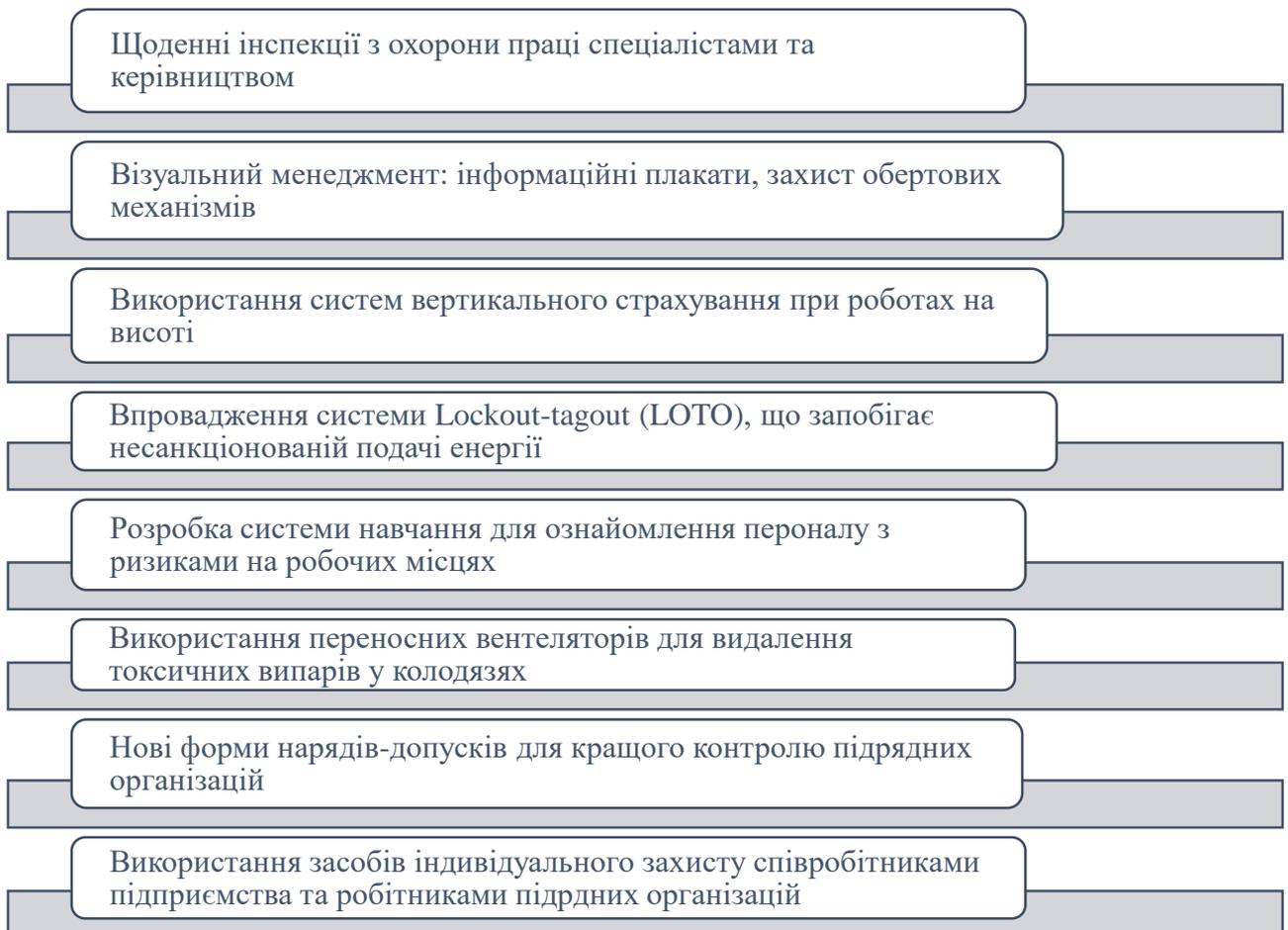

Рисунок 2.19 – Заходи по охороні праці на підприємстві

В управлінні охороною праці важливу роль відіграють служба охорони праці (СОП) і комісія з питань охорони праці. Згідно з Законом України «Про охорону праці», підприємства з понад 50 працівниками зобов'язані створити СОП, яка підпорядковується керівнику підприємства. Кількість працівників СОП залежить від загальної кількості працюючих та небезпеки виробництва. СОП комплектується інженерами, професіоналами з гігієни праці та юристами, з обов'язковою вищою освітою і стажем роботи не менше 3 років.

На ПП «Ланнівський цукровий завод» створено службу з ОП, ПБ, ОНС та якості. За досліджуваний період не було зафіксовано летальних випадків, виробничого травматизму чи професійних захворювань. Всі працівники проходять інструктажі з охорони праці при влаштуванні на роботу і періодично. Інструктажі поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Висновки до розділу 2: Аналіз організаційно-економічної характеристики ПП «Ланнівський цукровий завод» дозволив виявити кілька важливих аспектів щодо проблем та перспектив розвитку підприємства. На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки, що у 2023 році спостерігається значне зниження чистого доходу та обсягів реалізації продукції, що вказує на серйозні проблеми зі збутом продукції або зменшення попиту та зменшення обсягу запасів. Покращення прибутку від операційної діяльності у 2022 році може вказувати на певні внутрішні оптимізації, але загальний фінансовий стан у 2023 році залишився незадовільним через збитковість.

Таким чином, аналіз ПП «Ланнівський цукровий завод» показав критичну необхідність впровадження нових стратегій управління та інвестицій у розвиток для подолання існуючих проблем та забезпечення стабільного зростання у майбутньому.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

3.1 Аналіз політики сталого розвитку ПП «Ланнівський цукровий завод»

Аналіз політики сталого розвитку ПП «Ланнівський цукровий завод» включає розгляд кількох ключових аспектів, таких як екологічна стійкість, соціальна відповідальність, економічна ефективність та інноваційний розвиток.

Аналізуючи економічний аспект підприємства, слід зазначити, що завод використовує застаріле обладнання, що призводить до низької продуктивності та високих витрат на обслуговування. Використання застарілих технологій призводить до невисокої ефективності переробки сировини, що збільшує витрати на виробництво. Станом на зараз, на ПП «Ланнівський цукровий завод» використовується обладнання застарілого зразка, більшість з якого вже зношена і підлягає заміні. Інша частина обладнання, котра не зношена повністю, так само застарілого зразка. Тож для збільшення продуктивності виробництва та збільшення обсягів виробництва необхідна заміна устаткування на новітнє. При цьому слід зазначити, що все ж таки для початку слід оновити зношене устаткування та підготуватися до сезону, адже завод призупинив свою діяльність.

Що стосується енерговитрат, то відсутність енергоефективних технологій призводить до високих витрат на електроенергію та інші енергоресурси. Використання неефективних методів переробки сировини може збільшувати її витрати та втрати. Власне, дане явище на ПП «Ланнівський цукровий завод» присутнє через застаріле і зношене обладнання. Неефективна система управління відходами може призводити до додаткових витрат на їх утилізацію.

Відповідно до цього стикаємося з таким ризиками як відсутність інвестицій у новітні технології та методи управління може призвести до технологічного відставання та інші ризики, що приведені на рисунку 3.1.

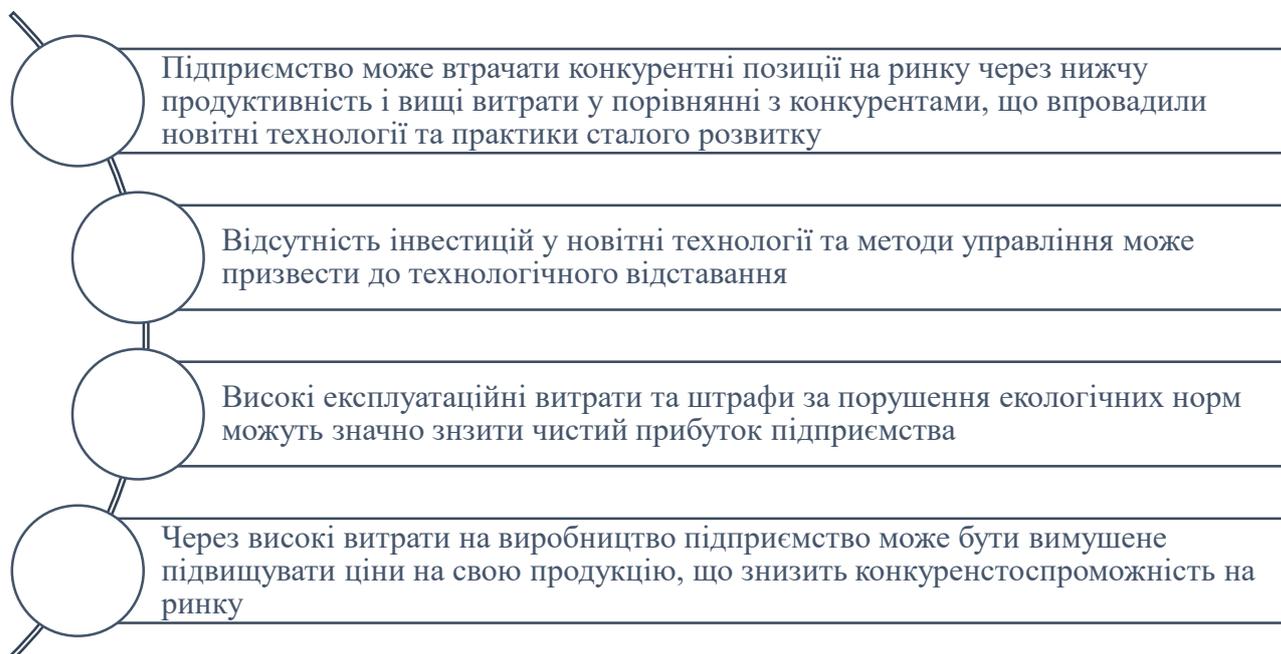

Рисунок 3.1 – Ризики економічного аспекту політики сталого розвитку на підприємстві

При такій ситуації на підприємстві можна порекомендувати закупити сучасне обладнання, яке дозволить підвищити продуктивність та знизити витрати на обслуговування, а ще багато інших рекомендацій, що наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Напрями реалізації економічних заходів політики сталого розвитку підприємства

Напрями	Опис	Результат
Закупівля сучасного обладнання	Придбання сучасного обладнання для підвищення продуктивності та зниження витрат на обслуговування	Підвищення продуктивності, зниження витрат на обслуговування, покращення якості продукції

Продовження таблиці 3.1

Автоматизовані системи управління	Впровадження автоматизованих систем для підвищення точності та ефективності виробничих процесів	Збільшення точності процесів, зниження витрат на людський ресурс, підвищення ефективності виробництва
Енергоаудит	Проведення детального енергоаудиту для виявлення джерел втрат енергії та розробка плану їх мінімізації	Зниження витрат на енергоспоживання, підвищення енергоефективності, зменшення впливу на навколишнє середовище
Технології зниження споживання енергії	Використання теплообмінників, світлодіодного освітлення, енергоефективних двигунів та інших технологій для зниження енергоспоживання	Зниження енергоспоживання, зменшення витрат на енергію, підвищення екологічної стійкості виробництва
Інтеграція альтернативних джерел енергії	Встановлення сонячних панелей, вітряків або біогазових установок для часткового або повного забезпечення енергопотреб заводу	Зменшення залежності від традиційних джерел енергії, зниження витрат на енергію, підвищення екологічної стійкості
Оптимізація ланцюга постачання	Перегляд ланцюга постачання сировини для зниження витрат та підвищення якості сировини	Зниження витрат на закупівлю сировини, підвищення якості продукції, зменшення часу на доставку сировини
Зменшення кількості відходів	Впровадження технологій та методів для зменшення кількості відходів на всіх етапах виробництва	Зниження витрат на утилізацію відходів, підвищення екологічної стійкості, покращення іміджу компанії
Програми з переробки та повторного використання відходів	Розробка програм, що дозволять зменшити витрати на утилізацію відходів та отримати додатковий дохід від продажу перероблених матеріалів	Зниження витрат на утилізацію, додатковий дохід від перероблених матеріалів, підвищення екологічної стійкості виробництва

Загалом, впровадження цих рекомендацій дозволить ПП «Ланнівський цукровий завод» не лише зменшити витрати на виробництво, але й підвищити конкурентоспроможність, забезпечивши стабільний розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Розглядаючи екологічний аспект, зазначимо що завод може викидати в атмосферу шкідливі речовини, такі як CO₂, SO₂, NO_x та інші промислові забруднювачі, що негативно впливають на якість повітря і здоров'я населення. Великі обсяги твердих відходів можуть накопичуватися на полігонах, створюючи екологічні ризики та загрозу для здоров'я населення. Використання невідновлюваних джерел енергії, таких як вугілля або природний газ, може призводити до значних викидів парникових газів та інших забруднювачів.

А от що стосується ризиків, можемо сказати, що завод може стикатися з штрафами та іншими санкціями від державних екологічних органів за перевищення допустимих норм викидів та порушення екологічних стандартів та інші можливі ризики наведені на рисунку 3.2.

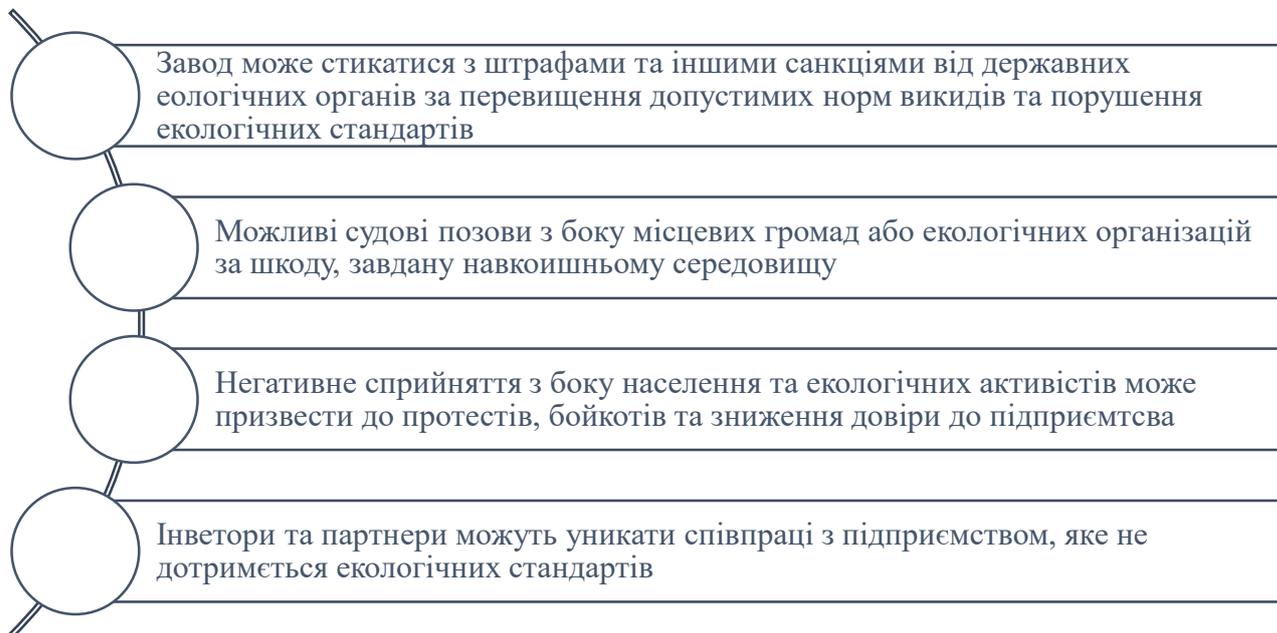

Рисунок 3.2 – Ризики екологічного аспекту політики сталого розвитку на підприємстві

Отже спираючись на вище сказане, можна надати такі рекомендації щодо створення системи сортування та переробки відходів, що дозволить зменшити обсяги сміття та отримати додатковий дохід від продажу перероблених матеріалів та інші рекомендації що наведені в таблиці 3.2.

Впровадження цих рекомендацій дозволить ПП «Ланнівський цукровий завод» не тільки мінімізувати свій негативний вплив на навколишнє середовище, але й покращити свою репутацію, зменшити витрати та створити стійку основу для довгострокового розвитку.

Таблиця 3.2 – Напрями реалізації екологічних заходів політики сталого розвитку підприємства

Рекомендація	Опис	Результат
Система сортування та переробки відходів	Створення системи сортування та переробки відходів для зменшення обсягів сміття та отримання додаткового доходу від продажу перероблених матеріалів	Зменшення кількості відходів, додатковий дохід від переробки матеріалів, підвищення екологічної стійкості виробництва
Водозберігаючі технології	Впровадження водозберігаючих технологій та методів, таких як рециркуляція води, модернізація систем охолодження та очищення	Зниження витрат на водопостачання, зменшення споживання води, підвищення екологічної стійкості підприємства
Система екологічного менеджменту	Впровадження системи екологічного менеджменту відповідно до міжнародних стандартів ISO 14001 для структурування процесів управління екологічними аспектами	Підвищення екологічної відповідальності, покращення іміджу підприємства, відповідність міжнародним стандартам
Моніторинг екологічних показників	Регулярний моніторинг викидів, споживання ресурсів та відходів для виявлення проблем та швидкого реагування на них	Своєчасне виявлення та усунення екологічних проблем, зниження негативного впливу на навколишнє середовище, підвищення ефективності

Продовження таблиці 3.2

Тренінги для працівників	Проведення регулярних тренінгів для працівників з метою підвищення їх обізнаності про екологічні питання та способи зменшення негативного впливу на навколишнє середовище	Підвищення екологічної свідомості працівників, зниження негативного впливу на довкілля, покращення загальної ефективності виробництва
Співпраця з екологічними організаціями	Співпраця з екологічними організаціями для реалізації спільних проектів з покращення стану навколишнього середовища	Спільні проекти з екологічними організаціями, покращення екологічної ситуації, підвищення корпоративної соціальної відповідальності
Екологічні звіти	Регулярне публікування екологічних звітів, що відображають екологічні показники підприємства та заходи, що вживають для їх покращення	Прозорість екологічної діяльності, підвищення довіри з боку громадськості та партнерів, покращення екологічних показників

Тепер розглянемо соціальний аспект і спостерігаємо наступне: Можливі проблеми з дотриманням стандартів безпеки, що можуть призводити до травматизму та професіональних захворювань серед працівників. Низький рівень заробітної плати та відсутність соціальних пільг можуть спричиняти незадоволеність серед працівників. Недостатній внесок у соціальні проекти, які сприяють розвитку місцевої інфраструктури. Відсутність стратегій для підтримки місцевої економіки та творення робочих місць.

З цього ми маємо такі ризики як невдоволення умовами праці, що може призвести до страйків, протестів та високої плинності кадрів та інші ризики що наведені на рисунку 3.3.

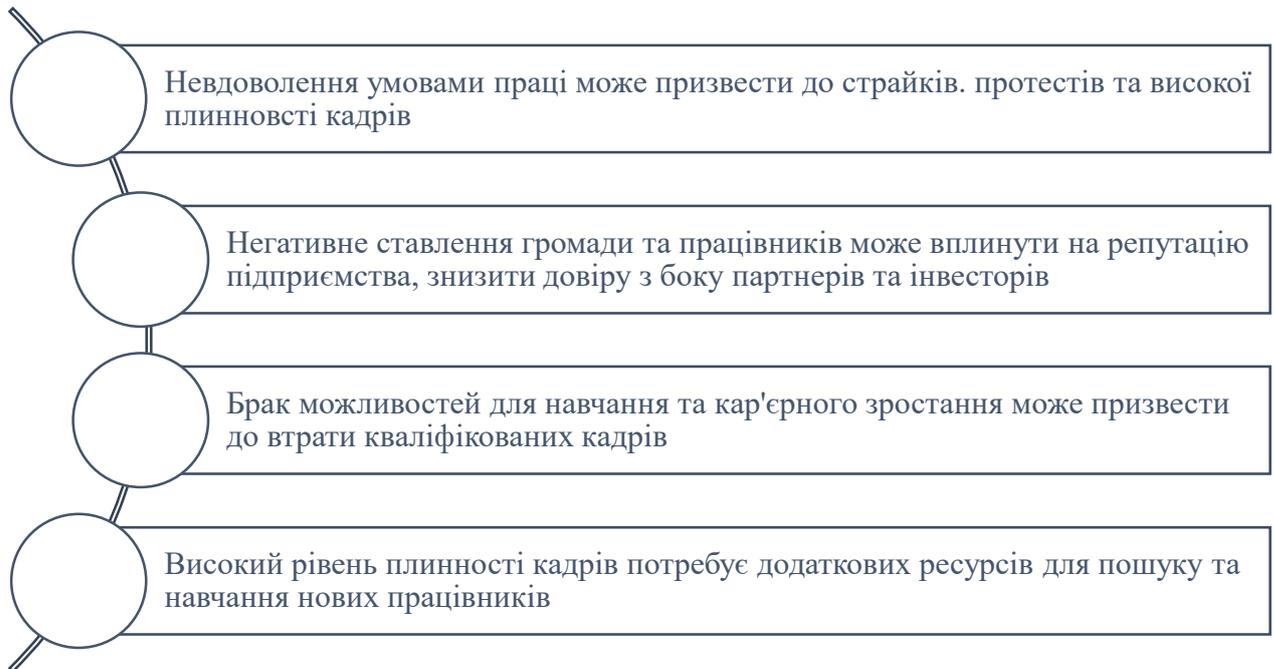

Рисунок 3.3 – Ризики соціального аспекту політики сталого розвитку на підприємстві

Отже, можна надати такі рекомендації по соціальному аспекту сталого розвитку на ПП «Ланнівський цукровий завод» як впровадження стандартів безпеки, регулярне навчання працівників з питань охорони праці та забезпечення необхідними засобами індивідуального захисту та інші пропозиції наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Напрями реалізації соціальних заходів політики сталого розвитку підприємства

Рекомендація	Опис	Результат
Впровадження стандартів безпеки	Регулярне навчання працівників з питань охорони праці та забезпечення необхідними засобами індивідуального захисту	Підвищення рівня безпеки на робочому місці, зменшення кількості нещасних випадків, покращення здоров'я та добробуту працівників

Продовження таблиці 3.3

Підвищення рівня заробітної плати та соціальні пільги	Підвищення рівня заробітної плати, надання медичного страхування, оплачуваних відпусток та інших соціальних пільг	Підвищення мотивації та задоволеності працівників, зменшення плинності кадрів, покращення іміджу роботодавця
Курси підвищення кваліфікації	Регулярні курси підвищення кваліфікації, тренінги та семінари для працівників, що допоможуть їм розвивати свої навички та кар'єрні можливості	Підвищення професійного рівня працівників, зростання продуктивності, можливість кар'єрного зростання
Програми внутрішнього просування працівників	Створення програм для внутрішнього просування працівників, що стимулюватиме їх до тривалої роботи на підприємстві	Збільшення лояльності працівників, зменшення плинності кадрів, підвищення мотивації до роботи та розвитку
Участь у місцевих економічних проектах	Активна участь у місцевих економічних проектах, що сприятимуть створенню нових робочих місць та розвитку інфраструктури	Підвищення рівня зайнятості в регіоні, покращення місцевої інфраструктури, зміцнення взаємин з громадою
Інвестиції у соціальні проекти	Інвестиції у соціальні проекти, такі як будівництво шкіл, лікарень, доріг та інших об'єктів, що підвищують якість життя місцевого населення	Підвищення якості життя місцевого населення, покращення іміджу компанії, зміцнення соціальної відповідальності
Публікація соціальних та екологічних звітів	Публікація регулярних звітів про соціальні та екологічні показники діяльності підприємства, що підвищить довіру з боку працівників, громади та партнерів	Підвищення прозорості діяльності, зміцнення довіри з боку зацікавлених сторін, покращення репутації компанії
Платформа для відкритого діалогу	Створення платформи для відкритого діалогу з місцевою громадою, працівниками та іншими зацікавленими сторонами для врахування їх потреб та побажань	Підвищення взаєморозуміння та співпраці, врахування потреб зацікавлених сторін, підвищення соціальної відповідальності

Впровадження даних рекомендацій дозволить ПП «Ланнівський цукровий завод» покращити умови праці, знизити плинність кадрів, зміцнити зв'язки з місцевою громадою та підвищити свою репутацію як соціально відповідального підприємства. Це сприятиме стійкому розвитку підприємства та створенню позитивного іміджу на ринку.

Тож загалом, аналіз економічних аспектів діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» показує, що відсутність політики сталого розвитку негативно впливає на ефективність виробництва, витрати та конкурентоспроможність підприємства. Застаріле обладнання, неефективні технології та високі витрати на енергію і утилізацію відходів ставлять під загрозу фінансову стабільність заводу. Впровадження політики сталого розвитку, включаючи модернізацію обладнання, оптимізацію управління ресурсами та перехід на відновлювальні джерела енергії, допоможе знизити витрати, підвищити продуктивність та забезпечити стійкий економічний розвиток.

Екологічні аспекти діяльності заводу демонструють значний негативний вплив на навколишнє середовище через високі викиди шкідливих речовин в атмосферу та воду, а також великі обсяги твердих відходів. Високе споживання невідновлюваних ресурсів також посилює екологічні ризики. Без політики сталого розвитку підприємство ризикує зіткнутися з екологічними штрафами та втратити репутацію. Рекомендації щодо мінімізації викидів, оптимізації споживання ресурсів та впровадження систем екологічного менеджменту допоможуть зменшити негативний вплив на довкілля, покращити екологічні показники та підвищити довіру з боку громадськості.

Аналіз соціальних аспектів виявив проблеми з умовами праці, взаємодією з місцевою громадою та високою плинністю кадрів. Невдоволення працівників умовами праці, низькі заробітні плати та відсутність соціальних пільг можуть призводити до соціальної напруженості та втрати кваліфікованих кадрів. Недостатня співпраця з місцевою громадою та відсутність соціальних проектів також негативно впливають на репутацію заводу. Впровадження політики

сталого розвитку, яка включає покращення умов праці, професійний розвиток працівників, взаємодію з місцевою громадою та прозорість у звітності, допоможе зміцнити соціальну відповідальність підприємства, знизити плинність кадрів та підвищити довіру з боку громадськості.

ПП «Ланнівський цукровий завод» стикається з численними викликами через відсутність політики сталого розвитку. Економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності заводу вимагають значних покращень для забезпечення стійкого розвитку підприємства. Впровадження сучасних технологій, оптимізація ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля та покращення умов праці можуть суттєво покращити ситуацію.

Політика сталого розвитку дозволить підприємству не лише зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність, але й зміцнити свою репутацію як соціально відповідального та екологічно свідомого виробника. Це створить умови для довгострокового успіху та розвитку, забезпечувати баланс між економічними, екологічними та соціальними інтересами.

Отже, зробимо узагальнюючу таблицю щодо складових аспектів сталого розвитку підприємства (табл. 3.4).

Таблиця відображає три основні аспекти сталого розвитку підприємств: економічний, соціальний та екологічний.

Економічний аспект включає фінансове управління, стратегічне планування, маркетинг та продажі, а також інвестиції в інновації. Ці складові спрямовані на підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства, забезпечення його стабільного розвитку та прибутковості.

Соціальний аспект охоплює поліпшення умов праці, підвищення соціального рівня населення та відповідальне ставлення до споживачів. Ці заходи сприяють створенню безпечних і комфортних умов праці, підтримці місцевої громади та забезпеченню високої якості продукції для споживачів.

Екологічний аспект включає зменшення шкідливих викидів, раціональне використання ресурсів та впровадження інноваційних технологій. Ці дії

спрямовані на мінімізацію впливу на навколишнє середовище та підвищення екологічної стійкості виробничих процесів.

Таким чином, ефективне впровадження цих аспектів сприяє досягненню балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та охороною навколишнього середовища, що є основою сталого розвитку підприємства.

Застаріле обладнання та неефективні технології призводять до низької продуктивності, високих витрат на обслуговування та збільшення витрат на енергію і утилізацію відходів. Для вирішення цих проблем рекомендується модернізація обладнання, впровадження автоматизованих систем управління, проведення енергоаудиту та оптимізація ланцюга постачання. Це дозволить підвищити продуктивність, знизити витрати та підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Для мінімізації негативного впливу рекомендується впровадження систем сортування та переробки відходів, використання водозберігаючих технологій, впровадження системи екологічного менеджменту та моніторинг екологічних показників. Це дозволить зменшити екологічні ризики, покращити репутацію заводу та забезпечити довгострокову екологічну стійкість.

Для покращення соціальної ситуації рекомендується впровадження стандартів безпеки, підвищення рівня заробітної плати та надання соціальних пільг, проведення курсів підвищення кваліфікації, участь у місцевих економічних проектах та інвестиції у соціальні проекти. Це підвищить мотивацію працівників, знизить плинність кадрів та зміцнить зв'язки з місцевою громадою.

Впровадження політики сталого розвитку на ПП «Ланнівський цукровий завод» дозволить знизити витрати, підвищити продуктивність праці, мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище та покращити умови праці. Це створить стійку основу для довгострокового розвитку підприємства, забезпечуючи баланс між економічними, екологічними та соціальними інтересами. Ефективна реалізація цих заходів сприятиме досягненню стійкого

розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та поліпшенню іміджу заводу на ринку.

Таблиця 3.4 – Узагальнююча таблиця складових аспектів сталого розвитку підприємства

Аспект	Складові	Опис
Економічний	Фінансове управління	Ефективне управління фінансами підприємства, включаючи планування бюджету, управління оборотними коштами, контроль над витратами та оптимізацію податкових обов'язків
	Стратегічне планування	Розробка довгострокових стратегій розвитку, визначення цілей та стратегій для збільшення конкурентоспроможності і прибутковості підприємства
	Маркетинг та продажі	Розробка ефективних маркетингових стратегій, вивчення ринку, аналіз конкурентів та залучення клієнтів
	Інвестиції в інновації	Розробка та впровадження нових продуктів, технологій та процесів для збільшення ефективності та конкурентоспроможності
Соціальний	Поліпшення умов праці	Забезпечення безпечних та комфортних умов праці для працівників
	Підвищення соціального рівня населення	Соціальні програми для працівників та місцевої громади, підтримка освітніх та наукових ініціатив, співпраця з громадськими організаціями
	Відповідальне ставлення до споживачів	Відповідальне задоволення потреб споживачів, забезпечення високої якості продукції
Екологічний	Зменшення шкідливих викидів	Впровадження технологій, що сприяють зменшенню викидів шкідливих речовин в атмосферу
	Раціональне використання ресурсів	Оптимізація використання природних ресурсів, зменшення витрат на матеріали
	Впровадження інноваційних технологій	Використання новітніх екологічно чистих технологій у виробничих процесах

3.2 Вивчення ключових smart-спеціалізацій ПП «Ланнівський цукровий завод»

Визначимо ключові smart-спеціалізації ПП «Ланнівський цукровий завод», що можливі для введення на підприємстві. До таких відносимо інновації в технологічному процесі, екологічна стійкість, диверсифікація продукції, розвиток людського капіталу, розширення ринків збуту. Отже для початку розглянемо складові інновацій в технологічному процесі це автоматизація виробництва, впровадження новітнього обладнання та інноваційні методи обробки сировини. А більш детально розглянемо складові в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Інновації в технологічному процесі

Інновації	Реалізація	Результат
Автоматизація виробництва	Встановлення систем управління (SCADA, PLC) для моніторингу і контролю виробництва в реальному часі, використання ERP-систем для інтеграції та управління всіма аспектами діяльності підприємства	Підвищення ефективності виробництва, зниження витрат, покращення якості продукції, зменшення виробничих травм, зниження впливу людського фактора та помилок
Впровадження новітнього обладнання	Використання сучасних машин для миття, сортування та підготовки цукрових буряків, ефективних випарників і центрифуг для покращення якості продукту та зниження витрат	Зниження енерговитрат та експлуатаційних витрат, покращення якості готової продукції, зменшення відходів та втрат сировини
Інноваційні методи обробки сировини	Використання ферментативних методів для підвищення виходу цукру, мембранних фільтрів для очищення соку, методів холодного зберігання для збереження якості сировини	Підвищення виходу цукру з сировини, зменшення використання хімічних речовин, покращення екологічної стійкості процесу, підвищення якості кінцевого продукту

Розглянуті інновації сприяють підвищенню ефективності виробництва, покращенню якості продукції, зменшенню витрат та забезпеченню екологічної стійкості діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод».

Розглянемо екологічну стійкість складовими якої є зменшення викидів, управління відходами та використання відновлювальних джерел енергії. Більш детально кожен складову розглянемо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Складові екологічної стійкості підприємства

Складові	Опис	Результат
Зменшення викидів	Мінімізація викидів шкідливих речовин у повітря та воду. Встановлення очисних споруд для стічних вод, використання біологічних і фізико-хімічних методів очищення. Встановлення фільтрів на димових трубах та систем моніторингу для контролю рівня викидів	Поліпшення якості повітря та води, відповідність екологічним стандартам, зменшення ризиків для здоров'я працівників та місцевого населення
Управління відходами	Ефективне управління відходами виробництва. Сортування відходів, впровадження технологій переробки у корисні продукти (біогаз, компост), співпраця з утилізаційними компаніями, оптимізація виробничих процесів для мінімізації утворення відходів	Зменшення обсягу відходів, підвищення екологічної безпеки, зниження витрат на утилізацію відходів
Використання відновлювальних джерел енергії	Перехід на відновлювані джерела енергії. Встановлення сонячних панелей, використання органічних відходів для виробництва біогазу, встановлення вітрових турбін	Зниження витрат на енергопостачання, зменшення викидів парникових газів, підвищення енергетичної незалежності підприємства

Ці заходи сприяють зниженню негативного впливу діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод» на навколишнє середовище, підвищенню ефективності використання ресурсів та покращенню екологічної безпеки підприємства.

Тепер розглянемо розвиток людського капіталу, а до нього входять навчання та підвищення кваліфікації працівників, кар'єрне зростання та розвиток, створення сприятливого робочого середовища та мотивація та заохочення працівників. Більш детально кожен складову розглянемо в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Складові розвитку людського капіталу підприємства

Складова	Опис	Результат
Навчання та підвищення кваліфікації працівників	Постійне навчання та розвиток професійних навичок працівників. Включає регулярні внутрішні тренінги, семінари, відвідування зовнішніх курсів, використання онлайн-платформ для дистанційного навчання	Підвищення професійної компетентності, ефективності, якості виробництва, мотивації та задоволеності працівників
Кар'єрне зростання та розвиток	Забезпечення можливостей для кар'єрного зростання та професійного розвитку. Включає розробку індивідуальних кар'єрних планів, програми наставництва, регулярну оцінку результативності працівників	Збільшення задоволеності працівників, продуктивності, ефективності праці, зниження плинності кадрів
Створення сприятливого робочого середовища	Створення комфортних та безпечних умов праці. Включає забезпечення безпечними робочими місцями, ергономічні рішення, інструктажі з охорони праці, медичні огляди, програми профілактики та підтримки здоров'я, медичне страхування	Зниження рівня травм та захворювань, підвищення задоволеності робочими умовами, продуктивності та ефективності праці

Мотивація та заохочення працівників	Розробка систем мотивації та заохочення. Включає конкурентоспроможну заробітну плату, фінансові стимули, додаткові соціальні пільги, підтримку в навчанні дітей працівників, організацію відпочинку та культурних заходів	Підвищення мотивації, продуктивності та ефективності праці, збільшення лояльності та зниження плинності кадрів
-------------------------------------	--	--

Ці заходи сприяють розвитку професійних навичок, підвищенню мотивації та задоволеності працівників, що в свою чергу позитивно впливає на продуктивність та конкурентоспроможність ПП «Ланнівський цукровий завод».

Запровадження зазначених smart-спеціалізацій дозволить ПП «Ланнівський цукровий завод» зміцнити свої позиції на ринку, забезпечити сталий розвиток та підвищити конкурентоспроможність. Інноваційний підхід до технічного процесу, екологічна відповідальність, диверсифікація продукції та розвиток людського капіталу є ключовими елементами успішної стратегії підприємства у сучасних умовах.

3.3 Пропозиції щодо покращення політики сталого розвитку в контексті реалізації smart-спеціалізації

У сучасному світі концепція сталого розвитку стає все більш актуальною для бізнесу та суспільства в цілому. В умовах постійних змін та викликів, спричинених екологічними, економічними та соціальними факторами, підприємства повинні шукати нові шляхи досягнення своїх цілей, зважаючи на принципи сталого розвитку. Одним з ефективних підходів до цього є реалізація smart-спеціалізації, яка поєднує інноваційні технології та стратегії розвитку сталого економічного зростання.

У даному контексті пропонуємо конкретні заходи для покращення політики сталого розвитку підприємства: впровадження системи переробки

відходів, заміна старого обладнання на новітнє, оновлення водоочисної станції. Кожен з цих заходів спрямований на підвищення екологічної відповідальності, економічної ефективності та соціального благополуччя, що є невід’ємними складовими сталого розвитку.

Розглянемо детальніше кожен з цих заходів, їх переваги, етапи впровадження та фінансове обґрунтування.

Розпочнемо розгляд з впровадження системи переробки відходів. Переробка відходів – це процес обробки твердих відходів для отримання корисних продуктів або матеріалів, які можна повторно використовувати. Головною метою є зменшення обсягу відходів, що потрапляють на сміттєзвалище, і зменшення екологічного навантаження.

До переваг переробки відходів віднесемо екологічні, економічні та соціальні. Більш детально розглянемо в рисунку 3.5.

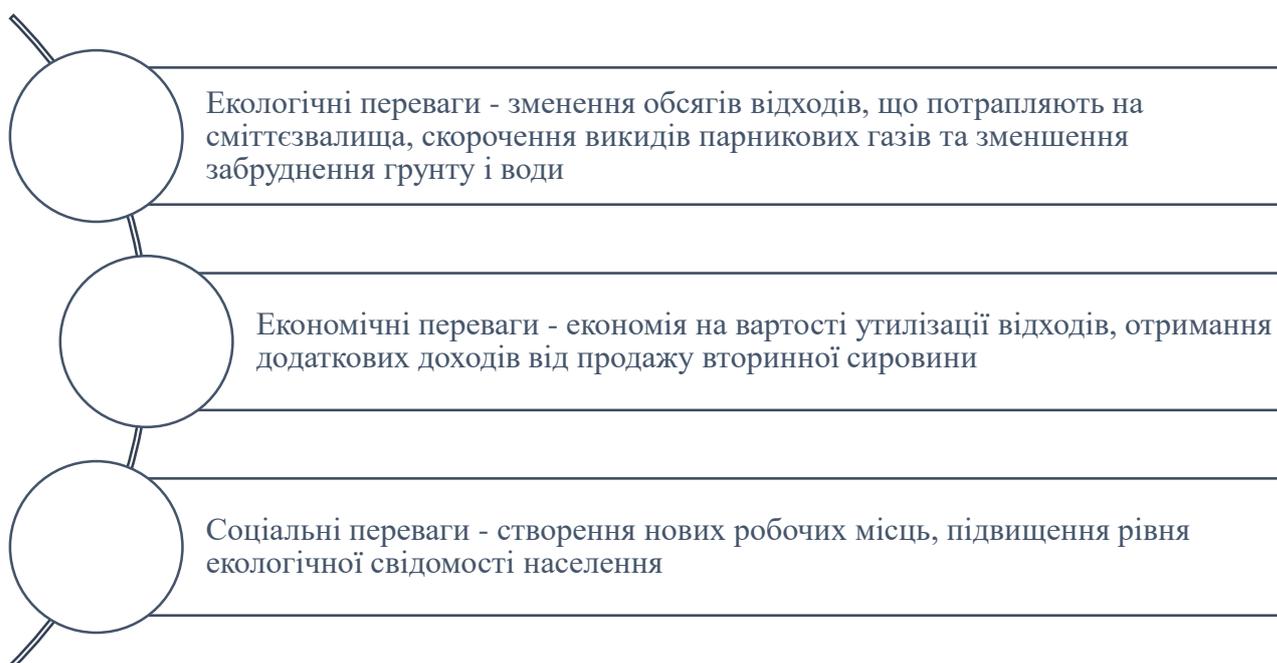

Рисунок 3.4 – Переваги введення системи переробки відходів на підприємстві

Перейдемо до розгляду етапів впровадження системи переробки відходів. Дана система складається з 5 етапів, а саме аналіз поточного стану, розробка стратегії переробки відходів, закупівля та встановлення обладнання, навчання

персоналу та моніторинг і оцінка. Більш детально кожен етап розглянемо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Етапи впровадження системи переробки відходів на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Етапи	Складові
Аналіз поточного стану	Проведення аудиту відходів на підприємстві для визначення типів і обсягів відходів, що утворюються
	Оцінка існуючих методів поводження з відходами та визначення їх недоліків
Розробка стратегії переробки відходів	Вибір технологій переробки для кожного типу відходів (пластик, папір, метал, органічні відходи тощо)
	Визначення інфраструктури, необхідної для переробки (контейнери для сортування, транспорт, переробні установки)
Закупівля та встановлення обладнання	Вибір постачальників обладнання для переробки відходів
	Закупівля та встановлення обладнання, такого як сортувальні лінії, подрібнювачі, преси для брикетування тощо
Навчання персоналу	Організація тренінгів для працівників щодо нових методів сортування і переробки відходів
	Впровадження внутрішніх інструкцій і стандартів для ефективної роботи системи переробки
Моніторинг і оцінка	Постійний моніторинг ефективності системи переробки відходів
	Оцінка економічної ефективності (витрати на переробку, доходи від вторинної сировини) та екологічного впливу

Також слід зазначити про необхідність вибору технологій переробки різних матеріалів. Тобто, для пластика буде використовуватися подрібнювачі та екструдери для переробки пластикових відходів у гранули, які можуть бути використані для виробництва нових пластикових виробів. Переробка паперу на целюлозні волокна, що дозволяє виробляти новий папір, картон та інші паперові вироби. Використовуватимуться магнітні сепаратори для вилучення металевих відходів та їх подальшої плавки для виготовлення нових металевих виробів. А

також, впровадження компостування або біогазових установок для переробки органічних відходів у компост або біогаз, який може бути використаний як джерело енергії.

Тепер проведемо фінансове обґрунтування ефективності введення системи переробки відходів. Розрахуємо вартість впровадження даної системи:

- Аналіз та розробка стратегії системи переробки відходів становить 200 тис. грн.
- Закупівля необхідного обладнання для переробки сягає 600 тис. грн.
- Навчання персоналу – 100 тис. грн.

Тож, загальна вартість впровадження системи переробки відходів на ПП «Ланнівський цукровий завод» становить 1 млн. грн.

Розглянемо очікувані економічні вигоди після впровадження даної системи:

- Зменшення витрат на утилізацію відходів сягнуть до 200 тис. грн. на рік;
- Дохід від продажу вторинної сировини складатимуть близько 100 тис. грн. на рік;

Загальна сума економічних вигод на рік становитиме близько 300 тис. грн.

Розрахуємо рентабельність інвестицій в систему переробки відходів, якщо дохід підприємства, до введення системи, в 2023 році становив 63 тис. грн., по формулі:

$$ROI = \frac{(\text{Прибуток після впровадження} - \text{Прибуток до впровадження})}{\text{Витрати на впровадження}} \times 100\%, \quad (3.1)$$

$$ROI = \frac{(363 - 63)}{1000} \times 100\% = 30\%$$

Отже, рентабельність інвестицій введення системи переробки відходів становить 30%.

Зараз розрахуємо термін окупності при загальній вартості проекту 1 млн. грн., а сума вигод на рік становитиме 300 тис. грн.:

$$\frac{1000}{300} = 3,33 \text{ роки}$$

Отже термін окупності системи переробки відходів становить 3,33 роки.

Впровадження системи переробки відходів дозволить підприємству значно зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, зекономити на утилізації відходів та отримати додаткові доходи від продажу вторинної сировини. Окупність інвестицій складе близько 3,33 років та рентабельність інвестицій складає 30%, що є прийнятним терміном та рентабельністю для екологічних проектів.

Ці заходи не лише сприятимуть сталому розвитку підприємства, але й підвищать його репутацію як соціально відповідальної компанії, що активно дбає про збереження навколишнього середовища.

Розглянемо заміну обладнання на новітнє. Заміна старого обладнання на новітнє включає придбання та встановлення нових, більш енергоефективних та екологічно чистих машин і технологій. Головною метою є підвищення ефективності виробництва, зниження операційних витрат та зменшення негативного впливу на довкілля. До переваг заміни обладнання можна віднести екологічні, економічні та соціальні. Кожну з них розглянемо на рисунку 3.5.

Розглянемо етапи впровадження новітнього обладнання. Даних етапів 5, а саме аналіз поточного стану, розробка плану заміни, закупівля та встановлення нового обладнання, навчання персоналу, моніторинг та оцінка. Детально розглянемо кожен етап в таблиці 3.9.

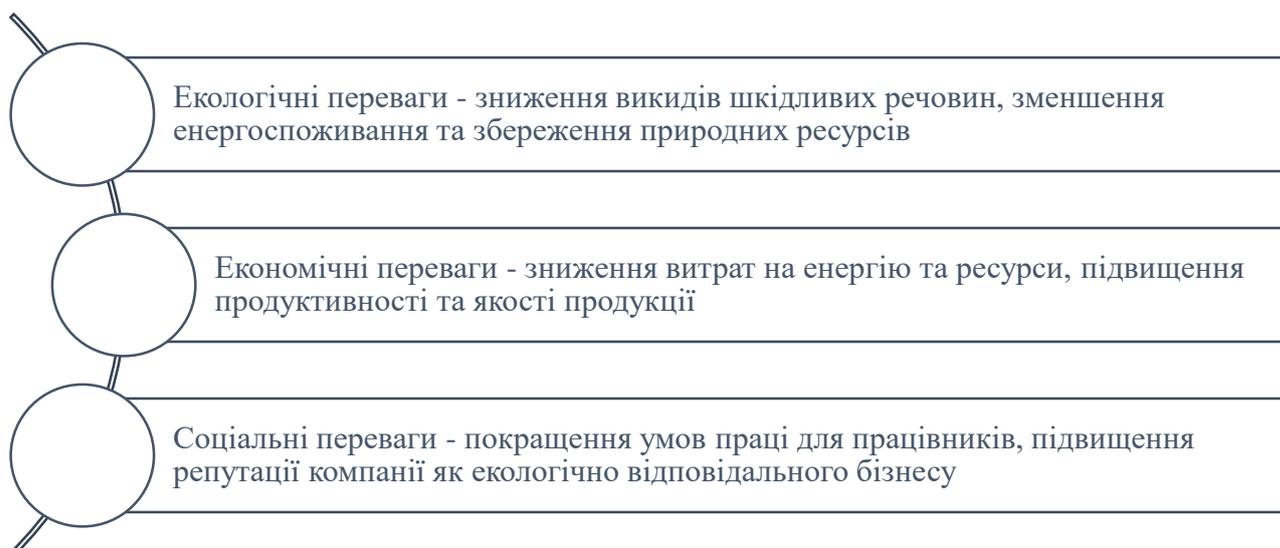

Рисунок 3.5 – Переваги заміни старого обладнання на новітнє на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Таблиця 3.9 – Етапи заміни старого обладнання на новітнє на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Етапи	Складові
Аналіз поточного стану	Оцінка стану існуючого обладнання та його ефективності
	Визначення витрат на підтримку та ремонт старого обладнання
	Аналіз можливостей заміни на новітнє обладнання з огляду на енергоефективність та екологічність
Розробка плану заміни	Вибір нового обладнання, яке відповідає потребам підприємства та стандартам екологічної безпеки
	Визначення постачальників і проведення переговорів щодо умов потсавки
	Планування етапів встановлення нового обладнання для мінімізації простоїв виробництва
Закупівля та встановлення нового обладнання	Закупівля нового обладнання, що відповідає технічним вимогам та стандартам безпеки
	Демонтаж старого обладнання та підготовка виробничих площ для встановлення нових машин
	Встановлення та налаштування нового обладнання
Навчання персоналу	Проведення навчання для працівників щодо експлуатації та обслуговування нового обладнання

	Впровадження нових інструкцій і стандартів роботи з новітнім обладнанням
Моніторинг та оцінка	Постійний моніторинг роботи нового обладнання для оцінки його ефективності
	Оцінка економічної ефективності (зменшення витрат, підвищення продуктивності) та екологічного впливу

Вибір новітнього обладнання буде проводитись по наступним чином:

1) Енергоефективне обладнання:

- Використання машин та устаткування з низьким рівнем енергоспоживання (наприклад, енергоефективні двигуни, системи рекуперації тепла);
- Технології, які використовують відновлювані джерела енергії (сонячні панелі, вітрогенератори).

2) Екологічно чисте обладнання:

- Устаткування, яке мінімізує викиди шкідливих речовин та забруднення (наприклад, сучасні системи фільтрації, безпечні для довкілля матеріали);
- Технології, що дозволяють переробляти відходи виробництва.

3) Автоматизація та цифрові технології:

- Впровадження систем автоматичного контролю та управління виробничими процесами для підвищення ефективності;
- Використання Інтернету речей (IoT) для моніторингу та оптимізації роботи обладнання в режимі реального часу.

Проведемо фінансове обґрунтування ефективності заміни старого обладнання на новітнє. Розрахуємо вартість впровадження новітнього обладнання:

- Закупівля нового обладнання, по типу вагів 60 т, мішкозашивочної машини, центрифуги, паточний насос та інше, становитиме 4 млн. грн.;

– Витрати пов’язані з демонтажем старого обладнання та встановлення нового – 500 тис. грн.;

– Навчання персоналу вартуватиме 500 тис. грн..

Отже маємо загальну вартість заміни старого обладнання на новітнє в 5 млн. грн..

Очікувані економічні вигоди від даних дій наступні:

– Зниження витрат на енергію та ресурси – 1 млн. грн. на рік;

– Зниження витрат на ремонт та обслуговування – 200 тис. грн. на рік;

– Підвищення продуктивності та якості продукції, що призведе до збільшення доходів на 500 тис. грн. на рік.

Отже, загальна сума економічних вигод на рік від оновлення обладнання становить 1,7 млн. грн..

Розрахуємо рентабельність інвестицій в заміну старого обладнання на новітнє, якщо дохід підприємства, до введення проекту, в 2023 році становив 63 тис. грн., по формулі 3.1:

$$ROI = \frac{(1763 - 63)}{5000} \times 100\% = 34\%$$

Отже, рентабельність інвестицій на заміну старого обладнання на новітнє становить 34%.

Розрахуємо термін окупності:

$$\frac{5000}{1700} = 2,94 \text{ роки}$$

Тож, термін окупності заміни старого обладнання на новітнє дорівнює 2,94 роки.

Заміна старого обладнання на новітнє дозволить значно знизити операційні витрати, підвищити ефективність виробництва та зменшити негативний вплив на

навколишнє середовище. Окупність інвестицій складе близько 2,94 років, що є прийнятним терміном для подібних проектів. А рентабельність проекту становить 34%, що являється задовільним показником. Цей крок також підвищить конкурентоспроможність підприємства на ринку, покращить його репутацію та створить додаткові можливості для розвитку та інновацій.

Тепер розглянемо пропозицію по оновленню водоочисної станції. Оновлення водоочисної станції передбачає модернізацію існуючого обладнання та впровадження нових технологій для ефективного очищення води. Головною метою є забезпечення високої якості очищення води, зменшення негативного впливу на довкілля та оптимізація витрат на водопостачання. До переваг оновлення водоочисної станції належать екологічні, економічні та соціальні. Детально розберемо їх на рисунку 3.6.

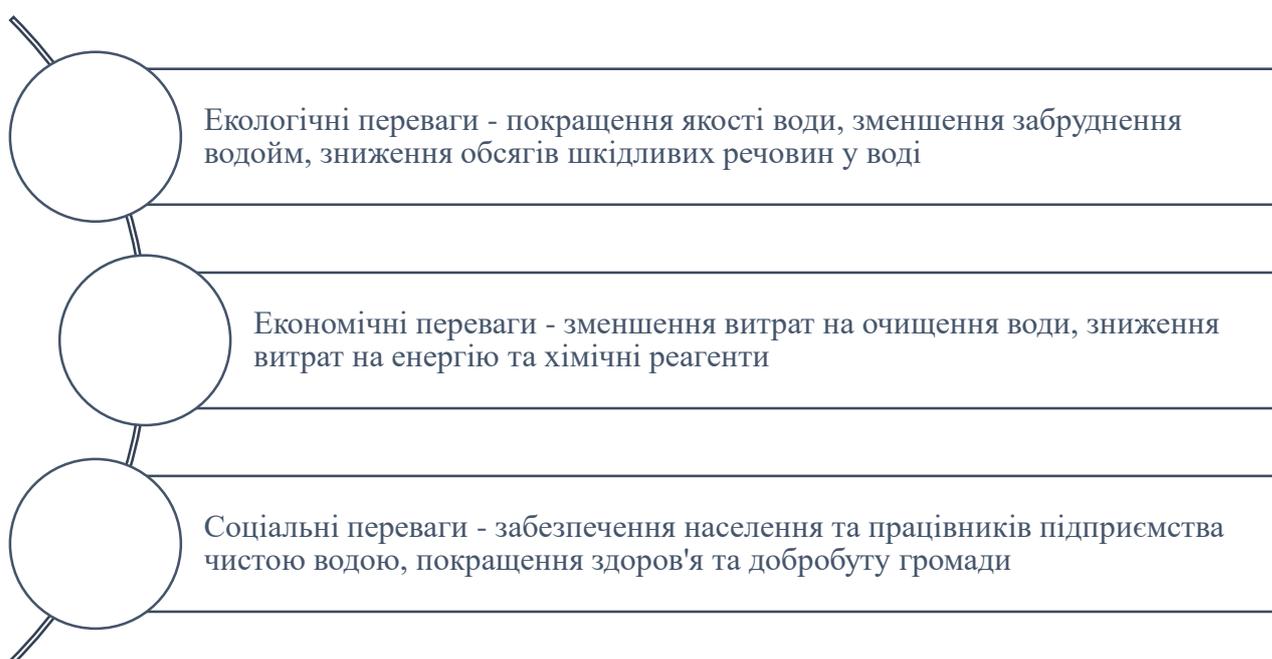

Рисунок 3.6 – Переваги оновлення водоочисної станції на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Розглянемо етапи впровадження оновлення водоочисної станції. Налічується 5 етапів, а саме аналіз поточного стану, розробка плану модернізації,

закупівля та встановлення нового обладнання, навчання персоналу та моніторинг і оцінка. Більш детально розглянемо їх в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Етапи оновлення водоочисної станції на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Етапи	Складові
Аналіз поточного стану	Проведення аудиту існуючої водоочисної станції для визначення її технічного стану та ефективності
	Оцінка якості очищення води та визначення основних проблемних зон
Розробка плану модернізації	Вибір нових технологій та обладнання для очищення води, які відповідають сучасним стандартам екологічної безпеки
	Визначення необхідних інвестицій та розробка фінансового плану
Закупівля та встановлення нового обладнання	Закупівля обладнання для різних етапів очищення води, таких як механічне, біологічне, хімічне очищення та ультрафільтрація
	Демонтаж застарілого обладнання та підготовка інфраструктури для встановлення
Навчання персоналу	Проведення тренінгів для працівників щодо роботи з новими технологіями та обладнанням
	Розробка нових інструкцій та стандартів експлуатації водоочисної станції
Моніторинг і оцінка	Постійний моніторинг ефективності роботи оновленої водоочисної станції
	Оцінка економічної ефективності та впливу на якість води

Тепер проведемо вибір новітніх технологій очищення води:

1) Механічне очищення:

- Використання сучасних сіток та фільтрів для видалення великих часток та сміття з води;
- Впровадження гравітаційних та флотаційних установок для покращення механічного очищення.

2) Біологічне очищення:

- Встановлення біологічних реакторів з активованим мулом або біоплівками для розкладання органічних забруднень;

- Використання аеробних та анаеробних процесів для ефективного біологічного очищення.

3) Хімічне очищення:

- Додавання коагулянтів та флокулянтів для видалення дрібних часток та колоїдних забруднень;

- Впровадження систем дозування хімічних реагентів для оптимізації процесу очищення.

4) Ультрафільтрація та дезінфекція:

- Використання мембранних фільтрів для видалення найдрібніших забруднень та мікроорганізмів;

- Впровадження ультрафіолетових (УФ) ламп або озонових генераторів для дезінфекції води та знищення патогенних мікроорганізмів.

Проведемо фінансове обґрунтування ефективності оновлення водоочисної станції на ПП «Ланнівський цукровий завод». Отже вартість впровадження наступна:

- Проведення аналізу та розробка плану модернізації складе близько 300 тис. грн.;

- Закупівля нового обладнання – 2 млн. грн.;

- Витрати на демонтаж та встановлення нового обладнання становить 500 тис. грн.;

- На навчання персоналу необхідно виділити близько 200 тис. грн..

Тож, загальна вартість оновлення водоочисної станції на підприємстві становить 3 млн. грн..

Тепер розглянемо очікувані економічні вигоди:

- Зниження витрат на хімічні реагенти – 200 тис. грн. на рік;

- Зниження витрат на енергію – 100 тис. грн. на рік;

– Зниження витрат на додаткове очищення та обслуговування становитиме близько 200 тис. грн. на рік;

– Підвищення якості води, що може призвести до зменшення витрат на лікування хвороб, пов'язаних з неякісною водою – 100 тис. грн. на рік.

Загальна сума економічних вигод на рік від оновлення водоочисної станції становить 600 тис. грн..

Розрахуємо рентабельність інвестицій в оновлення водоочисної станції, якщо дохід підприємства, до введення системи, в 2023 році становив 63 тис. грн., по формулі 3.1:

$$ROI = \frac{(663 - 63)}{3000} \times 100\% = 20\%$$

Отже, рентабельність інвестицій в оновлення водоочисної станції становить 20%.

Термін окупності буде становити:

$$\frac{3000}{600} = 5 \text{ років}$$

Отже, термін окупності оновлення водоочисної станції становить 5 років.

Оновлення водоочисної станції забезпечить значне підвищення якості очищення води, зниження витрат на енергію та хімічні реагенти, а також поліпшення екологічної ситуації в регіоні. Окупності інвестицій складе близько 5 років, що є прийнятним терміном для подібних проєктів. Рентабельність інвестицій в оновлення водоочисної станції становить 20%, що є задовільним показником. Впровадження нових технологій дозволить підприємству відповідати сучасним стандартам екологічної безпеки та сприятиме сталому розвитку, покращуючи репутацію компанії серед громадськості та регуляторних органів.

Реалізація політики сталого розвитку в контексті smart-спеціалізації є важливим кроком для сучасних підприємств, які прагнуть досягти стійкого економічного зростання, підвищити ефективність виробництва та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Розглянуті заходи – переробка відходів, заміна старого обладнання на новітнє, оновлення водоочисної станції та оплата навчання на вищу освіту молоді – демонструють комплексний підхід до вирішення завдань сталого розвитку.

Переробка відходів сприяє зменшенню екологічного навантаження на довкілля, знижує витрати на утилізацію відходів та забезпечує додаткові джерела доходів через реалізацію вторинної сировини. Впровадження системи переробки відходів дозволяє підприємству відповідати сучасним екологічним стандартам та покращує його репутацію.

Заміна старого обладнання на новітнє забезпечує підвищення продуктивності, зниження операційних витрат та покращення якості продукції. Використання енергоефективного та екологічно чистого обладнання сприяє зменшенню енергоспоживання та викидів шкідливих речовин, що є важливим елементом сталого розвитку.

Оновлення водоочисної станції підвищує якість очищення води, зменшує забруднення водойм та забезпечує населення чистою водою. Впровадження сучасних технологій очищення води дозволяє оптимізувати витрати на водопостачання та забезпечує високу екологічну безпеку.

Впровадження цих заходів сприяє досягненню цілей сталого розвитку, підвищує конкурентоспроможність підприємства та сприяє його довгостроковому розвитку. Інвестиції в екологічно чисті технології та модернізацію виробництва є ключовими елементами успішної стратегії сталого розвитку, що відповідає сучасним викликам та тенденціям.

Провівши розрахунки всіх пропозицій приведемо всі показники і результати в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Розрахунки ефективності запровадження проєктів на ПП «Ланнівський цукровий завод»

Показники	Одиниці виміру	Проекти		
		Система переробки відходів	Заміна старого обладнання на новітнє	Оновлення водоочисної станції
Загальна вартість впровадження	тис. грн.	1000	5000	3000
Загальна сума економічних вигод	тис. грн./рік	300	1700	600
Рентабельність інвестицій	%	30	34	20
Термін окупності	рік	3,33	2,94	5

Пропозиція по заміні старого обладнання на новітнє має найвищу загальну вартість впровадження та найбільшу суму економічних вигод серед усіх трьох пропозицій. Рентабельність інвестицій також є найвищою, що свідчить про ефективність інвестицій у цю пропозицію. Термін окупності менше трьох років робить його досить привабливим з фінансової точки.

Впровадження системи переробки відходів має меншу загальну вартість впровадження та суму економічних вигод порівняно з заміною обладнання, але його рентабельність і термін окупності є прийнятними. Він може бути ефективним в довгостроковій перспективі для зменшення витрат на відходи і підвищення економічної сталості.

Оновлення водоочисної станції має середню загальну вартість впровадження серед усіх трьох пропозицій і найменшу рентабельність інвестицій. Термін окупності 5 років означає, що повернення витрат буде тривати довше, ніж у двох попередніх.

Отже, в підсумку можемо сказати, що ефективність пропозицій доволі висока та якщо обирати послідовно введення їх на підприємство, то рекомендовано розпочати з оновлення обладнання і завершити оновленням водоочисної станції.

Висновки до розділу 3: В цьому розділі було розглянуто шляхи підвищення ефективності політики сталого розвитку підприємств в контексті реалізації smart-спеціалізацій. Було визначено основні підходи та методи, які дозволяють підвищити ефективність даної політики. Зокрема, наголошено на необхідності використання інноваційних технологій та підходів для оптимізації процесів управління, зниження негативного впливу на довкілля та покращення соціально-економічних показників.

Визначено ключові аспекти, які сприяють ефективній реалізації політики сталого розвитку, зокрема використання smart-технологій, що забезпечують підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств. Досліджено методи оптимізації управління ресурсами, зменшення впливу на довкілля, та поліпшення соціальних умов праці.

В підсумку слід сказати, що для успішної реалізації політики сталого розвитку з урахуванням концепції smart-спеціалізацій необхідно забезпечити підтримку з боку держави, розвивати партнерство між приватним і державним секторами, а також стимулювати інновації та інвестиції у новітні технології. Це дозволить не лише підвищити ефективність підприємств, але й створити передумови для стійкого економічного зростання та покращення якості життя населення.

ВИСНОКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Аналізуючи поточний стан цукрової промисловості України, можна виявити низку серйозних проблем та перспектив. В першу чергу, варто відзначити значне скорочення обсягів виробництва та зниження продуктивності праці на підприємствах галузі. Це зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, такими як економічна нестабільність, зменшення попиту на продукцію, а також високий рівень конкуренції на міжнародному ринку.

На прикладі ПП «Ланнівський цукровий завод» можна спостерігати типові проблеми для української цукрової галузі. Основні проблеми включають застарілість обладнання, високі витрати на виробництво та енергоресурси, недостатню державну підтримку та регулювання. Ці проблеми можна вирішити шляхом модернізації виробництва, впровадження нових технологій, а також активного залучення інвестицій.

З іншого боку, перспективи розвитку цукрової промисловості також існують. Зокрема, Україна має великий аграрний потенціал, що дозволяє вирощувати значні обсяги цукрових буряків. Крім того, в умовах глобального зростання попиту на продовольство, український цукор може знайти своє місце на міжнародному ринку.

Організаційно-правова структура ПП «Ланнівський цукровий завод» дозволяє виявити кілька важливих аспектів. По-перше, підприємство має добре розвинену службу охорони праці, яка функціонує згідно з Законом України «Про охорону праці». За досліджуваний період не було зафіксовано летальних випадків виробничого травматизму чи професійних захворювань.

Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року у 2021 – 2022 роках був стабільним, але у 2023 році знизився до 0,3252, що може свідчити про недостатнє оновлення виробничих потужностей.

Крім того, було виявлено, що підприємство має проблеми з ліквідністю та фінансовою стійкістю. Для покращення фінансового стану необхідно

здійснювати більш ефективне управління активами та зобов'язаннями, знижувати дебіторську заборгованість та підвищувати оборотність капіталу.

Політика сталого розвитку є важливим аспектом для майбутнього підприємства. Впровадження концепції smart-спеціалізацій може значно підвищити конкурентоспроможність та інноваційний потенціал підприємства. Smart-спеціалізації передбачають аналіз конкурентних переваг, створення інноваційних екосистем, фінансову підтримку, розвиток освітніх програм та підготовку кадрів, а також систематичний моніторинг та оцінку результатів.

Успішна реалізація smart-спеціалізацій на місцевому рівні може забезпечити ефективний розвиток підприємств і територій, зосереджуючи зусилля на тих сферах, де підприємства мають найбільші конкурентні переваги. Це сприятиме не тільки економічному зростанню, але й сталому розвитку, зменшенню викидів шкідливих речовин, оптимізації використання ресурсів та підвищенню якості життя населення.

На основі проведеного аналізу можна надати кілька рекомендацій для покращення діяльності ПП «Ланнівський цукровий завод»:

- Впровадження інноваційних технологій – залучення нових технологій та автоматизація виробничих процесів допоможе підвищити продуктивність праці та знизити виробничі витрати.

- Оптимізація витрат – зниження операційних витрат за рахунок оптимізації використання ресурсів та скорочення невиробничих витрат.

- Розширення ринків збуту – активний пошук нових ринків збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках для підвищення обсягів реалізації продукції.

- Покращення умов праці – підвищення рівня оплати праці та створення кращих умов для працівників з метою збереження кваліфікованого персоналу та підвищення їх мотивації.

- Розвиток кадрового потенціалу – інвестування в навчання та підвищення кваліфікації працівників, що сприятиме їх професійному зростанню та покращенню ефективності роботи підприємства.

– Удосконалення маркетингової стратегії – розробка та впровадження ефективної маркетингової стратегії для просування продукції на нових ринках, підвищення пізнаваності бренду та залучення нових клієнтів.

– Залучення інвестицій – активний пошук інвесторів для фінансування модернізації виробничих потужностей та впровадження нових технологій.

Пропозиція по заміні старого обладнання на новітнє має найвищу загальну вартість впровадження та найбільшу суму економічних вигод серед усіх трьох пропозицій. Рентабельність інвестицій також є найвищою, що свідчить про ефективність інвестицій у цю пропозицію. Термін окупності менше трьох років робить його досить привабливим з фінансової точки.

Впровадження системи переробки відходів має меншу загальну вартість впровадження та суму економічних вигод порівняно з заміною обладнання, але його рентабельність і термін окупності є прийнятними. Він може бути ефективним в довгостроковій перспективі для зменшення витрат на відходи і підвищення економічної сталості.

Оновлення водоочисної станції має середню загальну вартість впровадження серед усіх трьох пропозицій і найменшу рентабельність інвестицій. Термін окупності 5 років означає, що повернення витрат буде тривати довше, ніж у двох попередніх.

Отже, в підсумку можемо сказати, що ефективність пропозицій доволі висока та якщо обирати послідовно введення їх на підприємство, то рекомендовано розпочати з оновлення обладнання і завершити оновленням водоочисної станції.

Підсумовуючи, можна сказати, що ПП «Ланнівський цукровий завод» стикається з серйозними економічними та організаційними викликами. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати сучасні підходи до управління, зокрема концепцію smart-спеціалізацій, а також активно працювати над оптимізацією виробничих процесів та розширенням ринків збуту. Це дозволить не тільки стабілізувати діяльність підприємства, але й забезпечити його сталий розвиток у майбутньому.

Важливим аспектом є підвищення рівня інноваційної активності підприємства. Це включає впровадження нових технологій, розвиток науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, а також створення сприятливих умов для розвитку інноваційного потенціалу працівників.

Загалом, комплексний підхід до вирішення проблем та використання можливостей, які надає сучасний ринок, дозволить підприємству не тільки зберегти свої позиції, але й значно покращити фінансові результати та конкурентоспроможність на ринку.